

OVERWEGINGEN IN VERBAND MET DE «RECHTSZEKERHEID VAN DE BELASTINGPLICHTIGE»

*Rede uitgesproken door de advocaat-generaal Ph. GOEMINNE
op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 1 september 1987*

I. INLEIDING

1. «Het belastingrecht staat onder juristen doorgaans te boek als een moeilijk vakgebied. Een van de oorzaken van deze twijfelachtige reputatie lijkt te zijn gelegen in de soms volstrekt onbegrijpelijke wetteksten die op de feiten moeten worden losgelaten»: aldus dr. J.A. Smit in een artikel verschenen in het *Nederlands Juristenblad* van 28 februari 1987¹.

Soortgelijke kritiek werd eveneens herhaaldelijk door gezaghebbende auteurs geuit in België en nog vrij recent door prof. dr. Stefaan Van Crombrughe, die in verband met het uitvaardigen van herstel- of programmawetten in de laatste jaren opmerkt, dat zij een algemeen kenmerk hebben, namelijk hun gebrek aan samenhang, alsook de haast en de onzorgvuldigheid waarmee ze worden opgesteld². Bij ons kan men eigenlijk spreken, schrijft hij, van een soort fiscale vuistregeltjescultuur waarbij getracht wordt zoveel mogelijk fiscale problemen te herleiden tot een kwestie van toepassing van allerlei kleine vuistregeltjes die weinig ruimte laten voor discussie doch de grote principes schuwt³.

2. Ook de wetgever is zich sinds jaar en dag bewust van de onoverzichtelijkheid, het aantal⁴, en het ingewikkeld karakter der belastingwetten. Dit leidde sinds de basiswet van 1919 tot de oprichting van een reeks commissies met het oog op de verbetering ervan⁵. De laatste in de rij is de Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit: zij werd opgericht bij koninklijk besluit van 21 januari 1986⁶ en moest tegen einde 1986 voorstellen doen aan de Regering. Bij koninklijk besluit van 23 februari 1987⁷ werd haar bestaan, alsmede de opdracht en de benoeming van haar leden verlengd met een jaar. Haar verslag werd intussen ingediend.

Bovendien gaf de Regering in de memorie van toelichting bij de wet van 4 augustus 1986 houdende fiscale bepalingen expressis verbis haar voornemen te kennen dat zij om de burger tegenover de administratie beter te beschermen zou concretiseren door o.m. een grotere openbaarmaking en motivering van de administratieve handelingen. Dit zou inzonderheid verwezenlijkt worden door, per gewestelijke belastingdirectie, een voorlichtingsbureau voor de belastingplichtigen op te richten, door het bekendmaken van de circulaire waarop de administratie steunt bij de betrekkingen met de belastingplichtige, enz.⁸.

3. Benevens de betere voorlichting van de belastingplichtige over zijn rechten en plichten zou de Belgische burger echter ook gesensibiliseerd moeten worden voor de noodzaak belastingen te betalen en op die manier bij te dragen tot het algemeen welzijn.

Zoals in de toelichting bij het voorstel van wet betreffende de strafvordering bij het tegengaan van de belastingontduiking werd uitgedrukt, is de belasting immers de tegenprestatie voor de deelneming aan het maatschappelijk leven, en hij die weigert zijn bijdrage te leveren geniet de maatschappelijke voordelen waartegenover geen naleving van verplichting staat⁹.

De ontekenen verplichtingen worden dan uiteraard op de medeburgers gelegd, zodat regels van elementaire rechtvaardigheid in het gedrang komen¹⁰.

«Qui vole le fisc, vole son voisin»¹¹, verklaarden in 1974 de toenmalige eerste minister en de minister van Financiën, of zoals een auteur het recent uitdrukte, draaien degenen die niet kunnen of willen ontduiken, in feite op voor de belastingontduiking van de anderen¹².

4. Dit neemt natuurlijk niet weg dat het recht om niet onrechtmatig te worden aangeslagen tot de minimumlijst

¹ Dr. J.A. SMIT, «De adviesfunctie van de Hoge Raad in het fiscaal wetgevingsproces», *Nederlands Juristenblad*, 1987, 271.

² Prof. dr. Stefaan VAN CROMBRUGHE, «De evolutie van het inkomstenbelastingrecht», (inaugurale rede aan de Rijksuniversiteit te Gent op 18 december 1986), *R.W.*, 1986-87, 1523, nr. 5.

³ Prof. dr. Stefaan VAN CROMBRUGHE, *o.c.*, 1540, nr. 18.

⁴ Zie het antwoord van de minister van Financiën op de parlementaire vraag nr. 162, van 19 maart 1986, van volksvertegenwoordiger P. PEETERS over het aantal nieuwe fiscale wetten, koninklijke besluiten en ministeriële besluiten sedert 2 februari 1982 (bijzondere volmachtenwet), aantal artikelen, bladzijden, initiatieven tot verbetering, *Bull. Bel.*, 1986, 2241-2242.

⁵ Parlementaire vraag nr. 95, van 7 februari 1986, van senator VALKENIERS, *Bull. Bel.*, 2195-2196.

⁶ *Belgisch Staatsblad*, 25 januari 1986, p. 921.

⁷ *Belgisch Staatsblad*, 10 maart 1987, p. 3582-3583.

⁸ Belgische Senaat, zitting 1985-1986, Ontwerp van wet houdende de fiscale bepalingen, Memorie van Toelichting, 310 (1985-1986), nr. 1, p. 5.

⁹ Voorstel van wet betreffende de strafvordering bij het tegengaan van de belastingontduiking (dhr. Henrion), Belgische Senaat, 266 (1979-1980), nr. 1, p. 1.

¹⁰ G. LALOUX, citaat in «De fiscus, burgerlijke partij voor het strafrecht»; W. DIERICK, *Algemeen Fiscaal Tijdschrift*, 1982, 65.

¹¹ Geciteerd door professor Max FRANK in zijn werk *La fraude fiscale en Belgique*, Editions de l'Université de Bruxelles, p. 25, met verwijzing naar *Les finances de l'Etat en 1974*, Ministère des Finances, 1974, p. 70.

¹² L. HUYBRECHTS, *Economisch recht en misdrijf — Handboek voor de politiemann (m/v)*, met medewerking van P. COPPIETERS, Kluwer, 1986, nr. 292, p. 217-218.

van de politieke rechten der burgers behoort¹³ en dat het elke belastingplichtige vrijstaat alles in het werk te stellen om op wettelijke wijze belastingen of een deel ervan te ontwijken.

Niets is immers belastbaar tenzij een wettelijke tekst uitdrukkelijk anders bepaalt¹⁴. De genoemde regel is een basisbeginsel dat heel het Belgisch fiscaal recht beheerst en dat voortvloeit uit het grondwettelijk legaliteitsbeginsel¹⁵ vastgelegd in artikel 110 van de Grondwet.

5. Hij heeft tot gevolg dat de belastingplichtige niet alleen het recht heeft de minst belaste weg te kiezen door zich bv. ervan te onthouden bepaalde belastbare handelingen te stellen of, wanneer hij over twee wettelijke wegen beschikt om het resultaat te bereiken dat hij wenst, de minst nadelige te kiezen¹⁶, maar bovendien gerechtigd is met de bedoeling een voordeliger belastingregime te genieten, en gebruik makend van zijn vrijheid van overeenkomst, juridische constructies op te zetten, die geen enkele wettelijke verplichting schenden en waarvan hij alle zowel civiel- als fiscaalrechtelijke gevolgen aanvaardt¹⁷.

Naar het bekend Brepols-arrest van het Hof van Cassatie¹⁸ is het niet eens vereist dat de vorm van zijn rechtshandelen de meest normale zou zijn. Hoewel de draagwijdte van dit arrest achteraf door sommigen gerelativeerd werd¹⁹, wordt deze stelling thans nog steeds aangenomen²⁰.

Behoudens afwijkende wettelijke bepaling wordt in België aldus nagenoeg algemeen aangenomen dat de keuze van de minst belaste weg onbeperkt is voor zover zij niet met simulatie gepaard gaat²¹. Dit in tegenstelling met Frankrijk bijvoorbeeld waar het stellen van reële daden met het uitsluitend doel belastingen te ontwijken niet wordt aanvaard, daar een dergelijke handelwijze als een misbruik van recht wordt aangemerkt²². Een gelijksoortige beperking wordt ook in Nederland toegepast²³.

¹³ P. VAN ORSHOVEN, *Behoorlijke rechtsbedeling bij geschillen over directe rijksbelastingen*, Kluwer, 1987, nr. 55, p. 46.

¹⁴ A. TIBERGHIE, *Inleiding tot het Belgisch fiscaal recht*, Kluwer, 1986, nr. 120, p. 87; zie ook prof. dr. Stefaan VAN CROMBRUGGHE, «De evolutie van het inkomstenbelastingrecht», *R.W.*, 1986-87, 1521, nr. 1, en 1527, nr. 7.

¹⁵ Prof. dr. St. VAN CROMBRUGGHE, o.c., 1521, nr. 1.

¹⁶ A. TIBERGHIE, *Handboek voor fiscaal recht*, Ced. Samsom, 1985, p. 51-52, 05.34.

¹⁷ Prof. dr. St. VAN CROMBRUGGHE (op dat ogenblik nog assistent bij de R.U.G.), Biblio-dossier, fiscaliteit 2, Uitg. Biblio Kalmthout 1986, fiscale programmawet 1986, deel 2: het handvest van de belastingplichtige, hoofdstuk III — Het fiscaal strafrecht, p. 44.

¹⁸ Cass., 6 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1089.

¹⁹ C. SCAILTEUR, «Le choix de la voie la moins imposée. Réflexions à propos d'un arrêt de cassation récent» in *Réflexions offertes à Paul Sibille*, Bruylant, 1985 p. 805 t/m 807.

²⁰ Zie Hof Gent, 2e Kamer, 11 januari 1985, *FR.1019*, *R.M. t/ Belg. Staat*; Hof Antwerpen, 16 september 1986, *R.W.*, mars 1986-87, 1754, *F.J.F.*, 87/44, en nog recenter Cass., 27 februari 1987, *F.1257*, *N/1 Belg. Staat t/ W.V.M.J.*, *F.J.F.*, 87/68.

²¹ Th. DELAHAYE, *Le choix de la voie la moins imposée*, Bruylant, 1977, nr. 65, p. 139 en nr. 61, p. 131.

²² Th. DELAHAYE, o.c., p. 196.

²³ Artikel 31 van de wet van 2 juli 1959 tot bevordering van de richtige heffing, geciteerd door Th. DELAHAYE, p. 107-108, voetnoot 3.

Deze in de geciteerde landen toegepaste theorie der wetsontduiking («fraude à la loi») werd in België, na enige aarzeling, door de grote meerderheid van de rechtsleer verworpen omdat de interpretatie van de fiscale teksten naar hun economische doelstelling, strijdig zou zijn met de minimale zekerheid die voor transacties vereist is²⁴.

6. Het ligt niet in mijn bedoeling de diverse mogelijkheden van belastingvermijding aan te halen, die zowel nationaal als internationaal worden aangewend²⁵, of een opsomming te geven der belastingparadijzen en de kunst er op volledig wettelijke wijze gebruik van te maken²⁶: ik moge op dit punt volstaan met erop te wijzen dat het aantal en de omvang der over belastingparadijzen gepubliceerde werken een meer dan oppervlakkige interesse vanwege het publiek voor dit onderwerp aanduiden. Opvallend is overigens dat zelfs in de door de administratie uitgegeven Commentaar op de Wet op de Inkomstenbelastingen tot in augustus 1985 een voorlopige lijst van vluchtlanden werd opgegeven²⁷ en deze lijst pas na verschillende parlementaire vragen²⁸ sedert september 1985 uit deze Commentaar werd verwijderd omdat het niet past dat de Directe Belastingen ruchtbaarheid geven aan inlichtingen die vreemde Staten in het gedrang brengen en «a fortiori omdat de lijst, die was opgenomen onder de nummers 24/23 en 44/67.5 van de Commentaar op het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, moest worden aangevuld met bijzonderheden die de verschillende mogelijkheden van belastingontwijking beschreven»²⁹.

7. Benevens deze goed verstaanbare interesse van de belastingplichtige voor de hem openstaande wettelijke mogelijkheden om het bedrag van de te betalen belastingen te verlagen, is het echter ook interessant zijn houding tegen-

²⁴ P. COPPENS en A. BAILLEUX, *Les impôts sur les revenus*, Larcier 1985, p. 579; Bergen, 5 februari 1987, *F.J.F.*, 87/45, p. 82.

Over de definitie van het begrip «fraude à la loi» in het internationaal privaatrecht: zie Cass. Fr., 20 maart 1985, besproken in *Revue de droit international et de droit comparé*, 1987, door J. SACE in zijn *Chronique de Jurisprudence*, p. 111, 112 en 113, voetnoot 5.

Zie ook de studie van Jean BEIRENS in *R.W.*, 1974-75, 833 t/m 856, «De wetsontduiking in het fiscaal recht vergelijkend benaderd», waarin hij o.m. aantoonde dat de leer der wetsontduiking in België weinig of geen school heeft gemaakt (nrs. 15 t/m 17) en de «fraus legis»-leer in de Belgische rechtspraak evenmin wordt aanvaard (nr. 18).

²⁵ Zie bv. A. MARGAIRAZ, prof. à l'Ecole Supérieure des Sciences Fiscales te Brussel, *La fraude fiscale et ses succédanés. Comment on échappe à l'impôt*, gedrukt in Zwitserland in 1971, meer in het bijzonder hoofdstuk 18.

²⁶ Zoals vermeld wordt op de rugzijde van het boek van A. BEAUCHAMP, *Guide mondial des paradis fiscaux*, Grasset 1985, 778 bladzijden.

²⁷ Meer bepaald in *Comm. WIB*, onder de nrs. 24/23 en 44/67.5.

²⁸ Parlementaire vraag, nr. 92, van 14 januari 1981, van volksvertegenwoordiger VAN DEN BRANDE; parlementaire vraag nr. 222, van 29 maart 1983, van volksvertegenwoordiger STEVERLYNCK: *Bull. Bel.*, nr. 619, p. 1853 t/m 1855.

²⁹ Antwoord van de minister van Financiën op de parlementaire vraag nr. 311 van 23 juni 1986 van Senator BELOT, *Bull. Bel.*, 1987, 163-164.

over de belastingontduiking, d.i. de bedrieglijke belastingvermijding, na te gaan.

Zoals reeds werd aangehaald, wordt de fiscale fraude door sommigen scherp veroordeeld: zij bestempelen haar als een vorm van diefstal³⁰ of van oplichting ten nadele van de gemeenschap en benadrukken dat de op deze manier ontweken lasten door de medeburgers zullen moeten worden gedragen³¹.

Toch verwekt zij bij velen geen werkelijke afkeer. «Fiscale fraude vertoont immers net als vele andere vormen van witteboordencriminaliteit, het kenmerk dat het slachtoffer van de misdaad anoniem en abstract is; in de eerste plaats wordt de Staat getroffen». «In tegenstelling tot bv. een roofmoord, kan de omstander moeilijker medeleven betonen met een instelling als slachtoffer», stelt Hans Geeroms in zijn werk over de fiscale fraude³². Bovendien zou, volgens hem, de Belg de overheid nog altijd als vreemde mogendheid zien en de strijd tegen de belastingen als een daad van burgerzin³³.

Dit sluit aan bij de vaststelling van R. Henrion dat talrijke burgers zich, ten onrechte weliswaar, in staat van wettige verdediging achten tegenover de fiscus³⁴ en benadert de zienswijze van C. Lamb, die de fiscale fraudeur als een eerbare dief beschouwde daar hij enkel de Staat besteelt³⁵.

Fraude is dan ook geen zeldzaamheid in onze samenleving. «La fraude fiscale jouit dans beaucoup de pays de la Communauté Economique Européenne d'un véritable droit de cité», schreef R. Henrion³⁶. Anderen gewaagden van «En matière fiscale, la fraude est un sport national dont les résultats ne sont pas publiés»³⁷, of «La fraude est à l'impôt ce que l'ombre est à l'homme»³⁸.

Met L. Huybrechts zouden wij ten slotte kunnen stellen dat zeer veel landgenoten van alle sociale en fortuinlagen blijken te frauderen naar «eigen godsvrucht en vermogen»³⁹.

Feit is, dat naarmate meer mensen frauderen, de maatschappelijke attitude t.o.v. fraude gunstiger wordt, elk sociaal stigma verdwijnt, hetgeen tenslotte de fraude verder stimuleert⁴⁰.

³⁰ Zie voetnoot 11.

³¹ Zie voetnoot 12 en G. LALOUEX, geciteerd in «De fiscus, burgerlijke partij voor het strafrecht», W. DIERICK, A.F.T., 1982, 65.

³² Hans GEEROMS, *De fiscale fraude*, Davidsfonds Leuven, 1986, p. 88.

³³ Hans GEEROMS, o.c., p. 13 en 64.

³⁴ Rapport van R. HENRION, «Fraude fiscale et droit pénal», bij Journées franco-belgo-luxembourgeoises de droit pénal, à Luxembourg le 6-7 avril 1973, p. 14.

³⁵ Geciteerd door H. GEEROMS, o.c., p. 60.

³⁶ Zie het reeds geciteerd rapport van R. HENRION, «Fraude fiscale et droit pénal», p. 7.

³⁷ Honoré BOSTEL, geciteerd door A. MARGAIRAZ, o.c., p. 39.

³⁸ Gezegde toegeschreven aan Georges Pompidou door A. BEAUCHAMP op het voorblad van zijn reeds geciteerde *Guide mondial des paradis fiscaux*.

³⁹ L. HUYBRECHTS, *Economisch recht en misdrijf. Handboek voor de politiemann*, Kluwer, 1986, nr. 36, p. 33, of, zoals vermeld staat in het verslag van de Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit, p. 37, is België «een land waar de fiscale moraal nooit verheven is geweest tot rang van één der Schone Kunsten...»

⁴⁰ H. GEEROMS en H. WILMOTS, «Belastingontduiking en -ont-

9. Hiermee rijst meteen de vraag welke de omvang is van deze fraude waaraan blijkbaar veel belastingplichtigen zich schuldig maken.

Hoewel dit uiteraard niet met mathematische zekerheid kan worden bepaald, werden evenwel pogingen ondernomen om het approximatief bedrag der ontdoken belastingen op wetenschappelijke wijze te bepalen.

Professor Max Frank, verbonden aan de Université Libre de Bruxelles, verrichtte op dit vlak baanbrekend werk en kwam tot, wellicht voor velen onthutsende, vaststellingen.

Voor het aanslagjaar 1975 zou het verlies voor de schatkist ten gevolge van fiscale ontduiking immers ongeveer 95 miljard belopen⁴¹ en voor 1977 aangroeien tot ongeveer 140 miljard, dit is tot ongeveer 18,2% van de aangegeven belastingen⁴².

In een volgende studie raamde hij het voor de schatkist veroorzaakte verlies door belastingontduiking op meer dan 200 miljard voor het jaar 1979⁴³. Dit cijfer van 200 miljard werd blijkbaar achteraf als vaststaande aangenomen⁴⁴.

Op het zevende congres van de Franstalige economen raamde professor Frank ten slotte de fiscale fraude in ons land in 1984 op 733 miljard⁴⁵.

9. Onder impuls van deze wetenschappelijke studies⁴⁶ en ondanks defaitistische stellingen nopens de haalbaarheid van maatregelen tot fraudebestrijding⁴⁷ of kritieken geuit over de gevoerde belastingpolitiek⁴⁸, of nog over de te hoge

wijking, resultaten van een enquête», *De Gids op maatschappelijk gebied*, 75 (1984) 6-7, 540, geciteerd door J. VAN KERCKVOORDE in zijn artikel «Beautiful Black? De zwarte frank: omvang, verdeling en determinanten van belastingafwendings in België», *Panopticon*, 1985, 550, voetnoot 49.

⁴¹ M. FRANK, *La fraude fiscale en Belgique 100 milliards en 1975, plus de 140 milliards en 1977*, Editions de l'Université de Bruxelles, 1977, p. 23.

⁴² M. FRANK, o.c., p. 9.

⁴³ M. FRANK, «Pour 1979, la fraude fiscale pourrait coûter plus de 200 milliards au Trésor belge», *Cahiers Economiques de Bruxelles*, nr. 81, 1e trim. 1979, p. 20.

⁴⁴ Kamer van Volksvertegenwoordigers, vergadering van 4 december 1980, nr. 19, bespreking der begrotingen, p. 488, verklaring van M. LEVAUX.

⁴⁵ Zie vraag gesteld door senator Geens, Senaat, Beknopt verslag, zitting 1986-1987, vergadering van 19 januari 1987, p. 319, *Bull. Bel.*, 1987, 1306.

⁴⁶ Prof. FRANK gaf op 22 januari 1975 zijn bevindingen te kennen in een uiteenzetting voor de Commissies van Financiën van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en van de Senaat: de tekst van deze uiteenzetting werd gepubliceerd in *La fraude fiscale en Belgique*, Max FRANK, Editions de l'Université de Bruxelles, Uitg. 1977, p. 23 e.v.

⁴⁷ A. MARGAIRAZ, o.c., p. 241, kwam tot het besluit dat alle controles tot niets leiden om ontduiking tegen te gaan, en bestempelde de strijd tegen de fiscale fraude als «un travail de Sisyphe».

⁴⁸ Stefaan GIJSEN, assistent U.I.A., «Het fiscaal regime van onderhoudsgelden», studieavond C.B.R. van 19 maart 1987, nr. 21, bestempelt de in België gevoerde belastingpolitiek als machiavellistisch; J. Cl. SCHOLSEM, professor aan de Universiteit te Luik, vergelijkt haar strategie met militaire operaties om te besluiten: «Ainsi naît un système dont chacun a voulu une partie et dont personne n'a voulu l'ensemble, rebelle donc à la raison», *Annales de droit de Liège*, 1985, «Technique fiscale, droit fiscal et politique fiscale», p. 384.

belastingdruk die in rechtstreeks verband zou staan met de omvang van de fiscale fraude⁴⁹, werd de noodzakelijkheid de belastingfraude, die voor de Belgische Staat een belangrijke aderlating uitmaakte, te bestrijden hoe langer hoe meer aangevoeld en openlijk te berde gebracht.

Enerzijds werden schampere opmerkingen geuit nopens het aantal ingestelde vervolgingen en de tot dan toe genomen maatregelen om de belastingontduiking in te dijken⁵⁰.

Anderzijds verklaarden vooraanstaande politici bij herhaling dat alle politieke groepen en ook de verschillende regeringen steeds de strijd tegen de fiscale fraude hebben vooropgesteld⁵¹ en werden de op dit gebied genomen maatregelen, zoals bv. de aangifteverplichting van de Bankcommissie wanneer zij mechanismen van belastingontduiking ontdekt die een samenwerking tussen de bankinstelling en de cliënt zou insluiten, het oprichten van de Bijzondere Belastinginspectie die sinds 1979 operationeel werd, enz.⁵² dik in de verf gezet.

Het bleef echter niet bij verklaringen en de bestrijding van de belastingontduiking, die effectief in de jaren 1970 in een stroomversnelling was getreden, mondde vanaf 1980 uit in een opvallende wetgevende activiteit.

De wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980 zette een eerste zeer belangrijke stap: ingevolge artikel 47 van deze wet werd de uitoefening van de strafvordering, die sinds meer dan 55 jaar in handen van de fiscale administratie berustte, opnieuw aan het openbaar ministerie toevertrouwd.

Bovendien verstrekke zij in haar artikel 87 aan de administratie van de Bijzondere Belastinginspectie en aan haar ambtenaren de bevoegdheden die voorheen aan de andere fiscale administraties en aan hun ambtenaren werden verleend.

Amper enkele maanden later verscheen de herstelwet van 10 februari 1981 betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking⁵³ die, met het oog op het verho-

gen der doelmatigheid van deze beteugeling, de bestaande wetgeving grondig wijzigde en o.m. de wetteksten die op dit gebied in de diverse belastingwetboeken voorkwamen, in overeenstemming bracht⁵⁴.

Deze wet was het eindpunt van een lang verhaal, verklaarde de verslaggever namens de Commissie van Financiën⁵⁵.

Het begon inderdaad op 17 april 1953 met de oprichting bij koninklijk besluit van een studiec ommissie, voorgezeten door de emeritus procureur-generaal bij het Hof van Cassatie Ganshof van der Meersch. Die Commissie, samengesteld uit eminente magistraten (waaronder de emeritus eerste advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Gent Constant Vanhoudt en de ere-eerste advocaat-generaal bij hetzelfde hof Gaston Stévigny) en hoge ambtenaren van het Ministerie van Justitie en van het Ministerie van Financiën, diende op 23 februari 1962 een verslag in dat gevoegd werd bij het wetsontwerp ter hervorming van de inkomstenbelasting (Stuk Kamer, nr. 264/1, bijl. II, zitting 1961-1962).

In 1972, dat is tien jaar later, belastten de ministers van Justitie en van Financiën een nieuwe werkgroep, voorgezeten door de heer advocaat-generaal Stévigny, met het hervatten der werkzaamheden. Deze groep was werkzaam tot 17 februari 1976 en diende geen verslag in, maar bereidde onmiddellijk een voorontwerp van wet voor dat, na goedkeuring van beide betrokken ministers, aan het Parlement werd voorgelegd en de basis vormde voor de wet van 10 februari 1981⁵⁶.

Meldenswaard is wellicht nog dat, tijdens de parlementaire besprekingen, de aandacht bijzonder gevestigd werd op de bedoeling van de Regering om de Bijzondere Belastinginspectie uit te breiden en haar een onderzoeksmacht toe te kennen die haar in staat zou stellen haar onderzoek met de grootst mogelijke doeltreffendheid te voeren en een grotere veiligheid zou bieden aan haar ambtenaren⁵⁷.

Het jaar nadien verscheen in het *Belgisch Staatsblad*⁵⁸ het koninklijk besluit nr. 41 van 2 april 1982 tot wijziging van de fiscale wetgeving inzake strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, waarbij artikel 85 van het Strafwetboek toepasselijk werd gemaakt op de strafrechtelijke bestraffing van alle misdrijven in fiscale aangelegenheden.

De reeks werd ten slotte afgesloten — voorlopig althans — met de wet houdende fiscale bepalingen van 4 augustus 1986⁵⁹ die benevens bepalingen over diverse belastingmaatregelen, over pensioensparen, over bijzondere bijdrage

⁴⁹ *Parl. Hand., Senaat*, vergadering 15 januari 1981, verklaring van de heer WALTNIËL, p. 683; J.M. VANDENBERGHE, *B.B.I. bij nacht en ontij*, Uitg. Demoniah, Antwerpen, 1987, p. 54/55.

⁵⁰ In zijn reeds geciteerd werk *Pour 1979, la fraude fiscale pourrait coûter plus de 200 milliards au Trésor belge*, had professor M. FRANK laten opmerken dat een reeks maatregelen die hij sinds jaren had gesuggereerd, niet getroffen werden (p. 24), dat gemiddeld in het jaar 1975 slechts één vervolging per iets minder dan 1 miljard ontdoken belasting werd ingesteld (p. 24), dat tot op dat ogenblik de Regering nog steeds geen wetsontwerp had ingediend om de uitoefening van de strafvordering inzake fiscale misdrijven opnieuw aan de parketten toe te vertrouwen (p. 15) en dat een regeringsprogramma strekkende tot het verminderen met 3,1% der belastingontduiking inzake directe belastingen een «procès-verbal de carence particulièrement préoccupant» uitmaakte (p. 26).

⁵¹ Toelichting bij drie wetsvoorstellen strekkende tot wijziging van respectievelijk artikel 276 W.I.B., artikel 50bis W.I.B. en artikel 259 W.I.B. ingediend door volksvertegenwoordiger VAN DEN BRANDE: Kamer van Volksvertegenwoordigers, 270, 269, 258 der zitting 1981-1982, telkens nr. 1, p. 1.

⁵² Zie Belg. Senaat, zitting 1980-1981, 566, nr. 2, verslag uitgebracht door de heer BASEQ namens de Commissie voor de Financiën bij het ontwerp van herstelwet betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, p. 4 en 5.

⁵³ *Belgisch Staatsblad* van 14 februari 1981, blz. 1714 e.v. die, ingevolge artikel 22, in werking trad op de dag van haar bekendmaking.

⁵⁴ Voorzien in het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, in het Wetboek van de met de inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen, in het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, in het Wetboek van de met het zegel gelijkgestelde taksen, in het Wetboek van de registratie-, hypotheek- en griffierechten, in het Wetboek van de successierechten en in het Wetboek van de zegelrechten.

⁵⁵ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 737, 1980-1981, nr. 3. Ontwerp van herstelwet betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, p. 5.

⁵⁶ P. COPPENS en A. BAILLEUX, *Droit fiscal, les impôts sur les revenus*, Larcier, 1985, p. 671, voetnota 1.

⁵⁷ Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parl. Hand.*, nr. 38, vergaderingen 3 februari 1981, p. 1103.

⁵⁸ *Belgisch Staatsblad* van 7 april 1982, p. 3998.

voor sociale zekerheid en over bijzondere dienstprestaties rijkswacht⁶⁰, een hoofdstuk III bevat met als titel «Rechtszekerheid van de belastingplichtigen en instelling van het ambt van substituut-procureurs des Konings, gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden».

In de loop der parlementaire werkzaamheden en in verschillende commentaren die sinds de bekendmaking van deze wet gepubliceerd werden, werd voormeld hoofdstuk III geregeld bestempeld als het «Handvest van de belastingplichtige» of «La charte du contribuable».

II. HET HANDVEST VAN DE BELASTINGPLICHTIGE

ALGEMENE BEMERKINGEN

1. Dit handvest wens ik thans, na deze vrij lange inleiding, te bespreken in zoverre het in de bestaande wetgeving inzake de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking wijzigingen met verrekende gevolgen heeft aangebracht.

Teneinde nutteloze herhalingen te vermijden zal ik mijn uiteenzetting evenwel beperken tot de bepalingen in verband met de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking op het gebied der directe belastingen.

Voortbouwend op de reeds bij voormelde herstelwet van 10 februari 1981 betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking bewerkstelligde overeenstemming der teksten in de diverse belastingwetboeken heeft de wetgever immers gelijksoortige regels uitgewerkt in verband met de andere belastingen.

Evenmin als de herstelwet van 10 februari 1981 bevat de wet van 4 augustus 1986 echter bepalingen met betrekking tot de belastingontduiking op het stuk van douane en accijnzen⁶¹.

2. Aan alle wetten zijn steeds al dan niet uitgebreide parlementaire werkzaamheden voorafgegaan. Naargelang hun belang op familiaal, sociaal, ethisch, financieel, politiek gebied en de repercussies die zij op deze of op andere gebieden kunnen hebben, worden zij doorgaans ook geanalyseerd, gecommentarieerd en aan kritiek onderworpen in alerhande circulaires, boeken, studies en persartikelen.

Voor zover de belangrijkheid van een wet zou kunnen worden afgewogen naar de omvang der voorbereidende werkzaamheden en het aantal der nadien verschenen commentaren, kan ontegenzeggelijk gesteld worden dat de wet van 4 augustus 1986 en meer bepaald haar hoofdstuk III een uitzonderlijk belang vertoont⁶².

In elk geval heeft zij het voorwerp uitgemaakt van een opvallende interesse van de parlementaire en juridische wereld.

3. Blijkbaar heeft zij echter de in haar gestelde verwachtingen niet of slechts gedeeltelijk ingelost. Naast titels als «Het charter van de gemiste kans»⁶³, opmerkingen als zou zij slechts aan symptomen hebben gesleuteld zonder de wortel van de kwaal aan te tasten⁶⁴, vragen of zij wel noodzakelijk was⁶⁵, werd haar hoogstens toegegeven dat zij een stap in de goede richting zou zijn⁶⁶ of een poging om, met min of meer succes, bepaalde anomalieën of moeilijkheden te verhelpen die inherent waren aan het systeem dat door de wetten van 1980 en 1981 tot stand werd gebracht⁶⁷.

In een recent verschenen boek werd zelfs de mening geopperd dat het niet lang zal duren voor er een nieuw stuk wetgeving komt die de scherpe kanten ervan zal afslipen en de fouten corrigeren⁶⁸.

De Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit heeft overigens sindsdien reeds voorstellen geformuleerd⁶⁹.

4. De praktijk zal uitmaken of en in welke mate deze kritische bedenkingen verantwoord waren en of navolgende aanpassingen vereist zijn. Voorlopig kan nochtans, zonder zich daarom het koor der critici per se te willen aansluiten, zeker geponoerd worden dat, nu de bepalingen van bedoelde wet niet altijd duidelijk zijn, een belangrijke interpretatietaak voor de rechtspraak is weggelegd.

5. *Doelstelling van de wetgever.* Naar de termen van de memorie van toelichting was de Regering met betrekking tot de beteugeling van de belastingontduiking van oordeel dat de verzwarende bepalingen ten opzichte van het gemene recht moeten worden afgeschaft, zodat overtreding van de fiscale wetgeving zou worden behandeld zoals de andere misdrijven⁷⁰.

mentaire werkzaamheden zouden, samengebracht, een lijvig boekdeel uitmaken. Bovendien maakte het Handvest het voorwerp uit van uitgebreide commentaren in de pers en hebben verschillende vooraanstaande juristen de inhoud ervan in diverse artikelen — die verder zullen worden aangehaald — bestudeerd.

⁶³ *Fiskoloog*, 152/22.09.86, p. 9.

⁶⁴ R. TOURNICOURT, *Charter van de belastingplichtige. Een kritische evaluatie*, Centrum voor fiscale wetenschappen en bedrijfsbeleid, 31 januari 1987, p. 31.

⁶⁵ J.P. BOURS, «La loi du 4 août 1986. Fallait-il une charte au contribuable?», *Le journal des procès*, nrs. 90 en 91, 19 september 1986 en 3 oktober 1986.

⁶⁶ St. VAN CROMBRUGGHE, *Biblio-dossier, fiscaliteit 2*, hoofdstuk III, Het fiscaal strafrecht, p. 79.

⁶⁷ P. TROISFONTAINES, «La loi du 4 août 1986 et la répression pénale de la fraude fiscale», noot bij Rb. Luik (kort ged.), 6 juni 1986, *Annales de Droit de Liège*, 7/86, p. 565.

⁶⁸ J.M. VANDENBERGHE, o.c., p. 124.

⁶⁹ Verslag van de Kon. Comm. tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit, p. 266 t/m 269. Deze voorstellen zijn echter, zoals de minister van Financiën in de Kamer van Volksvertegenwoordigers (K.v.V. 952-86/87, Verg. 8 juli 1987, Verslag van de bespreking van het Rapport van de Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit, p. 2) verklaarde, uiteraard niet bindend voor de Regering.

⁷⁰ Belg. Senaat, zitting 1985-1986, zitting 19 juni 1986, 310, nr. 1, p. 4.

⁵⁹ *Belgisch Staatsblad* van 20 augustus 1986, p. 11408 e.v.

⁶⁰ Vervat respectievelijk in de hoofdstukken I, II, IV en V van de wet.

⁶¹ De aanpassing van de fiscale wetgeving ingevolge de wet van 4 augustus 1986 is niet bedoeld voor misdrijven inzake douane en accijnzen: *Parl. Hand. Senaat*, nr. 72, minister Gol, p. 1727.

⁶² «Zo werden in de Kamer van Volksvertegenwoordigers niet minder dan 436 amendementen ingediend, die alle verworpen werden», *Wet 4 augustus 1986 houdende fiscale bepalingen. Artikels-gewijze coördinatie van wettekst, advies van de Raad van State, parlementaire documenten en handelingen*, samengesteld door Kris GHEYSEN, advocaat, Uitg. Kluwer, V.; en de teksten van de parle-

De in 1982 aangevangen hervorming⁷¹ diende naar haar oordeel voltooid te worden door de belastingteksten zodanig aan te passen dat voor de beteugeling de algemene beginselen van het strafrecht zouden gelden en de gerechtelijke procedure dusdanig te hervormen dat, in geval van proces, de belastingplichtigen en de administratie op voet van gelijkheid zouden worden behandeld⁷².

Hiertoe werden in de wet van 4 augustus 1986 houdende fiscale bepalingen een reeks bepalingen opgenomen op het gebied van het strafrecht, van de strafrechtelijke procedure en van de rechterlijke inrichting. De aldus gerealiseerde hervormingen zijn bij wijlen verrekend en soms voor uiteenlopende interpretaties vatbaar.

BESPREKING DER WETSBEPALINGEN

A. Op het gebied van het strafrecht

1. Opheffing van artikel 100, tweede lid, van het Strafwetboek⁷³.

Artikel 100, tweede lid, van het Strafwetboek, waarbij de toepassing van de bepalingen van het eerste boek van het Strafwetboek werd uitgesloten wanneer zij zou leiden tot vermindering of afschaffing van geldstraffen, gesteld om de inning van fiscale rechten te verzekeren, is opgeheven.

Deze opheffing heeft gevolgen die volgens L. Huybrechts⁷⁴ in de praktijk nog niet te overschouwen zijn.

1.1. De onmiddellijke gevolgen zijn dat voortaan onder meer de bepalingen van artikel 2, tweede lid (toepassing van de minst zware straf wanneer deze ten tijde van het vonnis verschilt van die welke ten tijde van het misdrijf was bepaald), van de artikelen 59, 60, 61 en 65 (meerdadse en eendaadse samenloop), van artikel 86 (tenietgaan van straffen door de dood van de veroordeelde) van het Strafwetboek toepasselijk zijn op de geldstraffen gesteld om de inning van fiscale rechten te verzekeren.

1.2. Deze consequenties lijken op het eerste gezicht eenvoudig. Zij zullen echter in de praktijk stof opleveren voor allerlei vragen.

Aldus kunnen bv. vragen rijzen in verband met samenloop van misdrijven waarvoor respectievelijk in het Strafwetboek en in het Wetboek van de Inkomstenbelastingen geldboeten gesteld zijn.

1.2.1. Bij meerdadse samenloop heeft de nieuwe wet hoofdzakelijk tot gevolg dat van de voorheen onbeperkte samenvoeging der fiscale geldboeten wordt afgestapt om

ook voor deze geldboeten de grens van het dubbele van het maximum van de zwaarste straf te stellen⁷⁵.

Alleen kan de vraag te berde komen welke straf als zwaarste moet worden beschouwd wanneer het bedrag van de gemeenrechtelijke geldboete lager is dan dat van de fiscale geldboete maar, in tegenstelling met deze laatste, met opdecimes dient te worden verhoogd.

De zwaarste geldboete is alsdan die waarvan het maximum het hoogste is⁷⁶ of m.a.w. met het grootste te betalen bedrag.

Hierbij wordt het in de wettekst vermeld bedrag bedoeld zonder rekening te houden met de erop toe te passen opdecimes: deze wijzigen immers de juridische aard van de straf niet⁷⁷. Een boete van 10.000 fr. zonder opdecimes is bijgevolg zwaarder dan een boete van 1.000 fr., die met 590 opdecimes moet worden vermeerderd.

Nu de vervangende gevangenisstraffen voor de fiscale geldboeten in de wet van 4 augustus 1986 tot het peil van die bepaald in artikel 40 van het Strafwetboek voor wanbedrijven, teruggebracht werden⁷⁸, dient uiteraard met deze bijkomende straffen geen rekening te worden gehouden⁷⁹.

1.2.2. Eendaadse samenloop kan daarentegen wel aanleiding geven tot moeilijkheden.

Wanneer immers met toepassing van artikel 65 van het Strafwetboek, wegens eenheid van opzet, voor gemengde gemeenrechtelijke en fiscale misdrijven slechts één straf wordt opgelegd, de zwaarste, zullen aan de uitgesproken geldboete slechts opdecimes moeten worden toegevoegd voor zover de zwaarste straf die is welke op het gemeenrechtelijk misdrijf is gesteld.

Ingeval integendeel het fiscaal misdrijf, waarvoor geen vermeerdering met opdecimes is voorgeschreven, met de

⁷⁵ Artikel 60 van het Strafwetboek.

⁷⁶ R.P.D.B., Compl. IV, tw. «Infracties et répression en général», nr. 584, met verwijzing naar CRAHAY, *Contraventions de police en de Pandectes belges*.

⁷⁷ C.J. VANHOUDT en W. CALEWAERT, *Belgisch Strafrecht*, 1968, III, nr. 1790, p. 963; M. VAN BALBERGHE, «Wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten», *R.W.*, 1951-52, 1141-1142, nr. 3; J. RUBBRECHT, *Inleiding tot het Belgisch Strafrecht*, 1958, p. 195; A. BRAAS, *Traité élémentaire de droit pénal*, 1927, p. 179-180; W. DIERICK en L. HUYBRECHTS, *Fiscaal Strafrecht*, Ced-Samsom, Brussel, 1987, p. 41, nr. 3.1.5, die verwijzen naar Cass., 28 juni 1976, *Pas.*, 1976, I, 1183, *Arr. Cass.*, 1976, 220; zie ook Cass., 27 december 1932, *Pas.*, 1933, I, 62, waarin deze stelling impliciet werd aanvaard.

⁷⁸ Ingevolge artikel 61, derde lid, van de wet van 4 augustus 1986 werd § 4, van artikel 347 W.I.B. opgeheven.

⁷⁹ In beginsel komen de bijkomende straffen trouwens niet in aanmerking bij het bepalen der zwaarste straf wanneer de maat van de hoofdstraffen verschilt (R.P.D.B., Compl. IV, tw. «Infracties et répression en général», nr. 88; Cass., 11 februari 1986, *F.J.F.*, 86/168, 260). Uit het arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 1986 (*R.W.*, 1986-87, 1395, met noot van A. Vandeplas) zou nochtans kunnen worden afgeleid dat voor misdrijven die met een geldboete en een vervangende gevangenisstraf werden bestraft, de duur van de vervangende gevangenisstraf wel in aanmerking diende te worden genomen bij het bepalen van de zwaarste straf: het Hof stelde immers dat wanneer, op verzet van eiser, de bij het verstekarrest opgelegde geldboete wordt verminderd, maar de duur van de vervangende gevangenisstraf wordt verlengd, hierdoor de toestand van eiser wordt verzwakt.

⁷¹ Ingevolge K.B. nr. 41 van 2 april 1982 tot wijziging van de fiscale wetgeving inzake strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking werd bedoelde wet van 10 februari 1981 verzacht door artikel 85 van het Strafwetboek betreffende de verzachtende omstandigheden, waarvan de toepassing was uitgesloten, uitdrukkelijk toepasselijk te maken op de strafrechtelijke beteugeling van alle misdrijven in fiscale aangelegenheden.

⁷² Belg. Senaat, zitting 1985-1986, zitting 19 juni 1986, 310, nr. 1, Memorie van Toelichting, p. 5.

⁷³ Artikel 105 van de wet van 4 augustus 1986.

⁷⁴ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», *Fiskofoon*, 66 (december 1986), p. 264, 6.2.1; zie ook A. VANDEPLAS, *Vlaams Jurist vandaag*, 4de kwartaal 1986, Nieuwjaarswensen van juristen voor juristen, p. 15.

zwaarste straf wordt bestraft, zal de opgelegde geldboete niet met opdecimes moeten worden vermeerderd⁸⁰.

Ingevolge de toepasselijkheid van artikel 65 van het Strafwetboek zal de rechter, wanneer hij bij de beklagde eenheid van opzet vaststelt tussen de feiten waarvoor deze voor hem vervolgd wordt en feiten die in dezelfde tijds-panne of later werden gepleegd maar reeds het voorwerp van een definitieve veroordeling uitmaakten, de vermen-ging moeten vaststellen hetgeen elke nieuwe veroordeling voor en zelfs elke schuldigverklaring aan die feiten zal uit-sluiten⁸¹.

L. Huybrechts⁸² haalt aldus het voorbeeld aan van een ondernemer die definitief veroordeeld werd wegens bank-breuk en gemeenrechtelijke valsheid in zijn boekhouding, en achteraf vervolgd wordt wegens B.T.W.-valsheid in die-zelfde boekhouding. Deze nieuwe strafvordering zal door de rechter onontvankelijk moeten worden verklaard wan-neer hij aanneemt dat het B.T.W.-misdrijf één feit uit-maakt met de gemeenrechtelijke misdrijven met als gevolg dat de beklagde, indien hij belastingconsulent zou zijn, geen beroepsverbod of sluiting van de inrichting meer zou kunnen oplopen.

1.3. Zoals gezegd (1.1) wordt ook artikel 86 van het Strafwetboek toepasselijk op fiscale misdrijven. Weliswaar wordt hiermee een einde gemaakt aan het volgens de minis-ter van Justitie nogal verbazingwekkend gevolg van artikel 100, tweede lid⁸³, dat in belastingzaken de strafrechtelijke boeten nog op de erfgenamen werden overgedragen: dit neemt evenwel niet weg dat de hoofdelijke aansprakelijk-heid voor de ontdoken belasting blijft bestaan en dit bur-gerlijk gevolg van de strafrechtelijke veroordeling natuur-lijk op de erfgenamen wordt overgedragen⁸⁴.

1.4. Artikel 85 van het Strafwetboek wordt ten volle toe-passelijk. Zelfs na het koninklijk besluit van 2 april 1982, dat artikel 85 van het Strafwetboek van toepassing maakte op de in de artikelen 339 tot 343 en 346 van het Wetboek van Inkomstenbelastingen bedoelde misdrijven, bleef een aarzeling bestaan in verband met de vraag of dit al dan niet zou kunnen leiden tot vermindering van geldstraffen ge-steld om de inning van fiscale rechten te verzekeren⁸⁵.

Door de opheffing van het tweede lid van artikel 100 van het Strafwetboek is elke aarzeling op dit punt weggenomen.

Uit deze ongenueanceerde opheffing kan evenwel niet af-geleid worden dat artikel 85 van het Strafwetboek nu bij-

voorbeeld ook toepasselijk zou zijn op misdrijven inzake douane en accijnzen⁸⁶.

Bovendien had artikel 2, 13°, van de wet van 2 februari 1982 tot toekenning van bijzondere machten aan de Koning Hem weliswaar de mogelijkheid verschaft bij in Minister-raad overlegde koninklijke besluiten alle nuttige maatrege-len te nemen inzake de bestrijding van de fiscale fraude, met dien verstande dat in die aangelegenheid de bepalingen van boek I van het Strafwetboek, met inbegrip van hoofd-stuk VII en artikel 85, van toepassing zijn op de bedoelde misdrijven, maar het koninklijk besluit nr. 41 van 2 april 1982⁸⁸ genomen ter uitvoering van bedoelde wet, bevat geen bepalingen met betrekking tot misdrijven inzake douane en accijnzen⁸⁹ en voor deze misdrijven werd ook geen afzonderlijk koninklijk besluit genomen⁹⁰.

Daar ten slotte — afgezien van de opheffing van artikel 100, tweede lid, van het Strafwetboek — het eerste lid van dit artikel niet werd gewijzigd, is artikel 85 van het Straf-wetboek dus in beginsel niet toepasselijk op misdrijven in-zake douane en accijnzen tenzij een bijzondere wet, zoals bv. de wet van 28 december 1983 betreffende het verstrek-ken van sterke drank en betreffende het vergunningsrecht in haar artikel 29, uitdrukkelijk anders zou bepalen.

1.5. Daar artikel 2, tweede lid, van het Strafwetboek precies ingevolge de opheffing van het tweede lid van arti-kel 100 van het Strafwetboek van toepassing wordt, zelfs ingeval dit tot vermindering of afschaffing van geldstraf-fen, gesteld om de inning van fiscale rechten te verzekeren, zou leiden, dient met deze gunstiger bepaling rekening te worden gehouden bij de beoordeling van misdrijven die vóór de wet van 4 augustus 1986 werden gepleegd en pas na het in werking treden van deze wet worden gevonnis.

2. Andere bepalingen

Vanuit hetzelfde standpunt dat de verzwarende bepalin-gen ten opzichte van het gemene recht moesten worden af-geschaft zodat overtreding van de fiscale wetgeving zou

⁸⁰ Zie nochtans de stelling van A. VANDEPLAS in verband met de straffen bepaald bij het K.B. van 3 april 1953, *R.W.*, 1986-87, 1040.

⁸⁷ *Parl. Handel. Senaat*, nr. 72, minister Gol, p. 1727; zie ook *Tijdschrift van het Verbond der Belgische Ondernemingen*, nr. 15, 1-31 augustus 1986, p. 1228.

⁸⁸ *Belg. Stsbl.* van 7 april 1982, p. 3998-3999.

⁸⁹ De artikelen 1, 2, 3, 4, 5 en 6 hebben betrekking op misdrij-ven respectievelijk bedoeld in het Wetboek van de Inkomstenbelas-tingen, het Wetboek van de B.T.W., het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen, het Wetboek van registratie-, hypo-theek- en griffierechten, het Wetboek der successierechten en het Wetboek der zegelrechten.

⁹⁰ De parlementaire werkzaamheden tonen aan dat ter uitvoe-ring van artikel 2, 13°, van de wet van 2 februari 1982 betreffende de bestrijding van de fiscale fraude slechts twee besluiten genomen werden, nl. het aangehaald K.B. nr. 41 van 2 april 1982 en het K.B. van 15 maart 1982 (aanmoediging tot aankoop van aandelen, enz. in Belgische vennootschappen); zie Senaat 51 (1981-1982), zitting 1982-1983, 7 maart 1983, nr. 23, p. 73, en Kamer van Volksvertegenwoordigers, 28 (1981-1982), nr. 38, zitting 1982-1983, 16 maart 1983, p. 50.

⁸⁰ De toepassing van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten wordt ingevolge art. 347, § 3, W.I.B. expliciet uitgesloten voor de misdrijven bedoeld in de artikelen 339, 340, 342 en 346 W.I.B.; zij blijft echter toepasse-lijk op de misdrijven bedoeld in de artikelen 341 en 343 W.I.B.

⁸⁹ Cass., 28 juni 1977, *Pas.*, 1977, I, 1105.

⁸² L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», *Fiskofoon*, 66 (december 1986), p. 264, 3.2.2.

⁸³ Belg. Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, verslag namens de Ver. Commissies voor de Justitie en voor de Financien; uiteenzet-ting van de minister van Justitie, p. 4.

⁸⁴ R. TOURNICOURT, *Het charter van de belastingplichtige. Een kritische evaluatie*, reeds geciteerd, p. 21.

⁸⁵ A. VANDEPLAS, «Verzachtende omstandigheden bij fiscale misdrijven», noot Cass., 4 oktober 1983, *R.W.*, 1984-85, 754.

worden behandeld zoals de andere misdrijven⁹¹, heeft de wetgever meteen ook:

a) de rechter de mogelijkheid gegeven voor fiscale misdrijven enkel de gestelde gevangenisstraf of boete uit te spreken of beide straffen samen op te leggen terwijl hij vóór deze wet — behoudens de eventuele toepassing van artikel 85 van het Strafwetboek — verplicht was steeds beide straffen uit te spreken⁹²;

b) de duur van de vervangende gevangenisstraf voor geldboeten bepaald voor fiscale misdrijven vermindert tot die vastgesteld in artikel 40 van het Strafwetboek⁹³;

c) de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie volledig toepasselijk gemaakt op de fiscale misdrijven⁹⁴, terwijl voordien geen opschorting van veroordeling kon worden bevolen voor misdrijven omschreven in de artikelen 339, 340 en 346 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en de rechter voor deze misdrijven evenmin geldstraffen met uitstel kon uitspreken.

Deze bepalingen vergen, meen ik, geen verder commentaar. Alleen kan de bedenking gemaakt worden dat de wetgever zijn bedoeling kenbaar maakte de bestraffing van fiscale misdrijven en gemeenrechtelijke misdrijven gelijk te schakelen maar in werkelijkheid verder ging daar de rechter thans de mogelijkheid heeft te kiezen tussen het afzonderlijk of gezamenlijk opleggen van gevangenisstraf en geldboete terwijl hij over deze keuzemogelijkheid niet beschikt voor een reeks gemeenrechtelijke misdrijven zoals bv. de gemeenrechtelijke valsheid in geschrifte, of een reeks wanbedrijven tegen eigendommen zoals bv. diefstal, misbruik van vertrouwen, oplichting en heling.

B. Op het gebied van de strafvordering

De wijzigingen die door de wet van 4 augustus 1986 op dit gebied werden doorgevoerd, hebben betrekking enerzijds op de uitoefening van de strafvordering en anderzijds op de bevoegdheid van belastingambtenaren bij strafrechtelijke onderzoeken.

Bij het nazien der parlementaire werkzaamheden, die zoals gezegd, zeer uitgebreid waren, valt op dat de discussies niet zozeer over de bepalingen van strafrecht of van rechterlijke organisatie gevoerd werden, maar hoofdzakelijk betrekking hadden op de manieren waarop de strafvordering kan worden ingesteld en op de hulp die daarbij door belastingambtenaren verstrekt kan worden.

Dit maakt dan ook het zwaartepunt uit van de wet van 4 augustus 1986, die hoe dan ook en afgezien van de voordelen die zij kan bieden, door sommigen als een duidelijke

rem voor de strafrechtelijke beteugeling van de fiscale fraude wordt ervaren⁹⁵.

Alvorens hierop verder in te gaan wens ik echter de wijzigingen te overlopen die de wetgever aan de uitoefening van de strafvordering heeft aangebracht en na te gaan hoe hij paal en perk heeft gesteld aan het optreden van belastingambtenaren bij strafrechtelijke onderzoeken.

1. Uitoefening van de openbare vordering

a. Voorgeschiedenis

Door de jaren heen heeft de uitoefening der openbare vordering een opvallende slingerbeweging gemaakt tussen de procureur des Konings aan de ene kant en de administratie van financiën aan de andere kant.

a.1. Vóór de wet van 31 december 1925 werd de strafvordering bij misdrijven inzake inkomstenbelastingen uitgeoefend door het openbaar ministerie. Dit stelde geen bijzondere problemen totdat een arrest van het Hof van Beroep te Gent door het Hof van Cassatie vernietigd werd op grond dat de vervolgingen waren ingesteld door de administratie van financiën, hoewel alleen het openbaar ministerie hiertoe wettelijk bevoegd was⁹⁶.

a.2. Blijkbaar als reactie op dit arrest werd, ingevolge een niet gemotiveerd amendement van de Regering⁹⁷, in de wet van 31 december 1925 tot wijziging van de wetgeving inzake directe belastingen en ermede gelijkgestelde belastingen⁹⁸, een artikel 65 opgenomen waarbij de strafvordering werd overgedragen aan de administratie⁹⁹.

a.3. Bedoeld artikel zou bijna 55 jaar standhouden. De slinger kwam echter opnieuw op gang toen de Commissie Ganshof van der Meersch in 1962 voorstelde de uitoefening van de strafvordering terug aan het openbaar ministerie toe te vertrouwen¹⁰⁰.

Hij zette zijn koers verder toen de werkgroep Stévigny het voorstel in 1976 opnieuw formuleerde en bedoelde terugkeer tot de algemene regel inzake uitoefening der straf-

⁹⁵ Zie o.m. de interpellaties van senator Lallemand, *Parl. Hand.*, Verg. 15 juli 1986, nr. 69, p. 1662-1663, van senator Colignon, *Parl. Hand.*, Verg. 16 juli 1986, nr. 71, p. 1703, van senator PATAER, zelfde doc., p. 1703 t/m 1705, van volksvert. WILLOCKX, *Parl. Hand.*, *Kamer van Volksvert.*, nr. 61-62, p. 1892-1893 en van volksvert. BAERT, *Parl. Hand.*, *Kamer van Volksvert.*, nr. 61-62, p. 1894.

De heer vice-eerste minister en minister van Justitie en van Institutionele Hervorming J. Gol onderstreepte trouwens tijdens de parlementaire debatten dat, bij een strikte toepassing der geldende regels, de administratie jaarlijks ongeveer 600.000 dossiers aan het parket zou moeten verzenden en zijn reeds in het aan de procureurs-generaal voorgelegd ontwerp van protocol gewag maakte van gekarakteriseerde fraude en niet van fraude in het algemeen (*Senaat, Parl. Hand.*, Verg. 16 juli 1986, nr. 72, p. 1718).

⁹⁶ Cass., 16 maart 1925, *Pas.*, 1925, I, 176 en 177.

⁹⁷ *Pasinomie*, 1925, 696-697.

⁹⁸ *Belg. Stsbl.*, 2-3 januari 1926.

⁹⁹ *Panopticon*, december 1980, 6, rubriek II, 4, p. 487.

¹⁰⁰ Verslag van deze Commissie, gevoegd als bijlage II bij het wetsontwerp houdende hervorming van de inkomstenbelastingen, *Kamer van Volksvertegenwoordigers* 264 (1961-1962), nr. 1, p. 26, nr. 91 a).

⁹¹ Belg. Senaat, 310, 1985-1986, nr. 1, Memorie van Toelichting, p. 4.

⁹² De artt. 57 tot en met 60 van de wet van 4 augustus 1986 waarbij de woorden «of met één van die straffen alleen» werden ingelast in de artt. 339, 340, eerste en tweede lid, 342 en 346 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen.

⁹³ Art. 61, eerste lid en 2°, van de wet van 4 augustus 1986 waarbij art. 347, § 4, van het W.I.B. werd opgeheven.

⁹⁴ Art. 61, eerste lid en 2°, van de wet van 4 augustus 1986 waarbij art. 347, § 2, van het W.I.B. werd opgeheven, en art. 106 van dezelfde wet waarbij de artikelen 3, zesde lid, en 8, § 4, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie werden opgeheven.

vordering ook door gezaghebbende auteurs werd voorgestaan¹⁰¹.

Op 1 november 1980 bereikte hij het andere uiteinde toen artikel 47 van de wet van 8 augustus 1980, waarbij de uitoefening van de strafvordering opnieuw aan het openbaar ministerie werd toevertrouwd, van kracht werd.

a.4. Van meet af aan bleek echter dat dit geen eindstand zou uitmaken en hij misschien zelfs verder was gegaan dan de wetgever had bedoeld.

Voormeld artikel werd immers blijkbaar slechts aangenomen omdat de departementen van Justitie en van Financiën overeengekomen waren permanent overleg te plegen en een protocol uit te werken waarin de verhouding tussen parketten en administraties geregeld zou worden. Deze samenwerking tussen het parket en de fiscale administraties zou, zoals de minister van Financiën het tijdens de parlementaire werkzaamheden van de herstelwet van 10 februari 1981 betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking uitdrukte, een rechtspraak moeten vormen met het oog op het selecteren van die gevallen waarin een strafrechtelijke beteugeling gerechtvaardigd is¹⁰².

Kort nadien¹⁰³ legde de minister van Financiën inderdaad een ontwerp van protocol en van gemeenschappelijke richtlijn voor aan zijn collega van Justitie omdat, zo zei hij, «de strijd tegen de belastingontduiking immers niet doeltreffend kan zijn zonder een actieve samenwerking tussen Justitie en de fiscale administraties»¹⁰⁴.

Dit protocol, waarvan de precieze draagwijdte reeds tijdens de parlementaire debatten het voorwerp was geweest van een reeks vragen¹⁰⁵, stuitte echter op ernstige bezwaren vanwege de procureurs-generaal bij de hoven van beroep.

Bij brief van 27 maart 1981 aan de minister van Justitie

deden deze magistraten immers gelden dat het openbaar ministerie wel de strafvordering uitoefent, maar er niet over beschikt. Het zou dus niet op voorhand kunnen beslissen als regel te nemen hetzij van vervolging af te zien, hetzij de beslissing om vervolgingen in te stellen te onderwerpen aan het advies van een instelling die hiertoe niet door de wet is gemachtigd, hetzij, a fortiori, zijn houding en beslissing te bepalen volgens het advies van dergelijke instellingen¹⁰⁶. In het kader van dezelfde overwegingen zou het, volgens hen, bovendien ongetwijfeld meer aangewezen zijn dat het ontwerp van gemeenschappelijke instructie aan de administratie eigen zou blijven¹⁰⁷.

Bij gebrek aan protocol werd naar andere middelen gezocht om de strafrechtelijke beteugeling der belastingontduiking binnen bepaalde perken te houden en op 18 december 1984 diende de heer R. Henrion, die, in zijn hoedanigheid van minister van Financiën, een van de ondertekenaars was van het wetsontwerp dat aanleiding zou geven tot de wet van 8 augustus 1980, een wetsvoorstel in waarbij aan de belastingplichtige waarborgen worden gegeven op het stuk van de procedure inzake inkomstenbelastingen¹⁰⁸. Ditmaal werd de oprichting van een Commissie voor belastingmisdriven voorgesteld, die tot taak zou hebben enerzijds de klachten of aangiften van belastingambtenaren aan het parket te schiften en anderzijds aan het openbaar ministerie vooraf advies te verlenen in de zaken die bij de rechtbank aanhangig gemaakt zouden worden¹⁰⁹.

«Teneinde haar adviezen de grootst mogelijke objectiviteit te verlenen», zou bedoelde Commissie, aldus het voorstel, door een magistraat in het Hof van Cassatie of bij het parket van dit Hof, voorgezeten worden¹¹⁰.

Ook dit voorstel, dat duidelijk geïnspireerd was op het Franse systeem, volgens hetwelk geen vervolgingen inzake directe belastingen kunnen worden ingesteld dan op klacht van de administratie en na eensluidend advies van de «Commission des infractions fiscales», voorgezeten door een conseiller d'Etat¹¹¹, strandde echter op een negatief advies van de magistratuur.

¹⁰¹ H. BOSLY, «Les frontières de la répression pénale et droit économique», *Rev. Dr. Pén.*, 1972-73, 174, vond het echter wenselijk dat de administratie, zoals elke burgerlijke partij het recht zou behouden om de verdachte rechtstreeks te dagvaarden; P.E. TROUSSE, «Les sanctions pénales du droit fiscal», *R.D.P.*, 1962-63, 291: volgens deze auteur zou aan de administratie een voorafgaand klachtrecht toegekend kunnen worden.

¹⁰² Uiteenzetting van de minister van Financiën bij het ontwerp van herstelwet betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking: Kamer van Volksvert. 737 (1980-1981), nr. 3, p. 10. Zie ook de toelichting bij het wetsvoorstel ingediend door de heer R. Henrion: Kamer van Volksvert. 1106 (1984-1985), nr. 1, p. 2 waarin vermeld wordt dat het protocol bepaalde beginselen zou inhouden om de strafvordering alleen op belangrijke en georganiseerde ontduiking te doen toepassen.

Het voornemen van de Regering om, via een protocol, de verhouding tussen parketten en administratie te regelen werd trouwens tijdens de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 8 augustus 1980 door de staatssecretaris van Financiën aangekondigd: zie verslag namens de Commissie voor de begroting van de Kamer van Volksvertegenwoordigers 323 (1979-1980), nr. 73, p. 52 en 53.

¹⁰³ Art. 47 van de wet van 8 augustus 1980 trad ingevolge artikel 89, § 1, 4°, van deze wet in werking op 1 november 1980.

¹⁰⁴ Belg. Senaat, Ontwerp van herstelwet betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, Verslag namens de Commissie voor Financiën, Inleidende uiteenzetting van de minister van Financiën, 566 (1980-1981), nr. 2, p. 5.

¹⁰⁵ *Idem*, p. 25.

¹⁰⁶ Belg. Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, Verslag namens de Verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Financiën, Uiteenzetting van de minister van Justitie, p. 4 en 5.

¹⁰⁷ *Idem*, p. 5. Er werd inderdaad een gemeenschappelijke «Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking» opgesteld door de Administraties van de Directe Belastingen, van Bijzondere Belastinginspectie en van B.T.W., Registratie en Domeinen, waarin de door de ambtenaren van de betrokkene administratie te volgen regels met het oog op de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking werden verstrekt, alsmede richtlijnen werden gegeven in verband met diverse aspecten van de betrekkingen met de gerechtelijke overheden. Het niet-naleven van regels of richtlijnen van deze instructie door een ambtenaar van een fiscale administratie had uiteraard geen wettelijk gevolg. Bedoelde instructie werd sindsdien, d.i. in april 1987, rekening houdend met de bepalingen van de wet van 4 augustus 1986, grondig gewijzigd.

¹⁰⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1106 (1984-1985), nr. 1, zitting 17 januari 1984.

¹⁰⁹ *Idem*, p. 4 en 5, art. 350, §§ 2, 3 en 4, als vervangen door art. 1 van het wetsvoorstel.

¹¹⁰ *Idem*, toelichting, p. 3, en art. 350, § 2, als vervangen door art. 1 van het wetsvoorstel, p. 4.

¹¹¹ Gilbert TIXIER en Jean-Marie ROBERT, *Droit pénal fiscal*, Dalloz, 1980, p. 100, nr. 184.

Met name de korpschefs bij het Hof van Cassatie waren inderdaad tegen dit voorstel gekant omdat zij het niet eens waren met de eventuele deelneming van een magistraat, zelfs al was deze emeritus, aan een dergelijke filtercommissie¹¹².

Het wetsvoorstel werd niet aangenomen maar hield reeds de premissen in van de latere wet van 4 augustus 1986. De slinger was duidelijk in beweging en zijn beweging werd voortgezet toen mevrouw J. Delruelle-Ghobert e.a. op 23 mei 1985 in de Senaat een «voorstel van wet houdende garanties voor de belastingplichtige» indiende, waarin wijzigingen van artikel 350 van het Wetboek van de Inkomsten-belastingen werden voorgesteld die grotendeels door de wet van 4 augustus 1986 zouden worden overgenomen¹¹³.

Ten slotte werd ter zitting van de senaat van 19 juni 1986 onder nr. 310 het ontwerp van wet houdende fiscale bepalingen ingediend onder handtekening van de ministers van Openbare Werken (ter vervanging van de minister van Justitie), van Begroting en van Financiën¹¹⁴.

Na uitgebreide discussies zou hieruit de wet van 4 augustus 1986 houdende fiscale bepalingen geboren worden, die weliswaar het principe behield dat het openbaar ministerie de strafvordering uitoefent maar deze bevoegdheid aan banden legde door het inbouwen van een filtersysteem dat op het volgende neerkomt.

Het openbaar ministerie blijft, zoals gezegd, belast met de uitoefening van de strafvordering, doch kan voortaan geen vervolgingen voor fiscale misdrijven meer instellen dan op voorwaarde dat het, bij ambtshalve optreden, vooraf het advies van de bevoegde gewestelijke directeur heeft ingewonnen, of in de andere gevallen ervan kennis heeft gekregen door een klacht of een aangifte van een daartoe gemachtigde ambtenaar.

De slinger is dus ongeveer halfweg tussen openbaar ministerie en administratie tot stilstand gekomen. De rol, die hierbij aan beide werd toegemeten, is echter niet altijd even duidelijk en zal wellicht stof voor discussie opleveren.

b. Vereiste voorafgaande machtiging

b.1. Algemeen

b.1.1. Ingevolge artikel 107 van de nieuwe wet werd aan artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering een lid toegevoegd waarbij de ambtenaren der directe en indirecte belastingen slechts fiscale misdrijven ter kennis kunnen brengen van de procureur des Konings mits zij daartoe gemachtigd zijn door de gewestelijke directeur onder wie zij ressorteren.

Ambtenaren van de administratie van de bijzondere belastinginspectie moeten daarentegen machtiging tot kennis-

geving aan de procureur des Konings krijgen van de directeur-generaal van deze administratie¹¹⁵.

b.1.2. Dit onderscheid in graad van de machtigende ambtenaar naargelang het ambtenaren van de administratie der bijzondere belastinginspectie of ambtenaren van directe en indirecte belastingen betreft, is geen uiting van wantrouwen tegenover de B.B.I. maar werd louter en alleen gemaakt omdat men personen wilde belasten met het geven van de machtiging die aan het hoofd staan van kwantitatief even grote administratieve eenheden¹¹⁶ en tevens rekening werd gehouden met de omstandigheid dat de administratie van de bijzondere belastinginspectie ook veel meer streeft naar eenvoudigheid in de rechtspraak¹¹⁷.

b.1.3. Volgens de richtlijnen van de administratie zal, wanneer de aan te geven zaak terzelfder tijd overtredingen betreft of zou kunnen betreffen inzake directe en indirecte belastingen, de beslissing tot aangifte, na overleg, gezamenlijk genomen worden door de bevoegde gewestelijke directeurs van de twee voormelde administraties¹¹⁸.

Voor aangiften gedaan door ambtenaren van de bijzondere belastinginspectie is, wegens hun algemene bevoegdheid, deze concertatie met andere administraties natuurlijk overbodig¹¹⁹.

b.2. Vormvereisten

Door de wet worden voor de machtiging geen bijzondere vormvereisten gesteld. Om alle betwistingen te vermijden is het echter aangewezen de machtiging niet alleen schriftelijk te verlenen maar bovendien aan de aangifte zelf toe te voegen¹²⁰.

Bij urgentie kan de aangifte hetzij rechtstreeks gedaan worden door de bevoegde gewestelijke directeur inzake directe en indirecte belastingen of door de directeur-generaal van de bijzondere belastinginspectie, hetzij mondeling worden gegeven met erop volgende schriftelijke bevestiging.

¹¹⁵ Voor de bijwerking per 1 februari 1987 van de «Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking» werd onder nr. 185 het principe wel onderstreept dat elke ambtenaar onder het regime van de vorige wetgeving verplicht was tot aangifte ingevolge artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering, maar werd toen reeds aangehaald dat de beslissing om het openbaar ministerie in te lichten in de regel toevertrouwd werd aan de gewestelijke directeur die de onderzoeksambtenaar onder zijn bevoegdheid heeft.

¹¹⁶ H. VANDEBERGH, «Bedenkingen rond de bepalingen in de programmawet 1986 betreffende de rechtszekerheid van de belastingplichtigen», *Fiskofoon*, 64 (oktober 1986), p. 202, nr. 2.1.4, met verwijzing naar Parl. St. Senaat, nr. 310/2/2°, p. 21.

¹¹⁷ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», *Fiskofoon*, 66 (december 1986), p. 265, met verwijzing naar het verslag uitgebracht namens de Verenigde Commissies, p. 21.

¹¹⁸ Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, zoals bijgewerkt per 1 februari 1987, nr. 186.

¹¹⁹ Artikel 87 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980; P. TROISFONTAINES, «L'administration de l'inspection spéciale des impôts», in *Réflexions offertes à Paul Sibille*, Bruylant, 1981, p. 913.

¹²⁰ Dit stemt overeen met de door de administraties ingenomen stelling: zie Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, p. 187, nr. 188.

¹¹² Verklaringen van de minister van Justitie: Kamer van Volksvert. 576 (1985-1986), nr. 7, p. 47, Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 21 (waar hij evenwel gewag maakte van het verzet van de procureurs-generaal) en *Parl. Hand. Senaat*, Verg. 16 juli 1986, nr. 72, p. 1729.

¹¹³ Belg. Senaat, 884 (1984-1985), nr. 1.

¹¹⁴ Belg. Senaat, 310 (1985-1986), nr. 1, zitting 1985-1986.

b.3. Omvang van de machtiging

Uit de voorbereidende werkzaamheden blijkt dat de machtiging wordt verleend per zaak en voor één of meer met name genoemde belastingplichtigen. Er kan aldus geen algemene machtiging tot aangifte of bv. een permanente machtiging voor een groep van belastingplichtigen verstrekt worden¹²¹.

b.4. Uitzonderingen op de machtigingsverplichting

b.4.1. Wanneer ambtenaren bevoegd om machtiging te verlenen, zelf feiten, die naar luid van de belastingwetten en van de ter uitvoering ervan genomen besluiten strafrechtelijk strafbaar zijn, aan de procureur des Konings ter kennis brengen, is natuurlijk geen machtiging vereist.

b.4.2. Evenmin is machtiging vereist wanneer een belastingambtenaar als particulier handelt en aangifte doet van fiscale misdrijven die hij buiten zijn ambt vernomen heeft¹²², of wanneer hij gemeenrechtelijke misdrijven aangeeft, zelfs al heeft hij deze laatste bij de uitoefening van zijn ambt ontdekt¹²³.

b.4.3. Het tweede lid van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering doet geen afbreuk aan de bepalingen van artikel 24 van de Grondwet volgens welke geen voorafgaand verlof nodig is om vervolgingen in te stellen tegen openbare ambtenaren wegens daden van hun bestuur.

Een amendement ingediend door de heer Moureaux e.a. strekkende tot de uitdrukkelijke vermelding van deze beperking in het toegevoegd tweede lid van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering¹²⁴, werd door de heer minister van Financiën als volkomen overbodig bestempeld daar het «nooit de bedoeling van de Regering is geweest om, in welke omstandigheid ook, in te gaan tegen artikel 24 van de Grondwet» en verworpen met 13 tegen 9 stemmen¹²⁵.

b.5. Ontbreken der vereiste machtiging

b.5.1. *Gevolgen.* Het nieuw artikel 350, § 2, W.I.B. bepaalt dat het openbaar ministerie geen vervolgingen kan instellen indien het kennis heeft gekregen van de feiten ten gevolge van een klacht of aangifte van een ambtenaar die niet de vereiste machtiging had. Vervolgingen die, ondanks het ontbreken der vereiste machtiging, werden ingesteld, moeten derhalve als onontvankelijk worden afgewezen.

b.5.2. Op de precieze betekenis van de termen «instellen

van vervolgingen» zal bij de bespreking van de vragen om advies (zie nrs. c.2.2 e.v.) worden ingegaan.

Laten wij echter vooraf nagaan welke houding de procureur des Konings moet aannemen wanneer hij een klacht of aangifte ontvangt waarvoor de vereiste machtiging ontbreekt.

In een voorgaand wetsvoorstel werd uitdrukkelijk gesteld dat «op straffe van niet-ontvankelijkheid» geen klacht mag worden ingediend of geen aangifte mag worden gedaan¹²⁶. Deze termen werden in het nieuw artikel 350, § 2, W.I.B. en in het bijgevoegd tweede lid van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering niet overgenomen en, hoewel de Raad van State in zijn advies er de Regering uitdrukkelijk op wees dat het ontwerp niet bepaalt wat de houding moet zijn van de procureur des Konings die een aangifte ontvangt van een niet-gemachtigde belastingambtenaar en een aanvulling van het ontwerp op dit punt suggereerde¹²⁷, werd de oorspronkelijke tekst behouden.

b.5.3. Steunend op het advies van de Raad van State dat een klacht nooit onontvankelijk is, antwoordde de minister van Justitie op een tijdens de parlementaire besprekingen gestelde vraag dat de procureur des Konings, wanneer hem een onregelmatige klacht wordt voorgelegd, het advies van de gewestelijke directeur moet vragen als hij vervolgingen wil instellen¹²⁸.

Volgens hem kan een onregelmatige klacht of aangifte dus geregulariseerd worden.

b.5.4. Hoewel deze toelichting volledig in de lijn van de wet van 4 augustus 1986 ligt, werd zij nochtans door verschillende auteurs verworpen¹²⁹.

Nu de wet echter slechts het instellen van vervolgingen inzake fiscale misdrijven afhankelijk stelt van hetzij een regelmatige klacht of aangifte, hetzij een op de voorgeschreven wijze ingewonnen advies en geen andere beperkingen inhoudt voor het optreden van het parket, zie ik persoonlijk niet in waarom een onregelmatige klacht of aangifte niet zou kunnen worden rechtgezet zolang geen vervolgingen zijn ingesteld¹³⁰.

b.5.5. De meest voor de hand liggende manier voor een dergelijke regularisatie is ongetwijfeld het inwinnen van het advies van de bevoegde gewestelijke directeur door de pro-

¹²⁶ Voorstel van wet houdende garanties voor de belastingplichtige, Senaat, 884 (1984-1985), nr. 1, artikel 11 tot wijziging van artikel 350 W.I.B., § 3.

¹²⁷ Advies van de Raad van State, gevoegd bij de Memorie van Toelichting, Senaat 310 (1985-1986), nr. 1, p. 83.

¹²⁸ Verslag namens de Verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Financiën, Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 31; zie ook Memorie van Toelichting, Senaat 310 (1985-1986), nr. 1, p. 26, laatste alinea.

¹²⁹ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», *Fiskofoon*, 66 (december 1986), p. 266, nr. 5.3.3; R. TOURNICOURT, «Charter van de belastingplichtige. Een kritische evaluatie», Studiedag 31 januari 1987, p. 23; Kris GHEYSEN, «Het charter van de belastingplichtige», openingsrede voor de Conferentie van de Jonge Balie te Kortrijk op 24 oktober 1986, p. 15.

¹³⁰ In dezelfde zin H. VANDEBERGH, «Bedenkingen rond de bepalingen in de programmawet 1986 betreffende de rechtszekerheid van de belastingplichtigen», *Fiskofoon*, 64 (oktober 1986), p. 202, nr. 2.1.3 en nr. 2.2.1.

¹²¹ Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 54-55, Verslag namens de Verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Financiën. *Senaat, Parl. Hand.*, Vergaderingen van 16 juli 1986, nr. 72, p. 1729: verklaring van minister J. Gol.

¹²² L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», *Fiskofoon*, 66 (december 1986), p. 265, nr. 5.2.5.

¹²³ De minister van Justitie bevestigde immers uitdrukkelijk dat het filtersysteem geen betrekking heeft op de gemeenrechtelijke misdrijven (*Senaat, Parl. Hand.*, vergadering 16 juli 1986, nr. 72, p. 1729). Zie ook de «Instructie betreffende de strafrechtelijke bejegening van de belastingontduiking», nr. 151, p. 126.

¹²⁴ Senaat, 310 (1985-1986), Amendement nr. 19, p. 22-23.

¹²⁵ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 58, Aanvullend verslag namens de Commissie voor de Financiën, p. 11.

cureur des Konings vooraleer hij vervolgingen instelt: aldus wordt het door de wetgever ingebouwd filtersysteem volledig gerespecteerd. Deze manier is zeker te verkiezen boven het verstrekken van de vereiste machtiging nadat de klacht of aangifte op het parket toekwam en vooraleer de procureur des Konings vervolgingen heeft ingesteld, hoewel zelfs deze handelwijze in beginsel op geen wettelijke bezwaren zou stuiten¹³².

b.5.6. Naar mijn oordeel vervalt de mogelijkheid tot regularisatie van klachten of aangiften die zonder de vereiste machtiging aan de procureur des Konings zijn gericht, echter zodra deze magistraat in de aangegeven of aangeklaagde zaak vervolgingen heeft ingesteld; bedoelde vervolgingen zullen alsdan aangetast zijn door nietigheid die door de rechter ambtshalve zal moeten worden vastgesteld.

b.5.7. Een bijzondere moeilijkheid kan zich voordoen met anonieme klachten of aangiften. Zij zouden immers van ambtenaren kunnen uitgaan of door hen geïnspireerd zijn.

R. Tournicourt beweert zonder meer dat deze anonieme brieven door het parket geweerd moeten worden daar de mogelijkheid bestaat dat ze van een niet-gemachtigde ambtenaar uitgaan¹³².

Dit volstaat echter uiteraard niet. Andere anonieme klachten worden immers door het parket evenmin geweerd wegens de theoretische mogelijkheid dat zij bv. met schending van het beroeps- of ambtsgeheim zijn geuit.

Ik ben het echter wel eens met Th. Afschrift dat de vervolgingen door nietigheid aangetast zouden zijn indien het onderzoek zou uitwijzen dat de anonieme aangifte of klacht in werkelijkheid uitging van een niet-gemachtigde belastingambtenaar¹³³. Indien ter zake nog geen vervolgingen werden ingesteld, zou in een dergelijk geval, zoals voor andere klachten of aangiften van niet-gemachtigde ambtenaren, het advies van de betrokken gewestelijke directeur moeten worden gevraagd¹³⁴.

b.6. Adressering der aangiften of klachten

b.6.1. In de regel zullen de klachten of aangiften gestuurd worden naar de procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement waar de te vervolgen persoon woonachtig is¹³⁵. Zij kunnen echter evengoed gericht worden aan de procureur des Konings van de plaats waar het misdrijf is gepleegd of van de plaats waar de verdachte zou kunnen worden gevonden; bij verkeerde adressering zullen

zij, zoals voor andere misdrijven, door deze magistraat aan zijn bevoegde collega worden overgezonden.

b.6.2. De wetgever heeft voor deze aangiften of klachten geen bijzondere vormvereisten gesteld, zodat de bij de artikelen 31 en 65 van het Wetboek van Strafvordering gestelde regels erop toepasselijk zijn: deze bepalingen zijn echter niet op straffe van nietigheid voorgeschreven¹³⁶.

b.7. Zodra fiscale misdrijven door middel van een dergelijke klacht of aangifte aan de procureur des Konings ter kennis zijn gebracht, heeft deze magistraat dezelfde beslissingsbevoegdheid als voor gemeenrechtelijke misdrijven. Ongeacht de indiener van de klacht of aangifte, beslist hij dus alleen en soeverein (vanzelfsprekend, binnen de perken bepaald bij de artikelen 143, 148, 150 van het Gerechtelijk Wetboek en de artikelen 27 en 274 van het Wetboek van Strafvordering) over het al dan niet instellen van vervolgingen¹³⁷, of het bv. afhandelen van de zaak tegen betaling van een geldsom zoals geregeld door artikel 216bis van het Wetboek van Strafvordering¹³⁸. Uiteraard is hij hierbij noch uitleg noch verantwoording verschuldigd aan de administratie.

c. Advies verstrekt door de administratie

c.1. Algemeen

c.1.1. Krachtens het nieuw artikel 350, § 3, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen kan de procureur des Konings ambtshalve geen vervolgingen instellen voor feiten die naar luid van dit wetboek of van de ter uitvoering ervan genomen besluiten strafrechtelijk strafbaar zijn, tenzij hij vooraf het advies van de bevoegde gewestelijke directeur heeft gevraagd.

c.1.2. Gelet op deze formele bepalingen zullen vervolgingen die voor dergelijke misdrijven werden ingesteld zonder voorafgaand advies, nietig zijn¹³⁹. In dergelijk geval zal de procureur des Konings de vervolgingen van meetaf aan moeten hernemen na het vereiste advies te hebben ingewonnen¹⁴⁰.

c.2. Tijdstip waarop het advies moet worden gevraagd

c.2.1. Uit de wettekst moet afgeleid worden dat de vraag om advies aan de vervolgingen moet voorafgaan.

c.2.2. Door de minister van Justitie werden de termen «instellen van vervolgingen» tijdens de parlementaire werk-

¹³¹ Zie Th. AFSCHRIFT, «La loi du 4 août 1986 portant des dispositions fiscales», *J.T.*, 1986, 679, nr. 13; volgens hem zal het aan de ambtenaar van wie de klacht uitgaat, staan de machtiging te vragen aan de bevoegde directeur en zal de geldigheid van de vervolgingen niet meer kunnen worden aangevochten indien hij deze voor het instellen der vervolgingen krijgt (nr. 14).

¹³² R. TOURNICOURT, in zijn in noot 64 geciteerde *Charter van de belastingplichtige...*, p. 23.

¹³³ Th. AFSCHRIFT, *o.c.*, p. 679, nr. 13.

¹³⁴ Verslag namens de Verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Financiën, Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 22; antwoord van de minister van Justitie.

¹³⁵ Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, p. 141, nr. 194.

¹³⁶ J. HOFFLER, *Traité de l'instruction préparatoire en matière pénale*, 1956, p. 193, nr. 193; Cass., 2 september 1954, *Pas.*, I, 1023, *Arr. Verbr.*, 1954, 775; J. D'HAENENS, *Belgisch Strafprocesrecht*, 2e druk, Story-Scientia, nr. 379, p. 292.

¹³⁷ Belg. Senaat, 310 (1985-1986), nr. 1, Memorie van Toelichting, p. 27, 2°.

¹³⁸ In dezelfde zin Th. AFSCHRIFT, *o.c.*, p. 678, nr. 10; INBEL, «De fiscaliteit na het Sint-Annaplan», Extra editie Weekblad 16 januari 1987, nr. 38, p. 26.

¹³⁹ Verklaringen van de minister van Justitie: Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 31, en Kamer van Volksvertegenwoordigers 576 (1985-1986), nr. 7, p. 49; Th. AFSCHRIFT, *o.c.*, nr. 8, p. 678.

¹⁴⁰ Th. AFSCHRIFT, *o.c.*, nr. 8, p. 678.

zaamheden verduidelijkt als «het op gang brengen van de strafvordering, bv. door aan de onderzoeksrechter gerichte verzoeken teneinde te informeren of door verzoeken tot verwijzing naar de correctionele rechtbank of door rechtstreekse dagvaarding voor de correctionele rechtbank», en hij voegde eraan toe: «Het openbaar ministerie kan dus sommige taken verrichten, op voorwaarde dat deze de tussenkomst van een onderzoeksrechter niet vereisen, zoals de huiszoeking of het aanhoudingsbevel»¹⁴¹.

Verdere toelichtingen werden door hem niet verstrekt¹⁴².

c.2.3. Uit de tekst van artikel 350, § 3, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en de aanvullende verduidelijkingen van de minister van Justitie blijkt nochtans dat aan de ene kant alleen de vervolgingsbevoegdheid van de procureur des Konings werd beoogd¹⁴³, en aan de andere kant het instellen van strafvervolgingen in enge zin moet worden opgevat in tegenstelling tot de ruime betekenis die aan deze termen werd gegeven inzake bv. verberging van misdadigers¹⁴⁴.

Door instellen van strafvervolgingen wordt aldus alleen bedoeld het vorderen van een gerechtelijk strafonderzoek of het nemen van aanvullende vorderingen voor fiscale misdrijven waarvoor de onderzoeksrechter nog niet geadieerd was, de vorderingen tot verwijzing naar de correctionele rechtbank¹⁴⁵, of nog de rechtstreekse dagvaardingen voor de correctionele rechtbank door de procureur des Konings.

c.2.4. Hieruit volgt dat geen advies vereist is voor fiscale misdrijven wanneer

— de procureur des Konings een informatieonderzoek instelt, zelfs al worden in de loop van dit onderzoek huiszoekingen met toestemming uitgevoerd¹⁴⁶;

— hij dit vooronderzoek afsluit met een seponeringsbeslissing;

— hij aan de dader een voorstel doet van verval der strafvordering tegen betaling van een geldsom¹⁴⁷.

¹⁴¹ Senaat, zitting 1985-1986, 310, nr. 2/2°, p. 6.

¹⁴² Hoewel volksvertegenwoordiger Baert deze tijdens de vergadering van 31 juli 1986 expliciet had gevraagd (zie *Parl. Handel. Kamer*, 1985-1986, 31 juli 1986, nr. 62, blz. 1893-1894), en zijn ongenoegen uitte omdat hij geen antwoord kreeg (zie zelfde document, p. 1906).

¹⁴³ Naar de geest van de wet moet artikel 350, § 3, W.I.B. natuurlijk ook toepasselijk zijn wanneer de procureur-generaal bij het hof van beroep vervolging instelt wegens fiscale misdrijven met toepassing van artikel 479 van het Wetboek van Strafvordering of wanneer de krijgsauditeur voor dergelijke misdrijven vervolging instelt met toepassing van de artikelen 23, zesde lid, en 19, tweede lid, Mil. Sv.

¹⁴⁴ Artikel 339 van het Strafwetboek; zie Cass., 16 juni 1982, *R. W.*, 1982-83, 2673, en de noot van VANDEPLAS, 2674.

¹⁴⁵ Of in voorkomend geval naar de politierechtbank na aanname van verzachtende omstandigheden of naar het ambt van de procureur-generaal wanneer de fiscale misdrijven samenhangend zijn met misdaden waarvoor geen correctionalisatie wordt gevorderd.

¹⁴⁶ S. VAN CROMBRUGGHE, Biblo dossier, reeds geciteerd, p. 51.

¹⁴⁷ Dit maakt immers noch een daad van onderzoek noch een daad van vervolging uit: zie, in verband met voorgestelde minnelijke schikkingen, Cass., 12 mei 1969, *Pas.*, I, 840. Op interpellatie van de h. Hermans antwoordde de minister van Financiën dat deze mogelijkheid waarover het openbaar ministerie beschikt, door de

c.2.5. De verplichting van voorafgaand advies geldt evenmin

— voor de onderzoeksrechter wanneer het gerechtelijk onderzoek wordt ingesteld ingevolge klacht met stelling van burgerlijke partij en de procureur des Konings ter zake geen vorderingen neemt¹⁴⁸ of zich eventueel beperkt tot vorderingen van buitenvervolginstelling¹⁴⁹.

De onderzoeksrechter, die «in rem» geadieerd is, kan trouwens eveneens zijn onderzoek gewoon voortzetten wanneer het gerechtelijk strafonderzoek gevorderd werd voor een gemeenrechtelijk misdrijf en het in de loop van het onderzoek zou blijken dat de aangeklaagde feiten in werkelijkheid een fiscaal misdrijf uitmaken; daar de procureur des Konings in een dergelijk geval geen aanvullende vorderingen behoeft te doen, kan hij m.i. ook niet verplicht worden het advies van de bevoegde gewestelijke directeur in te winnen¹⁵⁰.

Het komt mij echter minder evident voor dat de onderzoeksrechter, wanneer hij in de loop van een gerechtelijk onderzoek een ander fiscaal misdrijf zou vaststellen, zijn onderzoek op dit gebied gewoon zou kunnen voortzetten¹⁵¹ en — behoudens de toepassing van de heterdaadsprocedure — zelfs inmiddels bewarende maatregelen, zoals bv. beslag leggen, zou kunnen nemen om te voorkomen dat bewijsmiddelen verloren gaan¹⁵².

— voor rechtstreekse dagvaardingen door benadeelde personen¹⁵³.

c.2.6. Quid bij vaststellingen op heterdaad van een fiscaal misdrijf door de procureur des Konings of door de onderzoeksrechter?

nieuwe wet niet uitgesloten is (Kamer van Volksvertegenwoordigers 576 (1985-1986), nr. 7, p. 103).

De Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit acht het daarentegen nuttig dat het parket het advies van de administratie zou inwinnen alvorens de beslissing tot vervolging of tot dading te nemen: verslag, p. 267.

¹⁴⁸ Een burgerlijke-partijstelling van een ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt feiten zou ontdekken, waarvoor hij geen machtiging tot aangifte van het parket kreeg, zou echter m.i. de onontvankelijkheid der vervolgingen tot gevolg hebben daar zij door bedrog aangetast zou zijn.

¹⁴⁹ Er werden immers geen verplichtingen opgelegd aan de onderzoeksrechter. Zie Senaat, Verslag namens de Verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Financiën, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 30, en de minister verleende geen afdoend antwoord op de opmerking dat het ontwerp geen oplossing bevat voor het geval iemand zich burgerlijke partij stelt of wanneer er een rechtstreekse dagvaarding is. Zelfde verslag, p. 28.

¹⁵⁰ Wenst hij ter zake echter toch een aanvullende vordering te nemen, of bij het einde van het onderzoek de verwijzing van de verdachte naar de correctionele rechtbank voor dit misdrijf te vorderen, dan zal hij op dat ogenblik het voorafgaand advies van de bevoegde gewestelijke directeur moeten vragen.

¹⁵¹ Dit werd uitdrukkelijk gepreciseerd door de minister van Justitie bij de besprekingen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers: zie Kamer van Volksvert. 576 (1985-1986), nr. 7, p. 48.

¹⁵² Zie nochtans de verklaringen van de minister van Justitie, Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, Verslag namens de Verenigde Commissies, p. 21, onderaan. De minister van Financiën was daarentegen van mening dat inbeslagnameingen niet als bewarende maatregelen konden worden beschouwd: zie Kamer van Volksvert. 576 (1985-1986), nr. 7, p. 102.

¹⁵³ *Idem* als voetnoot 144.

De wet van 4 augustus 1986 heeft geen wijzigingen aangebracht in de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering die de heterdaadsprocedure regelen (artikelen 32 tot en met 46, 49, 50, 52 en 59).

Daden gesteld door de procureur des Konings bij vaststelling op heterdaad of in de ermee gelijkgestelde gevallen van fiscale misdrijven zijn aldus naar mijn oordeel ongetwijfeld rechtsgeldig zelfs al bestonden zij in huiszoekingen, vattingen, enz. en al werd ter zake uiteraard geen voorafgaand advies van de gewestelijke directeur gevraagd¹⁵⁴.

Hetzelfde geldt voor nachtelijke huiszoekingen verricht door officieren van gerechtelijke politie met toepassing van artikel 1, eerste en tweede lid, en 2°, van de wet van 7 juni 1969.

Wil de procureur des Konings echter, na dergelijke onderzoeksdaaden op heterdaad, vervolgingen instellen door bv. het instellen van een gerechtelijk onderzoek te vorderen of de verdachte voor de correctionele rechtbank te dagvaarden, dan zal hij dit evenwel niet kunnen doen zonder voorafgaand advies van de gewestelijke directeur.

Wanneer de onderzoeksrechter daarentegen, bij ontdekking op heterdaad van een fiscaal misdrijf, zonder voorafgaande vordering is opgetreden, zullen ook deze handelingen wettelijk zijn: zodra de procureur des Konings echter wordt bijgeroepen en deze magistraat, in verband met het fiscaal misdrijf, vorderingen wenst te nemen, zal hij hiertoe vooraf het advies van de gewestelijke directeur moeten inwinnen.

c.3. Aan welke gewestelijke directeur wordt het advies gevraagd?

c.3.1. Artikel 350, § 3, W.I.B. specificceert alleen dat het advies moet worden gevraagd aan de bevoegde gewestelijke directeur der directe belastingen, terwijl de overeenstemmende artikelen in de andere belastingwetboeken gewag maken van de bevoegde gewestelijke directeur van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen.

Daaruit volgt dat de procureur des Konings, wanneer hij vervolgingen wenst in te stellen én voor misdrijven inzake directe belastingen én voor misdrijven bedoeld door de andere belastingwetboeken (met uitzondering van de wetten inzake douane en accijnzen) het advies van beide bevoegde gewestelijke directeurs moet vragen.

c.3.2. De wetgever liet echter na aan te duiden wie hij als *ratione loci* bevoegd gewestelijk directeur beschouwt.

Afgezien van de gewone afbakening van zijn ambtsgebied, die geen problemen stelt, zijn aldus verschillende stel-

lingen mogelijk naargelang het accent gelegd wordt op de belastingplichtige of op de gepleegde misdrijven.

c.3.2.1. Volgens de eerste stelling bepaalt de woonplaats¹⁵⁵ van de belastingplichtige de bevoegdheid van de gewestelijke directeur: alsdan is bevoegd de directeur die ingevolge de bepalingen van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aangewezen is om kennis te nemen van de bezwaarschriften, verzoeken om ambtshalve ontlasting of kwijtschelding van interesten¹⁵⁶, nl. de directeur van de provincie of het gewest, in wiens ambtsgebied de aanslag, de verhoging en de boete werden vastgesteld¹⁵⁷.

Tot staving van deze stelling kan een zinsnede aangehaald worden uit de memorie van toelichting die gewag maakt van het in te winnen advies «over het belastingdossier van de belastingplichtige tegen wie een klacht of aangifte is ingediend»¹⁵⁸: zij biedt ongetwijfeld het voordeel dat het advies wordt verleend door een gewestelijke directeur die hiertoe niet alleen over de elementen van het strafdossier beschikt, maar bovendien kennis heeft van het belastingdossier van de belastingplichtige.

c.3.2.2. Volgens een tweede stelling moet met de woonplaats van de verdachten geen rekening gehouden worden daar de vraag om advies alleen betrekking heeft op feiten. De procureur des Konings kan dus, volgens deze zienswijze, gewoon advies vragen aan de gewestelijke directeur van zijn gerechtelijk arrondissement.

c.3.2.3. Deze stelling is veruit de meest logische. De wetgever stelde immers als voorwaarde dat *feiten* van fiscale fraude, die in de loop van de behandeling van een belastingdossier ontdekt worden, slechts aan het parket kenbaar mogen worden gemaakt na voorafgaande machtiging van een hoge ambtenaar. In de ogen van de wetgever was het dan ook normaal dat het parket, wanneer het zonder deze waarborg (de tussenkomst van een hoge ambtenaar) kennis zou krijgen van dergelijke *feiten*, zich eveneens tot een hoge ambtenaar zou wenden, die in beginsel bedoelde feiten had moeten of kunnen aangeven.

Om deze ambtenaar de mogelijkheid te geven met kennis van zaken over deze feiten advies te verlenen, moet de procureur des Konings overigens het feitenmateriaal, d.i. de

¹⁵⁵ M.i. moet in deze stelling de fiscale woonplaats in acht genomen worden (art. 3 W.I.B.). Zie over dit begrip A. TIBERGHEN, *Handboek voor fiscaal recht*, 1985, p. 76/77 met verwijzing naar rechtspraak en rechtsleer; P. COPPENS en A. BAILLEUX, *Les impôts sur les revenus*, 1985, p. 37 à 41; L. HINNEKENS, noot onder Antwerpen 3 juni 1986, *A.F.T.*, 1987, 171; F. DETERBECK, «De notaris en de invordering van directe belastingen en B.T.W.», *R.W.*, 1986-87, 562, die de term «niet-rijksinwoner» omschrijft. Zie ook, in verband met Belgen die in het buitenland tewerkgesteld zijn: Luik, 18 juni 1986, *F.J.F.*, nr. 87/94, en Antwerpen, 16 september 1986, *F.J.F.*, nr. 87/95.

¹⁵⁶ Kris GHEYSEN, o.c., p. 16/17. In de «Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking» uitgaande van de administratie van directe belastingen, van de B.B.I. en van de B.T.W., registratie en domeinen wordt als ter zake bevoegde gewestelijke directeur aangewezen de directeur die bevoegd is voor het fiscaal dossier van de persoon ten laste van wie de procureur des Konings zich voorneemt om vervolgingen in te stellen wegens overtreding van de fiscale wet: nr. 209/11, p. 150.

¹⁵⁷ Artikel 267 W.I.B.

¹⁵⁸ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 1, Memorie van Toelichting, p. 26 onderaan.

¹⁵⁴ In dezelfde zin: L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 267, nr. 6.3.3; contra, doch met enige aarzeling: prof. S. VAN CROMBRUGGHE, Biblo dossier, reeds geciteerd, p. 52. In de Kamer werd na het verslag een amendement ingediend door de h. Mottard strekkende tot het toevoegen van een nieuw lid aan artikel 350 W.I.B., nl.: «Het advies van de bevoegde gewestelijke directeur der directe belastingen is echter niet nodig in geval van ontdekking op heterdaad.» Het werd verworpen. Zie Kamer van Volksvertegenwoordigers 576 (1985-1986), nr. 8, amendement nr. 226 en Parl. Handel. nr. 61, p. 1933.

stukken van het onderzoek, bij zijn verzoek voegen. Het is dan ook zonder wezenlijk belang of de gewestelijke directeur aan wie advies wordt gevraagd, al dan niet *ratione loci* bevoegd is voor de behandeling van het fiscaal dossier van de verdachte; zijn advies heeft immers alleen de ontdekte feiten van fiscale fraude tot voorwerp.

In deze optiek kon effectief tijdens de parlementaire werkzaamheden gezegd worden dat de schifting der aan te geven of te adviseren feiten bedoeld was om verschillen in de vervolging van fiscale misdrijven te vermijden¹⁵⁹ en kon de minister van Justitie in de Senaat verklaren: «En outre il est suffisant mais nécessaire qu'il y ait autorisation pour un ou un certain nombre de contribuables individuellement désignés dans une affaire déterminée»¹⁶⁰.

De strikte toepassing van de eerste stelling zou trouwens tot gevolg hebben dat voor het instellen van vervolgingen het advies zou moeten worden ingewonnen van de gewestelijke directeur van de woonplaats van alle personen die als daders of medeplichtigen in aanmerking zouden kunnen komen voor de fiscale misdrijven, en dat nieuwe adviezen zouden moeten worden gevraagd telkens als er ten laste van een nieuwe verdachte bezwaren zouden rijzen. Zolang de verdachten daarentegen niet geïdentificeerd worden zou elke vordering tot het instellen van een gerechtelijk onderzoek uitgesloten zijn, zou het afleveren van bevelschriften tot huiszoeking en inbeslagname onmogelijk zijn, enz.

Bovendien zou de vraag naar de bevoegde gewestelijke directeur gesteld kunnen worden wanneer bv. bij bedrieglijke ontduiking van vennootschapsbelasting, de verantwoordelijken van de vennootschap andere fiscale woonplaatsen hebben dan de vennootschap zelf. Eveneens zou een oplossing gezocht moeten worden voor het geval van een dader of medeplichtige zonder fiscale woonplaats in België.

Uiteindelijk zou het opleggen van een verplicht directoriaal advies per soort ontdoken belasting en per verdachte uitlopen op de praktische onmogelijkheid om in belangrijke fraudezaken — waarin doorgaans een reeks personen betrokken zijn, waarvan de identiteit en de betrokkenheid slechts in de loop van het onderzoek blijkt — vervolgingen met enige kans op succes in te stellen, daar het onderzoek om de haverklap ingevolge een nieuw verzoek om advies zou zijn lamgelegd of minstens ernstig zou zijn vertraagd.

Daar dit zeker niet de bedoeling is geweest van de wetgever die, zoals gezegd, precies de intentie heeft gehad om de uitoefening van de strafvordering toe te spitsen op gevallen van gekarakteriseerde fraude en, volgens de toelichting bij het wetsvoorstel ingediend door de heer R. Henrion, zelfs te beperken tot belangrijke en georganiseerde ontduiking¹⁶¹, moet naar mijn oordeel aangenomen worden dat het de procureur des Konings kan volstaan, alvorens vervolgingen in te stellen, met het advies in te winnen van de gewestelijke directeur van zijn arrondissement die bevoegd is voor de belasting waarop het te vervolgen misdrijf betrekking heeft. Hij zal slechts een bijkomend advies van de bevoegde gewestelijke directeur moeten vragen wanneer hij

de ingestelde vervolgingen wenst uit te breiden tot nieuwe fiscale telastleggingen.

c.3.2.4. Dat neemt echter niet weg dat het voor de adviserende gewestelijke directeur soms, zo niet altijd, nuttig kan zijn kennis te nemen van het fiscaal dossier van de verdachte alvorens zijn advies over de feiten van fiscale fraude aan de procureur des Konings te geven.

Hiertoe zal hij zich in de gevallen waarin een dergelijke kennisneming hem nuttig voorkomt, het fiscaal dossier van de betrokkene doen voorleggen of door zijn *ratione loci* bevoegde ambtgenoot doen bezorgen.

Dit zal hem meteen in staat stellen een volledig antwoord te verschaffen aan de procureurs des Konings, die thans op eenvoudige wijze advies vragen over het door hun gevoegd feitenmateriaal, d.i. het strafdossier en gelet op het fiscaal dossier van de betrokkene¹⁶².

c.3.2.5. Het kan betreurd worden dat in de wet niet de mogelijkheid is opgenomen voor het parket om het advies van de directeur-generaal van de bijzondere belastinginspectie in te winnen: ingevolge de algemene bevoegdheid van deze hoge ambtenaar zouden alle discussies over de aard van de belasting, waarop het misdrijf betrekking heeft, of over de bevoegdheid *ratione loci* immers volledig uitgesloten zijn.

c.4. Manier waarop het advies wordt gevraagd

c.4.1. Ook op dit punt werden geen bijzondere vormvereisten gesteld en de parlementaire werkzaamheden bieden al evenmin zekerheid. Volgens de minister van Financiën mocht het advies immers zelfs telefonisch ingewonnen worden¹⁶³, terwijl de minister van Justitie verklaarde dat zowel het verzoek om advies als het antwoord daarop schriftelijk moeten gebeuren en bij het dossier moeten worden gevoegd¹⁶⁴.

c.4.2. In verschillende commentaren werd de mogelijkheid van telefonisch advies formeel verworpen hetzij omdat het advies een procedurehandeling uitmaakt waarvan het wettelijk bewijs moet worden geleverd¹⁶⁵, hetzij omdat bij een mondelinge vraag om advies nooit het bewijs zou kunnen worden bijgebracht over welke feiten advies werd gevraagd¹⁶⁶.

Aan die opwerpingen kan tegemoetgekomen worden door een proces-verbaal van de procureur des Konings waarin het telefonisch gekregen advies wordt gerelateerd in

¹⁶² R. nr. 11/87-RA. nr. 4/87 van 19 februari 1987, p. 2, van de procureur-generaal te Gent; circ. van 18 februari 1987, p. 8, van de procureur-generaal te Luik; circ. van 16 februari 1987, p. 8, van de procureur-generaal te Antwerpen; circ. nr. 7/87, p. 8, van de procureur-generaal te Bergen, circ. nr. 4/87, p. 8, van de procureur-generaal te Brussel.

¹⁶³ Senaat, Beknopt verslag, Vergadering 15 juli 1986, p. 591, en Senaat, Parl. Handel. over zelfde vergadering nr. 70, p. 1694: antwoord van minister Eyskens. Deze stelling werd blijkbaar zonder commentaar aanvaard door P. TROISFONTAINES, o.c., p. 562.

¹⁶⁴ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, verslag namens de Verenigde Commissies, p. 42.

¹⁶⁵ S. VAN CROMBRUGGHE, Biblo dossier, reeds geciteerd, p. 49.

¹⁶⁶ Kris GHEYSEN, o.c., p. 14.

¹⁵⁹ Verslag namens de Verenigde Commissies, Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 5.

¹⁶⁰ Senaat, Parl. Handel., nr. 72, p. 1729.

¹⁶¹ Zie voetnoten, 95 en 102.

afwachting dat het door de gewestelijke directeur schriftelijk wordt bevestigd.

Bedoeld proces-verbaal zou echter niet alleen de termen van de vraag om advies en het erop gegeven antwoord moeten bevatten, maar zou bovendien de feiten waarover advies werd gevraagd omstandig moeten uiteenzetten¹⁶⁷.

Omwillen van de rechtszekerheid verdient het echter aanbeveling, behoudens heel uitzonderlijke situaties, van mondelinge vragen om advies en mondelinge adviezen af te zien.

c.4.3. Bij de vraag om advies moet de procureur des Konings het feitenmateriaal voegen waarover hij beschikt. Aldus zal de gewestelijke directeur met kennis van zaken advies kunnen verstrekken. Hiertoe is natuurlijk niet de voeging der originele stukken van het strafdossier vereist en is het voldoende de gewestelijke directeur kennis te geven van de stukken van het strafdossier hetzij doordat een kopie ervan bij het verzoek om advies wordt gevoegd, hetzij doordat hem, met toepassing van artikel 125 van het Tarief in Strafzaken, toelating wordt gegeven om ter correctionele griffie inzage en eventueel kopie van de stukken van het strafonderzoek te nemen. Om elke mogelijkheid van kritiek nopens de objectiviteit en/of volledigheid van het openbaar ministerie te vermijden, komt het mij minder passend voor het te voegen feitenmateriaal te vervangen door een omstandige uiteenzetting van de feiten.

c.5. Voorwerp van het advies

c.5.1. Zoals bij het verlenen van machtiging tot aangifte of klacht aan het parket moet de directeur zich uitspreken over de al dan niet ernstige aard van de verzamelde aanwijzingen van het bestaan van fiscale misdrijven zonder een oordeel uit te brengen over de opportuniteit van de vervolging¹⁶⁸.

c.5.2. Het al dan niet instellen van vervolgingen behoort immers nog steeds tot de exclusieve bevoegdheid van het openbaar ministerie, dat op dit punt tot geen enkele verantwoording tegenover de adviserende directeur verplicht is.

Het amendement van senator Pataer dat strekte om de procureurs des Konings te verplichten het niet-involgen van het advies schriftelijk te motiveren en dat door de minister van Justitie als voor de hand liggend werd bestempeld, werd dan ook terecht verworpen¹⁶⁹.

Een dergelijke motiveringsverplichting zou immers van het «advies» een eerste te weerleggen «beslissing» over de aangebrachte bezwaren en de opportuniteit der vervolgingen maken.

c.5.3. Het advies heeft natuurlijk alleen betrekking op de fiscale misdrijven en niet op de ermee samenhangende gemeenrechtelijke misdrijven¹⁷⁰.

c.6. Termijn van het verlenen van het advies

c.6.1. De gewestelijke directeur moet advies verstrekken binnen vier maanden na de ontvangst van het verzoek van de procureur des Konings (art. 350, § 3, W.I.B.).

c.6.2. Tussen de datum van het verzoek en die van het erop volgend advies wordt de verjaring van de strafverordering geschorst met dien verstande nochtans dat deze schorsing niet langer mag duren dan vier maanden (art. 350, § 5, W.I.B.). Die termijnen dekken elkaar niet volledig, zodat de schorsingstermijn reeds kan verstreken zijn op een ogenblik dat de adviestermijn nog loopt¹⁷¹.

Daar de adviezen echter om redenen van doeltreffendheid binnen de kortst mogelijke tijd zullen worden verstrekt¹⁷², zal deze schoonheidsfout van de wettekst wellicht voor de praktijk weinig gevolgen hebben.

c.6.3. Indien het advies binnen de termijn van vier maanden niet werd verstrekt, kan het openbaar ministerie zonder meer vervolgingen instellen¹⁷³.

d. Kritiek op het filtersysteem

d.1. De verplichte tussenkomst van de administratie bij het instellen van strafvervolgingen wegens fiscale misdrijven gaf aanleiding tot allerhande kritiek en bedenkingen, zoals bv.:

— wegens het ermee gepaarde tijdverlies kan belangrijk bewijsmateriaal onbereikbaar worden of worden voorlopige aanhoudingen onmogelijk¹⁷⁴ of, anders uitgedrukt, het voorafgaand advies kan het onderzoek doen mislukken¹⁷⁵;

— houdt zij het gevaar niet in dat fiscale misdrijven, die door nalatigheden of onregelmatigheden gepleegd in de betrokken fiscale diensten mogelijk gemaakt werden, nooit ter kennis van de procureur des Konings zullen worden gebracht¹⁷⁶?

— wordt het principe van de gelijkheid onder de rechts-onderhorigen door het nieuw systeem geen geweld aangedaan, vraagt H. Vandebergh; om fiscale misdrijven te vervolgen moet het openbaar ministerie immers advies vragen terwijl dit voor andere misdrijven niet nodig is. Overtreders van fiscale wetten worden aldus, volgens hem, door de nieuwe wet beter beschermd dan andere verdachten. In plaats van de bestraffing van fiscale overtredingen gelijk te

¹⁷¹ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», p. 268, nr. 6.3.6.

¹⁷² Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, p. 151, nr. 209/15.

¹⁷³ Senaat, Beknopt verslag, Vergadering van 16 juli 1986, antwoord van de minister van Justitie, p. 601; het amendement nr. 227 van de h. Mottard wilde dit expliciet in de tekst van § 3 opnemen (zie o.m. het advies van de Raad van State, Kamer van Volksvertegenwoordigers 576 (1985-1986), nr. 10, p. 31). Het werd echter verworpen: bij de stemming verduidelijkte de h. Baert echter dat dit amendement niet noodzakelijk is en het zo is dat het parket na vier maanden in elk geval kan vervolgen (*Parl. Handel. Kamer van Volksvertegenwoordigers*, Plen. vergaderingen 31 juli 1986, nr. 62, p. 1933-1934).

¹⁷⁴ Kris GHEYSEN, o.c., p. 13.

¹⁷⁵ A. DE NAUW, «Het nieuw vervolgingsstelsel in fiscale zaken», *Panopticon*, 1986, 524.

¹⁷⁶ A. DE NAUW, o.c., 521.

¹⁶⁷ Zelfs deze mogelijkheid wordt echter door Kris GHEYSEN aangevochten: o.c., p. 14.

¹⁶⁸ St. VAN CROMBRUGGHE, Biblo dossier, reeds geciteerd, p. 52-53; H. VANDEBERGH, o.c., p. 203, nr. 2.2.5; Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, verslag namens de Verenigde Commissies, p. 21.

¹⁶⁹ Senaat 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 32-33; Senaat 310 (1985-1986), nr. 21, amendementen van de h. Pataer.

¹⁷⁰ Senaat, Beknopt verslag, Vergadering van 16 juli 1986, antwoord van de minister van Justitie, p. 601.

stellen met het bestraffen van andere misdrijven, worden de fiscale misdrijven in wezen beschermd tegen vervolgingen¹⁷⁷. De vergelijking met de bestraffing van andere misdrijven, waarvoor geen filtersysteem werd ingevoerd, maakte overigens bij de besprekingen van het wetsontwerp reeds het voorwerp uit van verschillende interpellaties¹⁷⁸;

— zal het systeem wel enige eenvormigheid bij de bestraffing bewerkstelligen, nu elke directeur in beginsel onafhankelijk beslist over zijn advies en de procureur des Konings er niet door gebonden is?¹⁷⁹;

— was het invoeren van de verplichte tussenkomst van de administratie tenslotte wel nodig nu het aantal ingestelde vervolgingen voor fiscale misdrijven zeer gering is¹⁸⁰ en de manier waarop het openbaar ministerie voor de wet van 4 augustus 1986 de openbare vordering voor fiscale misdrijven uitvoerende op zichzelf zelden of nooit aangevochten werd?

Deze kritische beschouwingen vergen geen verder commentaar.

d.2. Ik wens echter even stil te staan bij twee, naar mijn mening, belangrijke bezwaren die tegen de nieuwe wet en meer bepaald tegen het filtersysteem werden geuit, namelijk: 1) ingevolge de nieuwe wet oordeelt de administratie minstens gedeeltelijk over de opportuniteit der vervolgingen; 2) aan de gewestelijke directeur wordt een dubbele rol toegemeten.

d.2.1. De administratie oordeelt, minstens gedeeltelijk, over de opportuniteit der vervolgingen.

Weliswaar werd, zoals gezegd, herhaaldelijk benadrukt dat de procureur des Konings alleen bevoegd blijft om te oordelen of het instellen van vervolgingen al dan niet opportuun is.

Dit is ongetwijfeld zo wanneer de procureur des Konings voor het instellen van vervolgingen het advies van de administratie inwint, hoewel dit niet-bindend advies in de meeste gevallen — precies zoals deskundige onderzoeken — toch van doorslaggevend belang zal zijn.

Welk krediet zal de verdachte immers nog hechten aan strafvervolgingen ingesteld door het parket wanneer het strafdossier op dit punt een gemotiveerd negatief advies van de gewestelijke directeur bevat¹⁸¹?

Wanneer de administratie daarentegen zelf het initiatief tot klacht of aangifte moet nemen, is de rol van de machtigende ambtenaar determinerend. Zolang de vereiste machtiging niet wordt verleend, is elke appreciatie van de opportuniteit van vervolgingen inderdaad bij gebrek aan informatie gewoon onmogelijk¹⁸².

Of deze schiftingsrol van de administratie nu als een

opportuniteitsbeslissingsrecht wordt bestempeld¹⁸³ waardoor de zelfstandigheid en het gezag van het parket in het gedrang komt¹⁸⁴ en die in elk geval uit den boze is¹⁸⁵, of gewoon als de uiting van de beoordelingsvrijheid der administratie nopens de elementen van het misdrijf¹⁸⁶, is in wezen slechts van ondergeschikt belang.

Feit is dat deze rol verrekend is en de vraag kan worden gesteld of en in welke mate de machtigende of adviserende ambtenaren, aan wie de wet een zeer belangrijke taak heeft toevertrouwd in verband met het instellen der vervolgingen, over de nodige onafhankelijkheid tegenover hun hiërarchische oversten zullen beschikken¹⁸⁷.

De minister van Financiën had blijkbaar deze opwerping voorzien en verklaarde met klem in de Kamer van Volksvertegenwoordigers «dat hij onder geen enkel beding een negatief injunctierecht krijgt toebedeeld. Het geven van adviezen aan het parket behoort uitdrukkelijk tot de bevoegdheid van de directeur-generaal van de bijzondere belastinginspectie en van de gewestelijke directeurs. Al is de minister uiteindelijk de hiërarchische verantwoordelijke, hij kan niet beletten dat voornoemde ondergeschikten het dossier overzenden aan het parket¹⁸⁸».

In antwoord op de nuchtere opmerkingen van de voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers dat hij als minister toch de uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt voor de daden van zijn ondergeschikten en met het oog op uniforme beslissingen toch algemene richtlijnen zal moeten opstellen, waarvan hij de correcte toepassing zal moeten nagaan, verduidelijkte de minister van Financiën dat hij in elk geval niet mag ingrijpen in de behandeling van concrete dossiers¹⁸⁹.

In feite zou de directeur zich niet mogen verschuilen achter de gegeven richtlijnen, die voor hem nooit bindend zouden zijn¹⁹⁰.

Deze zienswijze werd door de minister van Justitie wel enigszins genuanceerd waar hij op de hem gestelde vraag

¹⁸³ L. HUYBRECHTS, *o.c.*, p. 265-266, nr. 5.3.1; zie trouwens de commentaar in INBEL, «De fiscaliteit na het Sint-Annaplan», Feiten. Extra Editie Weekblad 16 januari 1987, nr. 38, p. 26, die expliciet gewag maakt van het toevertrouwen aan een hoog ambtenaar van de zorg om, op grond van de gegevens van het dossier, te oordelen of het opportuun is vervolgingen in te stellen voor de feiten waarvan hij kennis kreeg.

¹⁸⁴ P. TROISFONTAINES, *o.c.*, p. 562.

¹⁸⁵ R. TOURNICOURT, «Het charter van de belastingplichtige», reeds geciteerd, p. 26, drukte de mening uit dat elke inmenging van de administratie in het opportuniteitsoordeel van het openbaar ministerie uit den boze is.

¹⁸⁶ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 51: verklaring van de minister van Justitie.

¹⁸⁷ P. TROISFONTAINES, *o.c.*, p. 560-561, vroeg zich af of de verplichting van voorafgaande machtiging geen wettelijke uitzondering inhield op het appreciatierecht van het openbaar ministerie nopens de opportuniteit van de vervolgingen en wees op de ernst van het eraan verbonden gevaar daar de gewestelijke directeurs aan het gezag van hun minister zijn onderworpen en aldus een politieke controle in de plaats kan komen van de gerechtelijke controle.

¹⁸⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 107.

¹⁸⁹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 103.

¹⁹⁰ H. VANDEBERGH, *o.c.*, p. 204, nr. 2.2.8.

¹⁷⁷ H. VANDEBERGH, *o.c.*, p. 205, nr. 2.2.12.

¹⁷⁸ O.m. Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2, p. 14.

¹⁷⁹ H. VANDEBERGH, *o.c.*, p. 205, nr. 2.2.11.

¹⁸⁰ Zie de verklaring van de minister van Justitie nopens het aantal door de belastingadministratie ingediende klachten (Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 19, en de antwoorden verstrekt op de parlementaire vragen nrs. 337 en 339 van 10 juli 1986 van senator DEWORME, *Bull. Bel.*, 1987, 184, 185, 186.

¹⁸¹ P. TROISFONTAINES, *o.c.*, p. 562.

¹⁸² A. DE NAUW, «Het nieuw vervolgingsstelsel in fiscale zaken», *Panopticon*, 1986, 522.

betreffende het injunctierecht van de minister van Financiën antwoordde dat het gezag van de minister uitgeoefend wordt over alle ambtenaren van zijn departement terwijl artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering rechtstreeks verplichtingen oplegt aan de ambtenaar. Op het verder aandrigen van de interpellant voegde hij eraan toe dat het in een bepaalde instelling normaal is een aantal zaken aan de hiërarchische overheid voor te leggen en aan haar gezagdraggers te onderwerpen¹⁹¹.

Meldenswaard is wellicht in dit verband dat de administratie, zelfs indien zij niet is ingegaan op de vraag gesteld door R. Tournicourt of de belastingplichtige bij het tot stand komen van de directoriale beslissing, al dan niet bijgestaan door een raadsman, moest worden gehoord¹⁹², toch richtlijnen heeft verstrekt waarbij de directeur verplicht wordt aan de ambtenaar die hem een voorstel tot aangifte voor machtiging heeft onderworpen, het gevolg te laten kennen dat aan dit voorstel is gegeven¹⁹³.

d.2.2. Dubbele rol van de gewestelijke directeur. Ingevolge de nieuwe wet is de gewestelijke directeur een soort spijfiguur geworden bij het instellen van vervolgingen inzake fiscale misdrijven. Het zal immers grotendeels van hem afhangen of een verdachte zich al dan niet voor de correctionele rechtbank zal moeten verantwoorden.

Aan de ene kant kanaliseert hij immers de klachten en aangiften aan het parket, terwijl hij aan de andere kant adviezen verstrekt, die weliswaar niet bindend zijn voor de procureur des Konings, maar in werkelijkheid in de meeste gevallen van doorslaggevend belang zullen zijn.

Naast die zeer belangrijke rol bij de bestraffing van fiscale misdrijven, behoudt de gewestelijke directeur zijn normale bevoegdheden op zuiver fiscaal gebied, zoals het beslissen over de bezwaarschriften ingediend door de belastingsschuldige (art. 276 W.I.B.), het ambtshalve verlenen van ontlasting van overbelastingen (art. 277 W.I.B.), het verlenen van gehele of gedeeltelijke vrijstelling van nalatighedsinteressen (art. 307 W.I.B.), enz.

Het valt dan ook niet te verwonderen dat het samenvloeien van die twee totaal verschillende soorten bevoegdheden onbegrip en kritiek teweegbracht.

Het kanaliseren van klachten, het advies uitbrengen over strafvervolgingen door de gewestelijke directeur gaat niet samen met de jurisdictionele functie van deze ambtenaar, die hem eveneens door de wet wordt toegekend, zegt R. Tournicourt¹⁹⁴. In zijn jurisdictionele functie zou hij zich immers later moeten uitspreken over het bezwaarschrift dat o.m. de administratieve sancties betreft, die in de aanslag zijn opgenomen, gaat deze auteur verder¹⁹⁵.

Biedt hij nog de nodige waarborgen van objectiviteit wanneer hij zijn mening reeds kenbaar gemaakt heeft in zijn advies aan het parket en achteraf een beslissing treft over het bezwaarschrift van dezelfde belastingplichtige¹⁹⁶. Statueert hij dan nog als een onpartijdige, een onbevooroordeelde rechter?, vragen andere auteurs¹⁹⁷.

Dergelijke vragen leiden natuurlijk tot de conclusie dat aan de gewestelijke directeur een zwijgplicht zou moeten worden opgelegd betreffende de feiten die hij ingevolge een verzoek om advies vernam en dat hem het recht ontzegd zou worden de aldus verkregen gegevens tot taxatiedoeleinden aan te wenden of zelfs als uitgangspunt van een administratief onderzoek te gebruiken¹⁹⁸.

Het aan dit besluit verbonden gevolg toont reeds op zichzelf het ongerijmde ervan aan.

Het zou immers neerkomen op het fiscaal buiten schot stellen van belastingplichtigen, die met bedrieglijk opzet of oogmerk om te schaden alles in het werk stelden om aan hun fiscale verplichtingen te ontsnappen. Wanneer hun pogingen hiertoe door een strafonderzoek vrijdeld werden, zouden zij uiteindelijk toch hun doel bereiken daar de gewestelijke directeur de ontdekte gegevens niet voor fiscale doeleinden zou mogen aanwenden.

Vanzelfsprekend is dit nooit de bedoeling geweest van de wetgever.

Wat nu de basiskritiek zelf betreft, komt de concentratie van bevoegdheden in handen van de gewestelijke directeurs inderdaad op het eerste gezicht, en rekening houdend met zijn jurisdictionele bevoegdheid wanneer hij over bezwaarschriften statueert¹⁹⁹, storend over.

Zij biedt echter ook manifeste voordelen op het terrein van de na te streven eenvormigheid van beslissingen binnen het ambtsgebied van de gewestelijke directeur en op het terrein der secure en volledige voorlichting van deze ambtenaar vooraleer hij een beslissing over bezwaarschriften treft²⁰⁰.

Eigenlijk betreuren de critici dat de directeur die over een bezwaarschrift van een belastingplichtige statueert, weet dat ten laste van betrokkene zodanige bezwaren van belastingontduiking bestaan dat hij het voorwerp uitmaakt of kan uitmaken van gerechtelijke vervolgingen...

Zij vergeten hierbij echter blijkbaar niet alleen dat de gewestelijke directeur ook negatieve adviezen kan verlenen aan de procureur des Konings (of kan weigeren machtiging tot aangifte of klacht aan het parket te verlenen), maar bovendien dat hij zonder voorafgaand en uitdrukkelijk ver-

¹⁹⁶ P. TROISFONTAINES, o.c., p. 563.

¹⁹⁷ Kris GHEYSEN, o.c., p. 19.

¹⁹⁸ Kris GHEYSEN, o.c., p. 18-19.

¹⁹⁹ Over het jurisdictioneel karakter der beslissing van de gewestelijke directeur, wanneer hij over bezwaarschriften statueert en het eraan verbonden gevolg, zie F. DUMON, «Les impôts directs, l'état de droit et la constitution», *J.D.F.*, 1984, 10; Verslag van de Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit, p. 216, nr. 535.

²⁰⁰ Voor zover er op het ogenblik van zijn beslissing reeds een definitief vonnis op strafgebied verleend zou zijn, zou hij overigens met het aan dit vonnis verbonden gezag van gewijsde rekening moeten houden; zie «Algemene beginselen van het recht. Vijftien jaar rechtspraak van het Hof van Cassatie», Ph. CLAEYS-BOUAERT, *R.W.*, 1985-86 923 t/m 925.

¹⁹¹ *Parl. Handel. Senaat*, Plenaire vergadering 16 juli 1986, nr. 72, p. 1729.

¹⁹² R. TOURNICOURT, «Scheiding van strafrechtelijke en fiscale procedure in het licht van het handvest van de belastingplichtige», *A.F.T.*, 1986, 85.

¹⁹³ Instructie betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, nr. 189/2, p. 140.

¹⁹⁴ R. TOURNICOURT, «Scheiding van strafrechtelijke en fiscale procedure in het licht van het handvest van de belastingplichtige», *A.F.T.*, 1986, 85.

¹⁹⁵ R. TOURNICOURT, «Het charter van de belastingplichtige. Een kritische evaluatie», reeds geciteerd, p. 26.

lof van de procureur-generaal of van de auditeur-generaal de gegevens van het strafonderzoek niet voor taxatiedoel-einden zal kunnen aanwenden.

De bepalingen van artikel 235, §§ 1 en 4, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen werden immers door de nieuwe wet niet opgeheven, zodat het naast elkaar bestaan van artikel 350 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, dat past in het kader van de bepalingen betreffende de strafvordering, en van artikel 235 van dit wetboek, dat betrekking heeft op de belastingheffing, tot de conclusie leidt dat de gegevens die de procureur des Konings in het kader van artikel 350 aan de directeur meedeelt, door deze laatste alleen gebruikt mogen worden voor zijn beoordeling over de gepleegde fiscale overtredingen en niet voor enige belastingheffing²⁰¹.

Wenst hij deze bovendien voor de zetting of de invordering van belastingen aan te wenden, dan zal hij hiertoe vooraf door de procureur-generaal gemachtigd moeten worden.

Dat is overigens niet de enige moeilijkheid waartoe het samenbestaan van de artikelen 235 en 350 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aanleiding kan geven.

De vraag werd immers gesteld of de procureur des Konings het feitenmateriaal, d.i. de stukken van het strafdossier, bij zijn verzoek om advies aan de gewestelijke directeur kan voegen zonder hiertoe over de voorafgaande machtiging van de procureur-generaal te beschikken²⁰². De minister van Justitie antwoordde aan de interpellant dat zijns inziens het parket alle nuttige inlichtingen inzake belastingen aan het bestuur mag verschaffen en het verlof van de procureur-generaal in dit geval overbodig zou zijn²⁰³.

Of deze interpretatie al dan niet wordt bijgevallen, heeft voor de praktijk slechts een theoretisch belang daar, ingevolge eenvormige onderrichtingen, alle vragen om advies van de procureurs des Konings door toedoen van de procureur-generaal van het rechtsgebied aan de bevoegde gewestelijke directeur worden overgezonden, hetgeen elke discussie nopens het al dan niet naleven van het in artikel 235 W.I.B. gestelde vereiste uitsluit.

2. Deelname van belastingambtenaren aan strafrechtelijke onderzoeken

a. Vóór de wet van 4 augustus 1986

a.1. De samenwerking tussen parket en belastingambtenaren kwam hoofdzakelijk tot stand op het ogenblik dat de uitoefening van de openbare vordering door de wet van 8 augustus 1980 opnieuw aan het openbaar ministerie werd toevertrouwd.

De parketten die in de ingewikkelde materie van het fiscaal recht niet ingewerkt waren, en noch over gespecialiseerde medewerkers, noch over aangepaste middelen beschikten²⁰⁴, deden een beroep op mannen van het vak om wegwijz te raken in de soms uiterst ingewikkelde constructies die met het oog op belastingontduiking waren opgezet.

Bovendien was, zoals reeds gezegd, de bestrijding van de belastingontduiking aan de orde van de dag en werd einde 1978 de administratie van de bijzondere belastinginspectie opgericht met het oog op het opsporen en bestrijden van belangrijke fraudepraktijken in alle domeinen van het fiscaal recht²⁰⁵. Hiertoe werden aan haar ambtenaren dezelfde bevoegdheden toegekend als die waarover de verschillende andere fiscale administraties en hun ambtenaren beschikten²⁰⁶. Zoals bekend is, bleek hun activiteit alras zeer rendabel te zijn²⁰⁷.

Het lag dan ook voor de hand dat de parketten hoofdzakelijk op die specialisten een beroep zouden doen om bijstand te verlenen bij ingewikkelde onderzoeken inzake fiscale misdrijven. Deze medewerking zal echter slechts van korte duur geweest zijn.

Vanuit verschillende hoeken werd de bijstand, die door belastingambtenaren bij strafonderzoeken werd geboden, hevig op de korrel genomen om ten slotte uit te groeien tot een zodanige kritiek dat de afschaffing van deze bijstand als een der basisgedachten bij het ontstaan van de wet van 4 augustus 1986 kan worden beschouwd²⁰⁸.

a.2. Om alle misverstanden te vermijden wens ik even bij de voornaamste argumenten van kritiek stil te staan.

a.3. In rechte kibbelden rechtspraak en rechtsleer over de vraag in welke hoedanigheid de belastingambtenaar en meer in het bijzonder de ambtenaar van de bijzondere belastinginspectie precies optrad wanneer hij bij een strafonderzoek betrokken werd, huiszoekingen bijwoonde, aanwezig was bij verhoren, enz.

Volgens sommigen vervulde hij een rol van deskundi-

²⁰⁴ P. TROISFONTAINES suggereerde een grondige hervorming: «... de leur cadre squelettique et sans formation spécifique — de leurs méthodes d'action — archaïques — des instruments — dérisoires — dont ils disposent»: zie *Réflexions offertes à Paul Sibille*, Bruylant, 1981, «L'administration de l'inspection spéciale des impôts», p. 915.

²⁰⁵ Toelichting verstrekt door de minister van Financiën, geciteerd door P. TROISFONTAINES in zijn sub nr. 198 geciteerd artikel, p. 213.

²⁰⁶ Artikel 87 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980, *Belg. Stsbl.*, 15 augustus 1980, p. 946 e.v.

²⁰⁷ De minister van Financiën verklaarde dat de B.B.I. een uitstekend rendement had. Blijkbaar op een jaar tijd had zij voor de directe belastingen acht miljard opgespoord en voor de indirecte belastingen verschillende miljarden (Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 24 onderaan).

²⁰⁸ Als antwoord op de vraag van senator Lallemand of precieze misbruiken in de persoon van de belastingambtenaren werden vastgesteld, verwees de minister van Justitie nochtans alleen naar de kritiek geuit door de inspecteur-generaal van de rijkswacht (zie voetnoot 213), naar de aarzelingen van de rechtspraak en de tegenstrijdige stellingen van de rechtsleer (Senaat, Beknopt verslag, Verg. 16 juli 1986, p. 601, 602 en *Senaat, Parl. Hand.*, nr. 72, p. 1731).

²⁰¹ H. VANDEBERGH, o.c., p. 206, nr. 2.4.

²⁰² Interpellatie van senator Cerehe: Senaat, Beknopt verslag, Plenaire vergadering van 16 juli 1986, p. 595; zie ook P. TROISFONTAINES, o.c., p. 562.

²⁰³ Senaat, zelfde beknopt verslag, p. 601, en *Senaat, Parl. Hand.*, nr. 72, p. 1730, 130; zie ook L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 267, nr. 6.2.3, en St. VAN CROMBRUGHE in het reeds geciteerd Biblo-dossier, p. 50 die deze zienswijze bijtraden.

ge²⁰⁹. Anderen zagen hem als een soort bevoorrechte getuige²¹⁰ of als een vertegenwoordiger der klagende partij, maar de overgrote meerderheid bestempelde de ambtenaar van de fiscus die bijstand verleent, als de man van het vak die bekwaam geacht wordt om de onderzoeksrechter in te lichten en te helpen bij de beoordeling van de omstandigheden en de elementen van het misdrijf²¹¹.

Deze laatste stelling is ongetwijfeld de meest aanvaardbare²¹².

a.4. Van wezenlijk belang was echter niet te weten in welke precieze hoedanigheid de ambtenaren van de bijzondere belastinginspectie optraden, maar wel of dit optreden de geldigheid van de ingestelde strafprocedure in het gedrang kon brengen.

Zo werd o.m. aan deze ambtenaren verweten de feitelijke leiding van het onderzoek waar te nemen²¹³ en zich op die manier bevoegdheden eigen aan de onderzoeksrechter of aan de gerechtelijke politie toe te eigenen. Bovendien zou hun aanwezigheid het geheim van het onderzoek schenden, zou hun tussenkomst in de procedure een ongelijkheid van behandeling of een onevenwichtigheid tussen de verschillende partijen in het onderzoek teweegbrengen, zou het recht van verdediging hierdoor geschonden zijn, zou hun actieve deelname strijdig zijn met het beginsel der scheiding van de machten, enz.²¹⁴.

²⁰⁹ Zie bv. Corr. Gent, 26 november 1985, *T.G.R.*, p. 75. Zie ook het antwoord van de minister van Financiën op de vraag van volksvertegenwoordiger Gol, van 22 april 1981, Kamer van Volksvert., Bull. 32, zitting 1980-1981, p. 3251.

²¹⁰ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 268, nr. 7.3.1, spreekt van «hulpvaardige getuigen».

²¹¹ W. DIERICK, «De rechten van de verdediging, het geheim van het vooronderzoek in strafzaken en de samenwerking tussen fiscus en parketten», *A.F.T.*, 1985, p. 178; Corr. Luik, (raadk.) 14 juni 1985, *J.D.F.*, 1984, 46; Corr. Luik, 11 februari 1983; *J.D.F.*, 1984, 47-48; Corr. Luik, 18 mei 1983, *Jur. Liège*, 1983, 537, *J.D.F.*, 1984, 48-49, en de studie in verband met deze beslissingen door Paul MAERTENS, «Réveil ou déclin des droits de la défense en droit pénal économique», *J.D.F.*, 1984, 50 e.v. die o.m. de stelling aanhaalt van het parket volgens welke de aanwezigheid van ambtenaren van de B.B.I. zeker niet abnormaal was daar zij ofwel optraden als vertegenwoordigers van de klagende partij ofwel als technische raadgevers (p. 54).

²¹² Zie o.m. F. HUTSEBAUT in *Strafprocesrecht voor rechtspractici*, Acco, nr. 2, uitg. 1982, «Het deskundig onderzoek in strafzaken», p. 115, nr. 2, die onder de vereiste constitutieve bestanddelen van een deskundigenonderzoek o.m. de eedaflegging als deskundige vermeldt en het verschil aanduidt met een man van het vak waaraan de procureur des Konings inlichtingen vraagt: p. 119, nt. 7; ook J. CERCKEL, «Het deskundigenonderzoek in strafzaken en de eedaflegging», *R.W.*, 1968-69, 198.

²¹³ Deze kritiek werd door de inspecteur-generaal van de rijks-wacht geuit in een advies dat hij aan de minister van Justitie verstrekte; zie *Parl. Handel. Senaat*, nr. 72, Plen. verg. van 16 juli 1986, p. 1731.

²¹⁴ Deze bezwaren kwamen voor het eerst uitvoerig ter sprake in een strafprocedure die in 1976 werd ingesteld op vordering van de procureur des Konings te Brussel en o.m. aanleiding gaf tot de omstandig gemotiveerde arresten van het Hof van Beroep te Brussel van 14 januari 1982 en 25 februari 1982 (*F.J.F.*, 1983/13 en 14), in detail besproken door W. DIERICK, «Het optreden van belastingambtenaren in de strafprocedure», *Acta Falconis*, nr. 83/5, p. 51 t/m 60.

a.5. Bij nader toezien kwamen deze bezwaren er echter hoofdzakelijk op neer dat aan de belastingambtenaren in het strafonderzoek naar fiscale fraude een determinerende rol werd toebedeeld die hun de mogelijkheid bood niet alleen gebruik te maken van het strafonderzoek om elementen met louter fiscaal belang te ontdekken maar bovendien de tijdens een strafonderzoek vernomen gegevens voor taxatiedoeleinden aan te wenden.

Het vermoeden werd zelfs geopperd dat bepaalde klachten van de administratie veelal ingegeven waren om, via de bijzondere onderzoeksmiddelen van het gerechtelijk onderzoek, aan het nodige bewijsmateriaal te komen om een onwillige belastingplichtige te taxeren²¹⁵.

a.6. De discussie bleef jaren aanslepen²¹⁶ tot op het ogenblik dat het Hof van Cassatie bij arrest van 27 maart 1985 duidelijk stelde dat het geheim karakter van het gerechtelijk onderzoek er zich niet tegen verzet dat de onderzoeksrechter bij een onderzoek naar valsheid in geschrifte met het doel de belastingen te ontduiken, de verdachte on-

In zijn openingsrede voor het Hof van Beroep te Brussel van 1 september 1982, waarin hij voormeld arrest van 14 januari 1982 aanhaalde, merkte de procureur-generaal bij dit hof echter op: «Hoe pertinent de argumentatie van het hof ook is, toch rijst de bedenking dat de gekritiseerde bijstand van ambtenaren van de fiscale administratie aan het parket of de onderzoeksrechter bij de bestrijding van de fiscale fraude nog aanleiding kan geven tot heel wat ernstige discussies» (gedrukte tekst van deze rede, p. 19). Deze voorspelling zou door de navolgende rechtspraak en rechtsleer ten volle bewaarheid worden.

²¹⁵ Kris GHEYSEN, o.c., p. 11. Zie ook het verslag van de Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit dat gewag maakt van de verleiding voor de fiscale ambtenaren om aangifte te doen bij het gerecht van éénvoudige vermoedens van fraude in de hoop dat het daaropvolgend onderzoek het mogelijk zal maken de onweerlegbare bewijzen ervan te ontdekken, p. 268.

²¹⁶ Zie o.m. «De rechten van de verdediging, het geheim van het vooronderzoek in strafzaken en de samenwerking tussen fiscus en parket», W. DIERICK, *A.F.T.*, 1985, 175 t/m 180; «Het optreden van de belastingambtenaren in de strafprocedure», W. DIERICK, *Acta Falconis*, nr. 83/5, p. 51 t/m 62; «Het hernieuwde fiscale strafrecht en enkele actuele problemen», L. HUYBRECHTS, *Fisikoon*, 1983, 38-39; «Kritiek met het oog op discussie», R. TOURNICOURT, *Acta Falconis*, nr. 83/5, p. 69 t/m 73; *Panopticon*, 1986, 172, Rechtspraak; zie ook Hof Brussel, 7 januari 1985, waarin verschillende van deze argumenten werden aangehaald en weerlegd: «Tijdschrift Belgisch Handelsrecht, 1986, 403 t/m 405; Hof Luik, 15 januari 1987, *Rev. de Jur. Liège, Mons et Bruxelles*, 418, waarin gesteld werd dat de aanwezigheid van ambtenaren van het Ministerie van Financiën bij een huiszoeking uitgevoerd door een officier van gerechtelijke politie, de rechten van de verdediging niet had kunnen schenden daar zij op deze onderzoeksdaad geen invloed hebben; L. HUYBRECHTS, *Economisch recht en misdrijf, Handboek voor de politieman (m/v)*, Kluwer, 1986, p. 48, nr. 60, oordeelde dat er noch krenking van de rechten van verdediging, noch schending van het geheim van het onderzoek was wanneer zij betrokken worden bij een onderzoek maar onderlijnde dat de procureur des Konings of de onderzoeksrechter de leiding moesten blijven houden van het onderzoek en dat de ambtenaren in dergelijk geval wel mede gehouden zijn tot het geheim van het onderzoek; Paul MARTENS, «Réveil ou déclin des droits de la défense en droit pénal économique», *J.D.F.*, 1984, 50 t/m 62; Th. AF-SCHRIFT, «La loi du 4 août 1986 portant des dispositions fiscales», *J.T.*, 1986, 679.

dervraagt en een huiszoeking doet uitvoeren in aanwezigheid van ambtenaren van het Ministerie van Financiën²¹⁷.

Deze uitspraak bracht echter slechts een gedeeltelijke oplossing voor het probleem. Niet alleen werd het standpunt van het Hof van Cassatie immers door sommigen gerelativeerd²¹⁸, maar het verschaft bovendien geen antwoord op de vraag of en onder welke voorwaarden de ambtenaren van de administratie voor taxatiedoeleinden gebruik mochten maken van de gegevens waarvan zij, dank zij hun bijstand aan het strafonderzoek, kennis hadden gekregen.

Op dit punt heeft het Hof van Cassatie zich bij mijn weten nog niet uitgesproken. Rechtspraak en rechtsleer waren het er echter over eens dat het geheim van het onderzoek ook voor deze ambtenaren gold: ingevolge de bepalingen van artikel 235, § 2, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen mochten zij immers de tijdens het onderzoek vernomen gegevens slechts voor het zetten of de invordering van belastingen gebruiken met uitdrukkelijk verlof van de procureur-generaal of auditeur-generaal²¹⁹.

a.7. Daarmee waren de moeilijkheden echter nog steeds niet van de baan.

De procureurs-generaal verleenden immers, volgens de kritiek, aan de administratie vrij gemakkelijk toelating tot inzage en afschrift van de stukken van het strafdossier waarvan het onderzoek nog niet afgesloten werd, terwijl de verdachte een dergelijke toelating voor het sluiten van het onderzoek in beginsel nooit kreeg: dit maakte het de administratie mogelijk aanslagen te vestigen op basis van stukken, waarvan de belastingplichtige geen kennis had en waartegen hij zich, volgens deze critici, niet kon verweren²²⁰.

Deze ongelijkheid van behandeling zou, volgens hen, strijdig zijn met het recht op een eerlijk proces zoals het gegarandeerd wordt door artikel 6.1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en artikel 14.3 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten van 19 december 1966²²¹.

²¹⁷ Cass., 27 maart 1985, *J.T.*, 1985, 404, observations, en *R.D.P.*, 1985, 785, met conclusie van de advocaat-generaal B. JANSSENS DE BISTHOVEN, *F.J.F.*, nr. 85/208, p. 349.

²¹⁸ R. Tournicourt poogde deze uitspraak te ontkrachten door voor te houden dat het Hof van Cassatie op dat ogenblik geen andere beslissing kon nemen, aangezien honderden aan de gang zijnde procedures als domino's zouden vallen wegens nietigheid. (R. TOURNICOURT, «Charter van de belastingplichtige. Een kritische evaluatie», 31 januari 1987, p. 11).

²¹⁹ L. HUYBRECHTS, «Het hernieuwde fiscale strafrecht en enkele actuele problemen», *Fiskofoon*, 1983, 38 C.a.; L. HUYBRECHTS, «Economisch recht en misdrijf», reeds geciteerd, p. 48, nr. 60; W. DIERICK, «De rechten van de verdediging, het geheim van het vooronderzoek in strafzaken en de samenwerking tussen fiscus en parket», reeds geciteerd, p. 179; St. VAN CROMBRUGHE, Biblo-dossier, reeds geciteerd, p. 55-56.

²²⁰ Th. AFSCHRIFT, «Les poursuites pénales pour fraude fiscale après le vote de la Charte du contribuable», tekst van de conferentie van 10 oktober 1986, nr. 29, verschenen in het tijdschrift *DA/OR*, 3/1986-1987; H. VANDEBERGH, o.c., p. 201. Zie ook de kritiek en de voorstellen die door de Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit op dit punt werden gedaan in haar verslag, nrs. 579 t/m 561.

²²¹ Zie o.m. Hof Brussel (K.I.), 7 november 1985, *J.T.*, 1987,

a.8. Uiteindelijk werd zelfs de bevoegdheid van de procureur-generaal om aan de administratie toelating te verlenen tot inzage en afschrift van een strafdossier waarvan het onderzoek nog niet is afgesloten, aangevochten²²².

De hiertoe ontwikkelde argumentatie kwam echter weinig overtuigend over en zal wellicht weinig aanhangers kennen nu het Hof van Cassatie sindsdien duidelijk heeft gesteld dat de procureur-generaal een dergelijke machtiging kan verlenen in strafzaken waarvan het onderzoek nog niet afgesloten is en... deze machtiging ook gegeven kan worden om het Bestuur in staat te stellen tot richtige heffing en invordering van de verschuldigde belasting over te gaan²²³.

b. De wet van 4 augustus 1986

De nieuwe wet beoogt, zoals de minister van Justitie het uitdrukte, aan deze twijfels die een bron van rechtsonzekerheid vormen, een einde te maken²²⁴.

Hiertoe werd artikel 350bis in het Wetboek van de Inkomstenbelastingen ingevoegd luidend als volgt: «De ambtenaren van de Administratie der directe belastingen en van de Administratie van de bijzondere belastinginspectie mogen, op straffe van nietigheid van de akte van rechtspleging slechts als getuige worden gehoord.»

b.1. Draagwijdte van artikel 350bis W.I.B.

Het is niet denkbaar dat belastingambtenaren als hulpkrachten van het parket optreden, verklaarde de minister van Justitie²²⁵: hun tussenkomst in de strafprocessen moet zoveel mogelijk beperkt worden, beaamde de minister van Financiën²²⁶.

Deze doelstelling van artikel 350bis werd in de loop der parlementaire werkzaamheden verder toegelicht en komt erop neer dat bedoelde ambtenaren voortaan niet meer

26, dat deze argumentatie weerlegde, met noot getekend Françoise ROGGEN, p. 26-27, en de aanmerkingen op deze noot door Patrick KILESTE, *J.T.*, 1987, p. 94; zie ook L. VERMEIREN, «Het recht op informatie tijdens het strafrechtelijk vooronderzoek en de rechten van de mens», *R.W.*, 1986-87, 2465/ t/m 2472, die eveneens voormeld arrest van het Hof van Beroep te Brussel besprak.

²²² Véronique PAULUS DE CHATELET, «La communication du dossier en cours d'instruction à l'administration fiscale est-elle compatible avec le secret de l'instruction?», *Rev. Dr. Pén., et Crim.*, 1985, 743 t/m 747; Th. AFSCHRIFT, «Les poursuites pénales pour fraude fiscale après le vote de la 'Charte' du contribuable», reeds geciteerd, nrs. 31-32.

²²³ Cass., 20 juni 1986, *R.W.*, 1986-87, 1572-1573. Het aan het Hof van Cassatie onderworpen geschil had weliswaar betrekking op de interpretatie van artikel 211, § 1, eerste en derde lid, van het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taxes: deze bepalingen stemmen echter overeen met die vervat in artikel 235, § 1, eerste en tweede lid, van het W.I.B.

²²⁴ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, Verslag namens de Verenigde Commissies, Uiteenzetting van de minister van Justitie, p. 7; zie ook *Senaat, Parl. Handel.*, nr. 72, Plen. Verg. van 16 juli 1986, p. 1730 en 1731, waarin de minister van Justitie uitvoering op de geuite kritieken.

²²⁵ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 18.

²²⁶ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 102.

mogen optreden als deskundigen²²⁷, noch deelnemen aan huiszoekingen, plaatsopnemingen of verhoor door de onderzoeksrechter, de procureur des Konings of de gerechtelijke politie²²⁸.

b.2. Wat blijft er van de medewerking aan het strafonderzoek over?

b.2.1. Zij mogen gehoord worden als getuige.

De vraag rijst echter waarover zij nog kunnen getuigen nu zij uit het strafonderzoek werden geweerd²²⁹. Strikt genomen is immers alleen getuige de persoon die door de aangifte, door de klacht of op andere wijze aangewezen wordt als kennis dragend hetzij van het misdrijf, hetzij van de omstandigheden ervan²³⁰.

De als getuige opgeroepen ambtenaren zouden dus vrij nauw bij de zaak betrokken moeten zijn²³¹. In de praktijk zal het erop neerkomen dat voornamelijk als getuigen zullen kunnen worden opgeroepen de ambtenaren die hetzij de klacht of aangifte indienden, hetzij de feiten die ertoe aanleiding gaven, onderzochten of ontdekten, hetzij nog kennis hebben van feiten die opgetekend staan in het fiscaal dossier van de betrokken belastingplichtige²³² en vastgesteld werden tijdens een afzonderlijk onderzoek dat zij krachtens de fiscale bepalingen zouden hebben gedaan²²⁷.

b.2.2. Zij mogen in hun hoedanigheid van getuige geconfronteerd worden met de verdachte.

Deze confrontatie mag echter niet voortdurend gebeuren want dan zou de belastingambtenaar-getuige opnieuw een rechtstreekse medewerker van de rechterlijke macht worden²³⁴.

b.2.3. Zij mogen steeds inlichtingen verschaffen aan het parket of aan de onderzoeksrechter en hun zelfs het fiscaal dossier meedelen.

Dit werd herhaaldelijk bevestigd tijdens de voorbereiden van de werkzaamheden²³⁵.

Reeds vóór de wet van 4 augustus 1986 had de doctrine overigens steeds aangenomen dat de administratie tijdens het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk onderzoek

spontaan of op aanvraag alle nuttige inlichtingen, verslagen en bescheiden mag of moet laten toekomen aan de procureur des Konings of aan de onderzoeksrechter.

Voormelde wet heeft daaraan niets veranderd²³⁶. Artikel 244 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen bepaalt trouwens uitdrukkelijk dat ambtenaren van de administratie der directe belastingen o.m. aan de parketten en de griffies van de hoven en aan alle gerechten inlichtingen mogen verstrekken welke voor de hun opgedragen uitvoering van wettelijke of reglementaire bepalingen nodig zijn²³⁷.

b.2.4. Zij mogen steeds een eigen onderzoek instellen of voortzetten²³⁸.

Artikel 238 van het koninklijk besluit van 4 maart 1965 tot uitvoering van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen bepaalt inderdaad dat, onverminderd de bevoegdheid van de gerechtelijke officieren bij de parketten, de ambtenaren en beambten van de administratie der directe belastingen, van de administratie der douane en accijnzen, van de administratie van het kadaster, de beëdigde gemeenteambtenaren en -beambten, de rijkswacht, de gerechtelijke agenten bij de parketten, de speciale controleurs van de administratie van het vervoer, en de leden van het toezichtspersoneel van het Hoog Comité van Toezicht, bevoegd zijn om de overtredingen op te sporen en om, zelfs alleen, de processen-verbaal inzake directe belastingen op te stellen²³⁹.

Ingevolge de bepalingen van artikel 154, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering kunnen de processen-verbaal, opgemaakt door ambtenaren en agenten van de administratie der directe belastingen, echter bestreden worden met tegenbewijzen.

Hoewel men op het eerste gezicht geneigd zou zijn aan te nemen dat zij gelden tot bewijs van het tegendeel daar zij opgesteld werden door ambtenaren, die in de bijzondere wet hiertoe speciaal werden aangeduid²⁴⁰, heeft het Hof van Cassatie er die bewijswaarde nochtans niet toegekend²⁴¹. Dit lijkt volkomen logisch nu die bewijswaarde er door geen uitdrukkelijke wettekst aan is verleend, hetgeen destijds wel het geval was²⁴².

²²⁷ Verklaringen van de minister van Justitie, Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 6 en 34.

²²⁸ Memorie van Toelichting, Senaat, 310 (1985-1986), nr. 1, p. 6, en de verklaringen van de minister van Justitie in de Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 6 en 34-35.

²²⁹ P. TROISFONTAINES, o.c., p. 564; A. DE NAUW, o.c., p. 525.

²³⁰ Artikel 71 Wetboek van Strafvordering; R. DECLERCQ, «Strafrechtelijke aspecten van de recente wetswijzigingen inzake inkomstenbelastingen», *Acta Falconis*, nr. 83/5, p. 30; Cass., 16 april 1980, *Pas.*, 1980, I, 1025.

²³¹ St. VAN CROMBRUGGHE, Biblio-dossier, reeds gecit., p. 59.

²³² H. VANDEBERGH, o.c., p. 207-208, nr. 3.3; verklaring van de minister van Financiën, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 105.

²³³ Th. AFSCHRIFT: tekst van de Conferentie van 10 oktober 1986, «Les poursuites pénales pour fraude fiscale après le vote de la 'charte' du contribuable», nr. 26.

²³⁴ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 20; verklaring van de minister van Justitie, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 49.

²³⁵ Zie o.m.: Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 20, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 49 en 102.

²³⁶ St. VAN CROMBRUGGHE, Biblio-dossier, reeds geciteerd, p. 67, nr. 61; L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 268, nrs. 7.2 en 7.3.2.

²³⁷ L. HUYBRECHTS, «Economisch recht en misdrijf», reeds geciteerd, p. 49, nr. 61; art. 244, eerste en tweede lid, W.I.B.

²³⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 576 (1985-1986), nr. 7, p. 102; verklaring van de minister van Financiën; H. VANDEBERGH, o.c., p. 207, nr. 3.3.

²³⁹ Art. 238 K.B.-W.I.B., waarvan de oorsprong blijkbaar terug te vinden is in art. 60 van het K.B. van 30 augustus 1920 genomen ter uitvoering van de wet van 21 oktober 1919 (*Belg. Stsbl.*, 24-25 november 1919).

²⁴⁰ D. HOLSTERS, «De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven», openingsrede voor het Hof van beroep te Antwerpen op 1 september 1980, p. 88, en advies HAYOIT DE TERMICOURT bij het arrest van het Hof van Cassatie van 17 maart 1952, in extenso geciteerd door HOLSTERS, p. 93 t/m 95.

²⁴¹ Cass., 13 mei 1952, *Pas.*, 1952, I, 584; Cass., 23 maart 1953, *Pas.*, 1953, I, 568; Cass., 28 september 1959, *Pas.*, 1960, I, 128. Contra: LOUVEAUX, *La preuve en matière d'impôts directs*, p. 19.

²⁴² Art. 113 van de wet van 28 juni 1822 relative à la contribution personnelle, geciteerd in *Pandectes Belges*, T. 43, éd. 1893,

De ambtenaren van de administratie der directe belastingen en meteen ook die van de administratie der bijzondere belastinginspectie²⁴³ zijn dus in elk geval bevoegd om een eigen onderzoek in te stellen, naast dat van de procureur des Konings. Over de gegevens van dit onderzoek kunnen zij bovendien, ingevolge artikel 350bis W.I.B., verhoord worden als getuige. Hun processen-verbaal zullen ten slotte bij de stukken van het strafonderzoek kunnen worden gevoegd hetzij wanneer de onderzoeksrechter of het parket de administratie om inlichtingen vroeg of de procureur des Konings voor het instellen van vervolgingen het advies van de gewestelijke directeur inwon, hetzij doordat zij deel uitmaakten van de klachten of aangiften die door belastingambtenaren met de vereiste machtiging aan het parket werden overgezonden.

b.2.5. Hulp bij uitvoering van internationale rogatoire opdrachten.

Wanneer in het kader van een in België ingesteld strafonderzoek inzake fiscale fraude, een rogatoire opdracht in het buitenland moet worden uitgevoerd, is de bijstand of aanwezigheid van de ambtenaren, vermeld in artikel 350bis van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, bij de uitvoering van deze opdracht ingevolge de bepaling van voormeld artikel uitgesloten.

Daar bedoeld artikel 350bis evenwel slechts betrekking heeft op de erin vermelde Belgische fiscale ambtenaren en op in België ingestelde strafvervolgingen wegens misdrijven tegen het Belgisch Wetboek van de Inkomstenbelastingen, kan, naar mijn oordeel, nog steeds toegestaan worden aan vreemde belastingambtenaren — die bovendien in sommige landen (Nederland en Duitsland bv.) over een politionele bevoegdheid beschikken — om bij de uitvoering van rogatoire opdrachten inzake fiscale fraude, uitgaande van hun land van herkomst, in België aanwezig te zijn²⁴⁴.

b.3. Gevolg van het niet-naleven der bij artikel 350bis W.I.B. gestelde beperking

De akte van rechtspleging, die in weerwil van deze beperking werd gesteld, is nietig.

Overeenkomstig de algemene principes zullen alle navolgende akten van rechtspleging, die op deze eerste nietige

akte steunen of eruit worden afgeleid, door dezelfde nietigheid aangetast zijn²⁴⁵.

Een dergelijke nietigheid zou m.i. ook als sanctie moeten worden aangenomen voor akten van rechtspleging opgesteld met bedrieglijke omzeiling van de bij artikel 350bis W.I.B. gestelde regel.

Dit zou bv. het geval zijn wanneer een ambtenaar van de administratie van de bijzondere belastinginspectie het verbod om huiszoekingen uit te voeren of bij te wonen zou omzeilen door met medewerking van ambtenaren van het bestuur van douane en accijnzen de aflevering van een visitatiebevel uit te lokken wegens fictieve overtredingen inzake douane en accijnzen, en dank zij dit visitatiebevel, de woonplaats van de belastingplichtige te doorzoeken om gegevens van fiscale fraude inzake directe belastingen op te sporen²⁴⁶.

Zijn optreden zou integendeel wel wettelijk zijn wanneer het visitatiebevel werkelijk aangevraagd en verkregen werd voor het opsporen en vaststellen van overtredingen inzake douane en accijnzen²⁴⁷ en ter gelegenheid van deze visitatie gegevens van fraude inzake andere belastingen, zoals bv. directe belastingen, ontdekt zouden worden²⁴⁸, hetzij door de ambtenaren van het bestuur van douane en accijnzen, hetzij door de ambtenaar van de B.B.I. zelf die aan deze visitatie deelnam²⁴⁹.

b.4. Kritiek

b.4.1. Het optreden van de administratie van de bijzondere belastinginspectie werd door sommigen zodanig gehekel dat er zelfs een voorstel werd ingediend tot instelling van een commissie belast met het onderzoek naar de organisatie, de methodes en de middelen die door deze administratie worden toegepast bij het opsporen van belastingontduiking²⁵⁰.

Artikel 350bis W.I.B. werd dan ook soms ervaren als de feitelijke afschaffing van de B.B.I., hetgeen formeel door de minister van Justitie werd tegengesproken²⁵¹.

Bepaalde auteurs juichen de beperking van de rol van fiscale ambtenaren in het strafonderzoek tot die van getui-

tw. «Force probante des procès-verbaux d'infraction», p. 188.. De bewijswaarde tot bewijs van het tegendeel werd ingevolge art. 59, § 1, tweede lid, van het Wetboek over de B.T.W. wel verleend aan de processen-verbaal opgesteld door ambtenaren van deze administratie. In Frankrijk hebben de processen-verbaal van de beëdigde belastingambtenaren eveneens bewijswaarde tot bewijs van het tegendeel (zie Bruno TADDEI, «La fraude fiscale», éd. Litec-droit, 3e trim. 1974, p. 155).

²⁴³ Ingevolge art. 87 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980 hebben zij immers de bevoegdheden die o.m. aan de ambtenaren van de administratie der directe belastingen werden verleend.

²⁴⁴ Zie L. HUYBRECHTS, «De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken», noot onder Hof Antwerpen, K.I., 30 oktober 1986, R.W., 1986-87, kol. 1409. Uiteraard dient echter vooraf te worden nagegaan of de uitvoering van de vreemde rogatoire opdracht inzake fiscale misdrijven door de geldende verdragsregelen op zichzelf toegelaten is.

²⁴⁵ Zie o.m. D. HOLSTERS, «De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven», rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen op 1 september 1980, nr. 41.

²⁴⁶ Zie in dit verband H. VANDEBERGH, o.c., p. 206-207, nr. 3.2. In dezelfde zin: Verslag van Koninklijke Commissie tot harmonisering en vereenvoudiging van de fiscaliteit, p. 239, 240, nr. 585.

²⁴⁷ Met toepassing van artt. 174 e.v. van de algemene wet inzake douane en accijnzen, gecoördineerd bij K.B. van 18 juli 1977.

²⁴⁸ Zie de artt. 242 en 243 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen.

²⁴⁹ Art. 87 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980 verschaft hem immers de bevoegdheid om in verband met elke belasting op te treden.

²⁵⁰ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 565 (1985-1986), nr. 1, p. 1 t/m 4: voorstel van de h. HENDRICK.

²⁵¹ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 19; de minister van Financiën drukte zich in dezelfde zin uit: Senaat, Parl. Hand., nr. 70, Verg. 15 juli 1986, p. 1693; zie ook: J.P. BOURS, «Fallait-il une Charte au Contribuable?», II, *Le journal des procès*, 3 oktober 1986, p. 16.

ge toe omdat de vereiste waarborgen van onpartijdigheid in het gedrang zouden komen door het feit dat dezelfde ambtenaren in het onderzoek en in de taxatieprocedure optreden²⁵².

b.4.2. De toegepaste oplossing komt echter niet iedereen als gelukkig over, nu de praktijk heeft aangetoond dat enerzijds alleen die ambtenaren over de nodige know-how beschikken en anderzijds niet doeltreffend kan worden opgetreden door een beroep te doen op de traditionele deskundigen²⁵³.

Vandaar de vrees dat de afschaffing van de bijstand van belastingambtenaren bij onderzoek inzake fiscale fraude een verlamme werking zal hebben²⁵⁴ of dat onderzoek nadelig zal beïnvloeden²⁵⁵.

De efficiënte bestrijding van dergelijke misdrijven vereist immers dat de onderzoekers een beroep kunnen doen op specialisten in fiscaalrechtelijke aangelegenheden²⁵⁶ die op het terrein kunnen optreden. Anders handelen zal uitlopen hetzij op het onbestraft blijven van belangrijke fiscale misdrijven²⁵⁷, hetzij op het veroorzaken van belangrijke schade aan de belastingplichtige zelf.

Het gevaar is bv. zeker niet denkbeeldig dat bij huiszoeken, verricht zonder bijstand van specialisten, die ter plaatse een noodzakelijke schifting kunnen doen, een reeks bescheiden in beslag zullen worden genomen, die voor het onderzoek uiteindelijk nutteloos zullen zijn maar voor de verdere activiteit van de belastingplichtige of van zijn onderneming van essentieel belang kunnen zijn²⁵⁸.

b.4.3. Reeds in 1982 suggereerde de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel de betwistingen die in verband met het optreden van belastingambtenaren bij een strafonderzoek gerezen waren, op te lossen door aan bepaalde door de minister van Financiën aan te wijzen ambtenaren wettelijk de bevoegdheid toe te kennen de procureur des Konings en de onderzoeksrechter bij te staan en mede-

werking te verlenen aan de door deze magistraten met opdrachten belaste politiediensten²⁵⁹.

Deze suggestie werd tijdens de parlementaire besprekingen van de wet van 4 augustus 1986 overgenomen in vorm van een amendement²⁶⁰, waarin bovendien de beperking was ingebouwd²⁶¹ dat de betrokken ambtenaren geen taxatiebevoegdheid meer zouden hebben in de zaken waarin zij voormelde bijstand of medewerking verleenden. Het amendement werd echter door de minister van Justitie niet bijgevallen²⁶² en bij de stemmingen verworpen.

Of de benoeming van substituten, gespecialiseerd in fiscale zaken, daarentegen een oplossing zal bijbrengen en de minder actieve rol van de bijzondere belastinginspectie op het gebied der doeltreffendheid zal compenseren²⁶³, blijft vooralsnog een open vraag.

Hun gering aantal staat hun in elk geval niet toe, benevens hun activiteiten als parketmagistraat, ook bij het zuiver politieonderzoek de rol over te nemen die voorheen door de bijstandverlenende belastingambtenaar werd vervuld²⁶⁴.

Evenzo kan de vraag gesteld worden of de eventuele aanpassing der kaders van de gerechtelijke politie en een bijkomende opleiding in fiscale aangelegenheden voor een deel van haar leden het wegvallen van de bijstand van belastingambtenaren zou kunnen opvangen. Een dergelijke opleiding kan immers niet in een ijtempo worden verschaft, zou permanent moeten kunnen worden bijgeschaafd en zou daarenboven ook budgettair moeilijk haalbaar zijn.

b.4.4. Wel zou overwogen kunnen worden bv. ambtenaren van de B.B.I. bij de gerechtelijke politie te benoemen op basis van hun bijzondere kennis, precies zoals leden van de rijkswacht of van de gemeentepolitie onder bepaalde voorwaarden bij dit korps kunnen worden benoemd wanneer zij blijk gegeven hebben van bijzondere geschiktheid voor de taken die zij bij de gerechtelijke politie zullen dienen te verrichten²⁶⁵. Hiertoe is echter een wetswijziging vereist.

Deze zou, naar mijn oordeel, het voordeel bieden een zuivere toestand te scheppen door aan die gewezen belas-

²⁵² St. VAN CROMBRUGGHE, Biblo-dossier, reeds geciteerd, p. 78-79; A. DE NAUW, o.c., p. 525; P. TROISFONTAINES, o.c., p. 563.

²⁵³ A. DE NAUW, o.c., p. 525 en 526.

²⁵⁴ Contra: R. TOURNICOURT, «Scheiding van strafrechtelijke en fiscale procedures in het licht van het handvest van de belastingplichtige», *A.F.T.*, 1986, 87.

²⁵⁵ Tijdens de parlementaire werkzaamheden drukte senator Lallemand de vrees uit dat de onderzoekers ten gevolge van het ontbreken van de bijstand van belastingambtenaren ofwel het onderzoek niet verder zullen doordrijven, ofwel pressiemiddelen zullen aanwenden tegenover de belastingplichtige wanneer zij de op te sporen bewijzen niet aantreffen: (Senaat, Parl. Hand., Verg. 16 juli 1986, nr. 72, p. 1734).

²⁵⁶ Zie de bedenkingen van Paul MARTENS, «Réveil ou déclin des droits de la défense et droit pénal économique», *J.D.F.*, 1984, 50, nr. 2 in verband met economische misdrijven.

²⁵⁷ Een lid van de Senaat maakte de opmerking dat de meeste maatregelen van hoofdstuk III in feite versoepelingsmaatregelen ten gunste van de fraudeurs zijn en het ontwerp in zijn geheel genomen helemaal geen handvest is van de belastingplichtige maar veeleer een bescherming van de fraudeurs (Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 12).

²⁵⁸ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 13, opwerping van een lid; J.M. VANDENBERGHE, «B.B.I. bij nacht en ontij», *Demoniah* Antwerpen, 1987, p. 121-122.

²⁵⁹ Openingsrede voor het Hof van Beroep te Brussel van de procureur-generaal Van HONSTÉ op 1 september 1982, *R.W.*, 1982-83, 1554.

²⁶⁰ Amendement ingediend door senator De Smeyter: Senaat, 310 (1985-1986), nr. 7; Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 37 t/m 40.

²⁶¹ Die door R. TOURNICOURT destijds werd voorgesteld in zijn «Kritiek met het oog op discussie», *Acta Falconis*, nr. 83/5, p. 73.

²⁶² Senaat, Parl. Hand., Verg. van 16 juli 1986, nr. 73, p. 1750.

²⁶³ Zoals de minister van Justitie in de Senaat verklaarde, Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 7.

²⁶⁴ Zij zouden zich overigens bij huiszoeken, inbeslagnemingen, verhoren en dergelijke bezwaarlijk kunnen beperken tot het verlenen van bijstand aan de optredende officieren van gerechtelijke politie, maar zouden in hun hoedanigheid van hoger officier van gerechtelijke politie de leiding moeten nemen van voormelde onderzoeksdaaden die buiten de aanwezigheid van de onderzoeksrechter zouden worden gesteld.

²⁶⁵ Art. 2bis, a, van het K.B. van 7 mei 1921 houdende inrichting van de gerechtelijke politie, zoals het werd ingevoegd door art. 2 van het K.B. van 16 mei 1980 (*Belg. Stsbl.*, 24 juni 1980, p. 7737) tot wijziging o.m. van voormeld K.B. van 7 mei 1921, en gewijzigd bij K.B. van 29 augustus 1980.

tingambtenaren een werkelijke politionele bevoegdheid toe te kennen en hun binding met of afhankelijkheid van de belastingadministraties volledig op te heffen²⁶⁶.

Aan zo'n wijziging zou ten slotte niet het verwijt kunnen worden gemaakt dat, zoals in Nederland of in Duitsland, aan belastingambtenaren politionele bevoegdheid wordt toegekend²⁶⁷, noch dat een echte fiscale politie in het leven wordt geroepen²⁶⁸, daar deze personen in het kader van de gerechtelijke politie, benevens hun specialiteit, ook met andere taken zouden kunnen worden belast.

C. Op het gebied van de rechterlijke organisatie

Instelling van het ambt van substituut-procureur des Konings, gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden

1. De wet van 4 augustus 1986 heeft ten slotte in haar hoofdstuk III, afdeling 2, het ambt van substituut-procureur des Konings, gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden, ingesteld en de aan dit ambt verbonden benoemingsvoorwaarden en taalvereisten bepaald²⁶⁹.

Hun totaal aantal, namelijk vijftien, is gelijk aan het aantal gewestelijke directeurs van de administratie der directe belastingen²⁷⁰.

Van die vijftien magistraten werden er drie benoemd met standplaats in het arrondissement Gent²⁷¹.

2. De bevoegdheid van deze magistraten vereist wel enige toelichting.

2.1. *Ratione materiae*

2.1.1. Uitoefening van de strafvordering wegens overtreding van de wetten en verordeningen in fiscale aangelegenheden.

— Uit de context van de wet moet afgeleid worden dat de term «uitoefening van de strafvordering» in ruime zin moet worden geïnterpreteerd, met dien verstande dat hij zowel het vervullen van taken van magistraat van het openbaar ministerie als die van officier van gerechtelijke politie omvat. Onder «overtreding van de wetten en verordeningen

in fiscale aangelegenheden» moet daarentegen misdrijven omschreven door de belastingwetboeken, met uitzondering van die bepaald door de wetgeving inzake douane en accijnzen, verstaan worden²⁷².

— De uitoefening van de strafvordering voor die misdrijven «kan», volgens de wet, uitgeoefend worden door de substituten gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden. Zij kan derhalve eveneens uitgeoefend worden, zoals voorheen, door niet in fiscale aangelegenheden gespecialiseerde substituten²⁷³.

2.1.2. Uitoefening van de strafvordering wegens andere misdrijven.

De bevoegdheid der gespecialiseerde substituten werd niet beperkt tot de bovenvermelde misdrijven: zij hebben derhalve dezelfde bevoegdheid als de niet gespecialiseerde substituut-procureurs des Konings in verband met gemeenrechtelijke misdrijven²⁷⁴.

2.2. *Ratione loci*

Ingevolge het nieuw artikel 151bis van het Gerechtelijk Wetboek kunnen de substituten, gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden, de strafvordering uitoefenen:

2.2.1. Voor fiscale misdrijven: in het hele rechtsgebied van het hof van beroep, binnen hetwelk het arrondissement gelegen is, waar zij benoemd werden. Indien zij hun ambt uitoefenen in een ander arrondissement dan dat van hun standplaats, staan zij uiteraard onder het toezicht en de leiding van de procureur des Konings van het arrondissement waar het ambt wordt uitgeoefend.

2.2.2. Voor gemeenrechtelijke misdrijven: slechts in het arrondissement waar zij benoemd werden.

2.2.3. Voor gemeenrechtelijke misdrijven waarvoor de strafvordering bij samenhang met fiscale misdrijven wordt uitgeoefend in een ander arrondissement dan dat van hun standplaats.

Bij de bespreking van het ontwerp van wet voor de Senaat verklaarde de minister van Justitie dat de gespecialiseerde substituut, in geval van samenhang tussen een fiscaal misdrijf en andere misdrijven, het geheel van de zaak kan behandelen²⁷⁵.

Deze zienswijze wordt door sommige auteurs bijgevalen²⁷⁶ doch, bij gebrek aan expliciete wettekst op dit punt, door Th. Afschrift aangevochten²⁷⁷. Andere commentaren hielden zich, in afwachting dat deze leemte door de rechtspraak zal worden opgevuld, gewoon op de vlakte²⁷⁸.

²⁷² Zie L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 270, nrs. 10.2.2 en 10.2.3.

²⁷³ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 1, Memorie van Toelichting, p. 30; Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, antwoord van de minister van Justitie die er o.m. op wees dat fiscale aangelegenheden alleen bij voorrang door specialisten behandeld zullen worden, p. 65 en 67.

²⁷⁴ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 65.

²⁷⁵ Senaat, *Parl. Handel.*, Vergadering van 16 juli 1986, nr. 72, p. 1732; Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 69.

²⁷⁶ St. VAN CROMBRUGGHE, Biblio-dossier, reeds geciteerd, p. 64; Kris GHEYSEN, o.c., p. 24; P. TROISFONTAINES, o.c., p. 564.

²⁷⁷ Th. AFSCHRIFT, «La loi du 4 août 1986 portant des dispositions fiscales», *J.T.*, 1986, 681.

²⁷⁸ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 270, die evenwel het probleem

²⁶⁶ In tegenstelling met het wetsvoorstel ingediend door de h. DUPRÉ (Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1195 (1984-1985), nr. 1), volgens hetwelk zij hun financiële en sociale rechten van overheidsambtenaren behielden en steeds de mogelijkheid hadden om op hun eigen verzoek naar hun administratie terug te keren.

²⁶⁷ Voor Nederland: zie dr. M.A. WISSELINCK, *Privacy en belastingbetaler. Aspecten van fiscale strafvordering en fiscale inlichtingenplicht*, 1982, Kluwer, Deventer, p. 153. Voor Duitsland: zie TIPKE, *Steuerrecht — Ein systematischer Crundriss*, 6 Auflage, Dr. Otto Schmidt Kg Köln, 1978, o.m. p. 539, 540, 565 en 566.

²⁶⁸ Zoals door P. TROISFONTAINES, o.c., p. 563, werd gevreesd.

²⁶⁹ Art. 114 van de nieuwe wet waarbij een derde lid aan art. 194 van het Ger. Wetb. werd toegevoegd en art. 115 van bedoelde wet die wijzigingen aanbracht in art. 43 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken.

²⁷⁰ Senaat, 310 (1985-1986), nr. 1, Memorie van Toelichting, p. 29.

²⁷¹ De artt. 110 en 111 van de wet van 4 augustus 1986 tot aanpassing van het bij de wet van 3 april 1953 betreffende de rechterlijke inrichting voorziene aantal substituut-procureur des Konings en eerste substituut-procureur des Konings, en art. 112 tot aanvulling van art. 151 van het Ger. Wetb.

Al kunnen ministeriële verklaringen uiteraard niet tegen formele wetteksten worden ingeroepen²⁷⁹, toch kunnen zij belangrijke aanduidingen verstrekken nopens de bedoelingen van de wetgever die aan de aangenomen wet ten grondslag lagen.

Nu deze bedoelingen ter zake door de minister van Justitie expliciet kenbaar werden gemaakt en de toestand van de verdachte door deze uitbreiding van bevoegdheid niet wordt verzwaaard, kan men geneigd zijn aan te nemen dat de in fiscale aangelegenheden gespecialiseerde substituten, buiten hun arrondissement maar binnen het rechtsgebied van het hof van beroep, de strafvordering eveneens voor de met fiscale misdrijven samenhangende gemeenrechtelijke misdrijven kunnen uitoefenen.

Formeel gezien laat de wettekst echter, naar het ons voorkomt, deze uitbreiding niet toe.

3. Kritiek

De benoeming van deze gespecialiseerde magistraten is op zichzelf niet voor kritiek vatbaar²⁸⁰.

Zij ligt trouwens min of meer in de lijn van de suggestie die tijdens de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 10 februari 1981 werd gemaakt om juristen die in het departement van Financiën opgeleid werden, over te hevelen naar het Ministerie van Justitie en vervolgens eventueel naar de parketten²⁸¹.

De praktijk zal uitwijzen in welke mate zij een vervangingsoplossing biedt voor het wegvallen van de technische bijstand van belastingambtenaren die hoofdzakelijk op de plaats van het onderzoek en bij huiszoekingen en verhoren werd verstrekt²⁸².

D. Overgangsmaatregelen

Hoewel tijdens de parlementaire werkzaamheden²⁸³ reeds de aandacht gevestigd werd op moeilijkheden die zich bij

situeert; H. VANDEBERGH, *o.c.*, p. 208; J.P. BOURS, *o.c.*, p. 17; R. TOURNICOURT, «Charter van de belastingplichtige. Een kritische evaluatie», reeds geciteerd, p. 30; M. DASSESE, «Situatie nu en vooruitzichten. De fiscale onderzoeksrechten», *A.F.T.*, 1986, 176.

²⁷⁹ Zie in dit verband F. DUMON, «Les impôts directs, l'état de droit et la constitution», *J.D.F.*, 1984, 20-21 en meer in het bijzonder in verband met de voorbereidende werkzaamheden: St. VAN CROMBRUGHE, «De evolutie van het inkomstenbelastingrecht», *R.W.*, 1986-87, 1541, nr. 19.

²⁸⁰ Zij konden echter pas op 3 februari 1987 benoemd worden, dus na de inwerkingtreding van de wetbepalingen inzake het uitoefenen van de strafvordering, hetgeen blijkbaar niet strookte met de aanvankelijke bedoelingen van de wetgever: zie Senaat, 310 (1985-1986), nr. 2/2°, p. 75; Th. AFSCHRIFT, «Les poursuites pénales pour fraude fiscale après le vote de la 'Charte' du contribuable», p. 1; L. HUYBRECHTS, «Het Charter van de belastingplichtige: trial and error», p. 271, nr. 13.2.

²⁸¹ Senaat, 566 (1980-1981), nr. 2, Ontwerp van herstellwet betreffende de strafrechtelijke betuiging van de belastingontduiking, Verslag namens de Commissie van Financiën, Algemene bespreking, vraag van een commissielid, p. 23.

²⁸² A. DE NAUW, *o.c.*, p. 526; H. VANDEBERGH, *o.c.*, p. 208, nr. 4, schrijft dat de praktijk zal moeten uitwijzen of zij zichzelf zonder technische bijstand zullen kunnen redden.

²⁸³ *Parl. Handel. Kamer van Volksvertegenwoordigers*, (1985-1986), nr. 62, Plen. verg. 31 juli 1986, p. 1894.

gebrek aan overgangsbepalingen zouden voordoen in verband met hangende procedures, heeft de wetgever niet in overgangsmaatregelen voorzien.

Deze zullen derhalve aan de hand van de algemene principes moeten opgelost worden.

1. Strafbepalingen

De wijzigingen die door de nieuwe wet op dit gebied werden aangebracht, zijn, voor zover zij een mildere bestrafing van de beklaagde inhouden, toepasselijk op alle strafprocedures die na het in werking treden van deze bepalingen, d.i. vanaf 20 augustus 1986, aanhangig worden gemaakt of worden voortgezet voor de hoven en rechtbanken²⁸⁴.

2. Bepalingen van strafvordering en rechterlijke organisatie

Behoudens afwijkende bepaling zijn de wetten van rechtspleging en bevoegdheid in beginsel onmiddellijk toepasselijk op de hangende rechtsplegingen waarin nog geen beslissing over de grond is gegeven²⁸⁵, hetgeen niet wegneemt dat alle daden die vóór de nieuwe wet, overeenkomstig de vroeger geldende bepalingen werden gesteld, rechtsgeldig blijven²⁸⁶.

De artikelen waarbij de uitoefening van de strafvordering door het openbaar ministerie werd geregeld, de aangifteplicht van belastingambtenaren werd gereguleerd en de rol van ambtenaren van de administratie bij strafonderzoeken werd beperkt, traden in werking op 1 februari 1987.

Alle handelingen die tot en met 31 januari 1987 geldig verricht werden, blijven dus rechtsgeldig. Al wat echter vanaf 1 februari 1987 geschiedt, moet aan de nieuwe bepalingen beantwoorden²⁸⁷.

2.a) Zo is noch machtiging, noch voorafgaand advies vereist voor klachten of aangiften die door belastingambtenaren vóór 1 februari 1987 bij het parket werden ingediend op voorwaarde dat de nadien ingestelde vervolgingen het voorwerp van de aangifte of klacht niet overschrijden.

2.b) Onder hetzelfde voorbehoud dat hij geen nieuwe vervolgingen instelt, komt het ons voor dat de procureur des Konings evenmin het advies van de bevoegde gewestelijke directeur(s) der administratie moet vragen wanneer de vóór 1 februari 1987 ingestelde vervolgingen nadien gewoon voortgezet worden.

²⁸⁴ A. VANDEPLAS, «Het transitioir fiscaal strafrecht», *Acta Falconis*, p. 77.

Art. 2, tweede lid, van het Strafwetboek. Voor commentaar op dit artikel zie o.m.: de rede van de advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie L. DEPELCHIN van 1 september 1965, *R.W.*, 1965-66, 65 t/m 96; C.J. VANHOUDT en W. CALEWAERT, *Belgisch Strafrecht*, 1976, I, p. 150 e.v.; J. RUBBRECHT, *Inleiding tot het Belgisch Strafrecht*, 1958, p. 46 t/m 52.

²⁸⁵ J. D'HAENENS, *Belgisch Strafprocesrecht*, 2e druk, 1985, p. 71.

²⁸⁶ R.P.D.B., tw. «Infracties et répression en général», *Compl. IV*, nr. 101.

²⁸⁷ L. HUYBRECHTS, «Het charter van de belastingplichtige: trial and error», reeds geciteerd, p. 271, nr. 13.3.2.

Er zal echter wel advies moeten gevraagd worden zodra vervolgingen worden ingesteld in zaken die vóór deze datum alleen het voorwerp van een opsporingsonderzoek uitmaakten of wanneer voordien ingestelde vervolgingen uitgebreid worden tot nieuwe telastleggingen van fiscale aard.

Een voorzichtig procureur des Konings zal wellicht — in afwachting dat de rechtspraak een duidelijk standpunt heeft ingenomen nopens de *ratione loci* bevoegde gewestelijke directeur — eveneens het advies van de bevoegde gewestelijke directeur inwinnen wanneer vóór de inwerkingtreding van de wet een gerechtelijk strafonderzoek ten laste van onbekende werd gevorderd en de in verdenkingstelling van de verdachte pas na 1 februari 1987 plaatsvindt of wanneer een voordien ingesteld onderzoek na deze datum uitgebreid wordt tot andere verdachten.

3. Ik neem de gelegenheid te baat om uw aandacht te vestigen op een vrij onverwachte betwisting die recent aan het Hof van Beroep te Gent werd onderworpen.

Een beklaagde werd vervolgd voor fiscale misdrijven gepleegd voordat de uitoefening van de strafvordering ingevolge de wet van 8 augustus 1980 opnieuw aan het openbaar ministerie werd toevertrouwd. De Correctionele Rechtbank te Gent verklaarde de strafvordering onontvankelijk op grond dat het retroactiviteitsbeginsel van procedurewetten niet wordt toegepast wanneer de nieuwe wet van dien aard zou zijn dat ze de toestand van de beklaagde zou verzwaren... «Nu de nieuwe procedureregeling, die de strafvordering opnieuw toevertrouwt aan het openbaar ministerie, voor de beklaagde de mogelijkheid uitsluit van een transactie over de strafvordering in het kader van een akkoordverklaring met de administratie», is dit volgens de rechtbank ongetwijfeld het geval, zodat de strafvordering voor feiten welke van voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet dateren, onontvankelijk moet worden verklaard²⁸⁸.

Bij arrest van 14 mei 1986 van het hof (3e Kamer — niet gepubliceerd) werd dit vonnis tenietgedaan en de strafvordering onvankelijk verklaard met als redengeving dat nieuwe procedureregels geacht worden steeds in het leven geroepen te zijn met het oog op een betere administratie van de justitie en derhalve vermoed worden steeds in het voordeel te zijn van de rechtsonderhorigen.

De omstandigheid dat de beklaagde onder de nieuwe wet geen transactie meer kan krijgen, is bovendien, volgens het hof, niet strijdig met artikel 2 Strafwetboek aangezien de aldus betaalde som geen straf is; door de afschaffing van deze mogelijkheid tot transactie wordt de toestand van een beklaagde derhalve niet verzwaaard.

Dezelfde betwisting werd recent, in een andere zaak, aan het oordeel van de kamer van inbeschuldigingstelling van het hof voorgelegd.

Bij arrest van 13 mei 1987 werd de argumentatie van de verdediging eveneens verworpen; hiertoe motiveerde het hof enerzijds dat de wet van 8 augustus 1980 geen uitzondering inhoudt op het algemeen beginsel gesteld in artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek volgens hetwelk wetten op de rechterlijke organisatie, de bevoegdheid en de rechtspleging

van toepassing zijn op de hangende rechtsgedingen, en herhaalde het anderzijds de reeds in het arrest van 14 mei 1986 aangehaalde motivering dat de afschaffing van de mogelijkheid tot transactie de toestand van de verdachte niet verzwaaert daar de ingevolge transactie betaalde som geen straf uitmaakt²⁸⁹.

Deze recente rechtspraak van het hof kan uiteraard bijgevallen worden. Anders oordelen zou overigens zinloos zijn daar strafbare feiten gepleegd vóór de inwerkingtreding van de wet, nadien onvervolgbaar en meteen onstrafbaar geworden zouden zijn aangezien de strafvordering aan de ene kant niet meer zou kunnen worden uitgeoefend door de administratie en het openbaar ministerie aan de andere kant niet bevoegd zou zijn om de door de administratie ingestelde vervolgingen voort te zetten of na de inwerkingtreding van de wet zelf in te stellen²⁹⁰.

III. SLOTBESCHOUWINGEN

Bij het begin van mijn uiteenzetting heb ik gewezen op het ingewikkeld karakter van onze fiscale wetgeving, op de houding van een gedeelte der belastingbevolking en op de omvang van de fiscale fraude die ten slotte geleid heeft tot verscherping der controles en tot de strafrechtelijke aanpak van de belastingontduiking.

Ik zou ze willen afsluiten met een paar algemene beschouwingen.

Het ingewikkeld karakter van onze fiscale wetgeving wordt door iedereen geheld en de initiatieven die de Regering heeft genomen om dit euvel tegen te gaan, verdienen alle lof. Ik denk bijvoorbeeld aan de Koninklijke Commissie tot Harmonisering en Vereenvoudiging van de Fiscaliteit, die enkele maanden geleden haar verslag indiende, of aan het oprichten per gewestelijke belastingdirectie van voorlichtingsbureaus voor de belastingplichtigen, of nog aan de voorstellen geformuleerd door de minister van Groting, door de minister van Financiën en door belangrijke politieke partijen, die alle een gemeenschappelijke bedoeling hebben, te weten de vereenvoudiging der bestaande wetgeving en de verlaging van de belastingdruk²⁹¹.

²⁸⁹ Beklaagde tekende weliswaar cassatieberoep aan tegen het arrest van 13 mei 1987 van het Hof van Beroep (K.I.) te Gent. Door tussenkomst van zijn raadsman verklaarde hij echter afstand te doen van de voorziening en bij arrest van de vakantiekamer van het Hof van Cassatie van 23 juli 1987 werd van deze afstand akte verleend.

²⁹⁰ Zie in dit verband Cass., 8 februari 1921, *Pas.*, I, 239, 240, en noot, waarbij het Hof oordeelde dat vervolgingen ingesteld door het openbaar ministerie ter uitvoering van de besluitwet van 15 november 1918 niet onontvankelijk geworden zijn na de inwerkingtreding van de wet van 29 augustus 1919 die de uitoefening van de openbare vordering opnieuw aan het Beheer der douanen toevertrouwde. Zie ook P. COPPENS en A. BAILLEUX, *Droit fiscal. Les impôts sur les revenus*, p. 684, voetnoot 2, die de wet van 8 augustus 1980 als een zuivere procedurewet bestempelde «qui peut donc jouer pour le passé».

²⁹¹ Zie o.m. het artikel verschenen in *De Gentenaar* van 21 juni 1987, waarin 14 voorstellen voor fiscale hervorming onderling werden getoetst onder de titel «Welke belastingverlaging past u het best».

²⁸⁸ Corr. Gent, 21 januari 1986, *T.G.R.*, 86/26, p. 40.

U weet overigens dat de Regeringstop intussen in de nacht van 9 op 10 augustus 1987 een akkoord heeft bereikt over de fiscale hervorming die vanaf het aanslagjaar 1990 (inkomsten 1989) het huidige belastingstelsel zal vervangen: dit hervormingsplan zal in de vorm van een wetsontwerp, vermoedelijk in oktober 1987, bij het Parlement worden ingediend²⁹².

Deze initiatieven zullen er misschien toe bijdragen om de anti-belastingmentaliteit, die in België welig tiert, enigszins af te zwakken.

Zelfs gekoppeld aan een precieze voorlichting van het publiek betreffende de omvang van de fraude, zoals bv. in Nederland gedaan wordt²⁹³, of betreffende de doorgevoerde taxaties (ik denk bv. aan Frankrijk waar artikel 111 van de *Livre des procédures fiscales* de mogelijkheid biedt aan de belastingplichtige van een gemeente om kennis te nemen van de lijst der personen die van dezelfde fiscale directie afhangen en er de belastingen op het inkomen en de vennootschapsbelastingen kwijten)²⁹⁴, zullen zij echter de fiscale fraude niet uit de wereld kunnen helpen.

Deze zal nog steeds met alle wettelijke middelen moeten opgespoord en in voorkomend geval bestraft moeten worden.

En op dit stuk kan het belang van hoofdstuk III van de wet van 4 augustus 1986 houdende fiscale bepalingen niet miskend worden.

Naast belangrijke wijzigingen op strafgebied heeft zij immers hoofdzakelijk op het gebied van de uitoefening van de strafvordering verrekende wijzigingen doorgevoerd. Aan de ene kant heeft zij immers het initiatiefrecht van de procureur des Konings en zijn vrij beoordelingsrecht volkomen

gaaf gehouden, doch aan de andere kant legt zij hem de verplichte tussenkomst van hoge ambtenaren der belasting-administratie op zodra hij vervolgingen overweegt²⁹⁵.

Bovendien heeft zij de wisselwerking tussen parket en administratie, die voorheen reeds aanleiding gaf tot hevige kritiek, geofficialiseerd en nog in ruime mate vergroot nu zij aan de procureur des Konings de verplichting heeft opgelegd in alle zaken waarin hij vervolgingen wenst in te stellen, kennis te geven van de feiten aan de gewestelijke directeur, die meteen, na toelating van de procureur-generaal, deze gegevens voor fiscale doeleinden zal kunnen aanwenden.

Ingaande op voordien geuite kritieken heeft zij nochtans, naar het oordeel van sommigen, het onderzoek op het terrein sterk bemoeilijkt door de ambtenaren van belastingen, die per definitie in de beste positie verkeerden om bijstand te verlenen bij strafrechtelijk onderzoek, uit dit onderzoek te weren.

Voor het ogenblik kunnen de gevolgen van deze wet nog niet voorzien worden, evenmin als een antwoord verschaft kan worden op de vraag of zij het eindpunt is van de «trial and error»-techniek die de wetgever, volgens de heer minister van Justitie Jean Gol, sinds 1979-1980 inzake de betuiging van de belastingontduiking heeft toegepast²⁹⁶, of integendeel slechts een pasje meer uitmaakt van de «valse-hésitation» tussen fiscus en parket.

Wel staat vast dat de bepalingen van Hoofdstuk III, afdeling 1, ondanks hun titel »Rechtszekerheid van de belastingplichtige» reeds vóór hun inwerkingtreding tot uitgebreide commentaren en soms verschillende interpretaties aanleiding gegeven hebben en wellicht tot felle discussies voor hoven en rechtbanken zullen leiden.

Het kwam mij dan ook nuttig voor aan de hand van de voorbereidende werkzaamheden en de tot op heden verschenen commentaren de voornaamste knelpunten even te situeren.

²⁹² A.F.T., *Samsom, Fiscale Actualiteit*, nr. 223, 28 augustus 1987, p. 223/2.

²⁹³ Zie bv. het Eindrapport Experiment Frauderegistratie, W.O.D.C., nr. 72, Ministerie van Justitie, 1986.

²⁹⁴ Tribunal de Grande Instance de Paris (ord. réf.) 12 januari 1987, *D.*, 1987, 232, en de noot van Raymond LINDON, 234-235. Zeer recent werd overigens in verband met de voorlichting van de belastingplichtige betreffende zijn rechten en plichten artikel 10 van de «*Livre des procédures fiscales*» aangevuld met de volgende alinea: «*Avant l'engagement d'une des vérifications prévues aux articles L.12 et L.13, l'administration des impôts remet au contribuable la charte des droits et obligations du contribuable vérifié; les dispositions contenues dans la charte sont opposables à l'administration*» (Loi du 8 juillet 1987 modifiant les procédures fiscales et douanières, artikel 8, van toepassing vanaf 1 januari 1988, *D.*, 1987, Législation, p. 273).

²⁹⁶ In tegenstelling met de zienswijze van de Commissie GANS-HOF VAN DER MEERSCH, die er in haar verslag de nadruk op legde dat, om toe te laten dat het parket zijn taak met succes zou vervullen, het alle bewegingsvrijheid gelaten moest worden (*Parl. st., Kamer van Volksvert.*, 264 (1961-1962), nr. 1 (Bijlage II), p. 26, nr. 91b).

²⁹⁶ *Senaat, Parl. Handel.*, nr. 72, p. 1729.

VERSLAG OVER HET RECHTSPREKEN TIJDENS HET KALENDERJAAR 1986 IN HET RESSORT VAN HET HOF VAN BEROEP TE GENT

door de procureur-generaal G.J.Y. VERHEGGE
op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent
op 1 september 1986

1. Hof van beroep

1.1. Burgerlijke zaken

Er werden in 1986 3.172 nieuwe burgerlijke zaken ingeleid voor het hof van beroep. Het waren er 2.845 in 1985 en 2.901 in 1984. Er werden tijdens het kalenderjaar 1986 2.685 eindarresten (2.085 in 1985) en 357 tussenarresten geveld; in 1985 343, terwijl er 25 zaken van de rol werden geschrapt. Er werden aldus in 1986 614 arresten in civiele betwistingen meer uitgesproken dan in 1985, de schrappingen niet meegeteld.

Op 31 december 1986 waren er voor het hof 14.367 «hangende» civiele zaken; op 31 december 1985 waren er 13.880.

1.2. Fiscale zaken

Er werden 201 zaken ingeleid. Er werden 72 definitief afgehandeld; in 1985: 68, in 1984: 67.

1.3. Strafzaken

Het aantal voor de correctionele kamers ingeleide zaken bedroeg 2.305. Er werden door deze kamers van uw hof 2.486 arresten geveld (waaronder 2.247 eindarresten — 45 minder dan in 1985 — 42 arresten op verzet en 197 tussenarresten). In 1985 bedroeg het aantal arresten 2.551, in 1984 2.367, en in 1983 2.556. Het aantal arresten door de correctionele kamers van uw hof in 1986 uitgesproken bedroeg dus 65 arresten minder dan in 1985.

Door de kamer van inbeschuldigingstelling werden er in haar hoedanigheid van onderzoeksgerecht en inzake preventieve hechtenis 1.094 arresten geveld (in 1985: 983, in 1984: 984, en in 1983: 963).

Inzake herstel in eer en rechten sprak deze kamer 823 arresten uit (1985: 695, 1984: 617, 1983: 618).

De Hoven van Assisen van Gent en Brugge beoordeelden samen 12 criminele zaken. In 1985 beoordeelden deze hoven samen 14 zaken.

Inzake jeugdbescherming sprak uw hof 137 arresten uit. In 1985 was dit 96 arresten.

Bij het overzicht van de activiteit van uw hof stellen we vast dat zowel het aantal nieuwe ingeleide burgerlijke gedingen als het aantal «hangende» civiele zaken nog steeds in de lift zitten. We staan voor een fenomeen dat geen exclusiviteit is van ons land, en dat maatschappijgebonden is. Zoals Walter van Gerven het uitdrukt in zijn recent boek

Met recht en rede, heeft ons Staatsbestel zich ontwikkeld van een Etat Gendarme naar een Etat Planificateur¹, en brengt de complexiteit van onze welvaartstaat met zich mede «een immense wetgeving en reglementering», bron van gestadige aangroei van rechtsgedingen².

De groeiende «achterstand» in de behandeling van rechtssaken voor sommige rechtscollages is niet alleen een voorwerp van zorg voor de magistratuur, het is een politiek probleem dat rechtstreeks de instandhouding van de Staat en van de instellingen aanbelangt.

Et. Langerwerf en Fr. Van Loon van het Centrum voor Rechtssociologie van de Universiteit Antwerpen — U.F.S.I.A. — hebben uitgerekend dat de gemiddelde theoretische achterstand in gerechtszaken voor de hoven van beroep, dat bekomen wordt door het totaal aantal nog te berechten zaken op het einde van het jaar te delen door het aantal afgehandelde zaken gedurende dat jaar, op 31 december 1981, reeds 6,06 jaar beliep. «Anders gesteld zelfs al zouden er geen nieuwe zaken bijkomen, en gaat de behandeling van zaken in hetzelfde tempo verder, dan duurt het 6 jaar vooraleer de laatste zaak beslecht is³». Dit was de toestand eind 1981.

Dezelfde vorsers vermelden daarbij dat de beroepsfrequentie in België internationaal bekeken niet hoog ligt, eerder laag⁴, wat niet wegneemt dat deze toestand zorgwekkend is.

Wat meer bepaald de activiteit van uw hof betreft op strafgebied: het aantal inleidingen blijft ongeveer constant, met eerder een tendens tot vermindering die vooral merkbaar was in 1985. Men verlieze echter niet uit het oog dat deze inleidingen niet alleen afhankelijk zijn van het aantal correctionele beroepen, maar ook van de verwerkingscapaciteit van de correctionele kamers van uw hof. Op 1 september 1987 waren er 2.252 strafzaken voorradig waarvan het hof door hoger beroep kennis moest nemen en die nog niet ingeleid werden. (Op 1 september 1986 was dit: 1.703.) Het aantal arresten in strafzaken uitgesproken blijft ongeveer hetzelfde over de vijf laatste jaren.

¹ Walter VAN GERVEN, *Met recht en rede*, Lannoo 1987.

² «De werking van de Justitie», rapport van een Studiecommissie van het Studiecentrum Politieke Instellingen, voorgezeten door burggraaf DUMON, em. procureur-generaal bij het Hof van Cassatie.

³ Et. LANGERWERF en Fr. VAN LOON, «Het hoger beroep als rechtsmiddel», *R.W.*, 1986-87, 417.

⁴ Et. LANGERWERF en Fr. VAN LOON, *op. cit.*, 435.

Het contraventionaliseringsbeleid dat in maart 1984 in verband met de inbreuken op de artikelen 418 en 420 Sw. naar aanleiding van verkeersongevallen werd ingezet, om de redenen waarover ik uitvoerig verslag uitbracht op 3 september 1984⁵, werd voortgezet. Aldus werden in 1986 2.158 verkeerszaken door de onderzoeksgerechten van uw ressort gecontraventionaliseerd.

De correctionele kamers van uw hof spraken in 1986 op een totaal van 2.247 arresten, 910 arresten in verkeerszaken uit. Dit is 40% van het totaal aantal arresten in correctionele zaken; in 1981 beliep dit nog 51%.

Wij menen dat deze verhouding nog aan de hoge kant ligt en te veel van de beschikbare tijd van de correctionele kamers van de rechtbanken van eerste aanleg van het ressort en van uw hof opeisen, vooral wanneer men er rekening mee houdt dat meerdere zware strafzaken, vooral dan financiële zaken, waarin belangrijke openbare en private belangen zijn betrokken, niet tijdig hun beslag kunnen krijgen voor de rechtscolleges, die zich wettelijk verplicht zien het verval van de strafvordering door verjaring vast te stellen, wat tenslotte neerkomt op de negatie, of de miskenning van de rechtsregel, zij het op louter formele gronden.

De oorzaken ervan zijn bekend: omvangrijke en tijdrovende strafonderzoeken, laattijdige neerlegging van deskundige verslagen, dilatoire manoeuvres en procedures door sommige beklagden aangewend om de verjaring van de strafvordering te bereiken, overbelasting van de correctionele kamers van het hof, en weze het uitzonderlijk: in sommige gevallen onvoldoende ijver in het doorvoeren van het onderzoek, en onvoldoende systematisch volgen van gerechtelijke strafonderzoeken door het openbaar ministerie.

Wij hebben dan ook sedert 30 mei 1986, op grond van artikel 26 van de wet van 20 april 1874, aan de parketten van het ressort onderrichtingen gegeven o.m. de gerechtelijke strafonderzoeken systematisch te volgen en erover verslag uit te brengen, opdat de zaken waarin zich onaannemelijke vertragingen voordoen, aan het toezicht van de kamer van inbeschuldigingstelling van uw hof zouden onderworpen worden.

Bij het uitbrengen van een activiteitenverslag is het ook wel gepast even terug te blikken op het verleden, dat ook te zijner tijd de actualiteit kende: een eeuw geleden, op 1 oktober 1887, bracht procureur-generaal M.J. Lameere, voor uw hof, een zeer gedetailleerd activiteitenverslag uit. Hieruit bleek dat uw hof in 1886 uitsprak: 573 arresten in strafzaken; de kamer van inbeschuldigingstelling: 122 arresten; en 132 arresten in burgerlijke en fiscale zaken samen.

Er dient wel aan te worden toegevoegd dat het verslag vermeldt dat het hof uitspraak deed over 5.181 «contestations électorales» en over 234 «affaires de milice», terwijl de Hoven van Assisen van Oost- en West-Vlaanderen 42 zaken behandelden. De zetel van uw hof telde toen de eerste voorzitter, twee kamervoorzitters en achttien raadsheeren; het parket bij het hof van beroep: de procureur-generaal, drie advocaten-generaal en twee substituten-procureur-generaal. De bevolking van het Rijk bedroeg toen ongeveer 5.800.000 inwoners.

In 1985 sprak uw hof één arrest uit in verkiezingzaken.

2. De rechtbanken van eerste aanleg

Aantal ingeleide burgerlijke zaken: 33.991 (in 1983: 31.745; in 1984: 31.779; in 1985: 31.404).

Het aantal vonnissen in burgerlijke zaken bedroeg: 24.968 (in 1983: 22.228; in 1984: 22.857; in 1985: 22.758). Meer dan 2.000 meer in 1986.

Bovendien werden in 1986 26.621 beschikkingen uitgesproken (o.a. in kort geding, inzake echtscheiding door onderlinge toestemming, en door de beslagrechter) (in 1983: 24.309; in 1984: 25.390; in 1985: 25.150).

De stijging van het aantal ingeleide burgerlijke zaken voor de rechtbanken van eerste aanleg blijft toenemen.

In 1986 werden 19.076 vonnissen in correctionele zaken — in eerste aanleg — uitgesproken (in 1985: 18.088; in 1984: 20.914; in 1983: 21.710).

In 1986 bedroeg het aantal verkeerszaken die door de raadkamer van de rechtbanken van eerste aanleg gecontraventionaliseerd werden 2.158 (in 1985: 2.035). Het aantal notities door de parketten aangelegd bedroeg in 1986 273.138, d.i. 7.940 notities minder dan in 1985 — (in 1985: 281.078; in 1984: 274.730; in 1983: 286.902).

Schijnbaar is er een aanzienlijke vermindering van het aantal zaken door de parketten opgenomen in de notitie: 273.138 in 1986, en 281.078 in 1985. Men zou geneigd zijn eruit te besluiten dat er minder strafzaken in de parketten binnenkwamen. Uit de bij dit verslag gevoegde detailtabel wat de rechtbanken van eerste aanleg betreft, blijkt dat het groot verschil in min zijn oorzaak vindt in de cijfers opgegeven door het parket bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne: 13.670 inschrijvingen in 1986, voor 21.655 in 1985. Uit ingewonnen inlichtingen blijkt echter dat de criteria voor inschrijving in de notitie van dit parket werden herzien en aangepast aan de algemeen geldende criteria op het stuk, vastgelegd door de Ministeriële Commissie belast met de vaststelling van de inzake personeelsformatie der magistraten van hoven en rechtbanken in acht te nemen criteria.

Door de toepassing van de wet van 28 juni 1984 «tot uitbreiding van het toepassingsveld van het verval van de strafvordering voor sommige misdrijven tegen betaling van een geldsom», in werking getreden op 1 september 1984, werden in 1986 1.713 meer zaken van de bevoegdheid van de correctionele rechtbank binnen het parket, buiten de rechter, afgehandeld dan in 1985 (1986: 8.185; 1985: 6.472).

Voor deze wijze van afhandeling kwamen vooral in aanmerking, inbreuken op de artikelen 418 en 420 Sw. (verkeersongevallen), diefstallen, smaad, het uitgeven van cheques zonder dekking, economische misdrijven, opzettelijke slagen, inbreuken op de wet betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorvoertuigen. De accenten liggen echter verschillend, naar gelang van de parketten.

Gelet op de overbelasting van meerdere rechtbanken van eerste aanleg van het ressort, en de eruit voortvloeiende ontoegankelijkheid tot de rechter, is deze wijze van afhandeling van strafzaken bevorderlijk voor de handhaving van de rechtsorde, en dient verder — met maat en rede — doorgedreven en uitgebreid te worden tot de zaken die ervoor vatbaar zijn en waarin het algemeen belang de afdoening voor de rechter niet nodig maakt.

⁵ R.W., 1984-85, 1003-1005.

Voor de geloofwaardigheid van de wet, voor het in stand houden van de openbare orde en van de gerechtigheid is het trouwens veel wenselijker de strafvordering betreffende flagrante transgressies van de strafrechtelijke gesanctioneerde norm af te doen met toepassing van artikel 216*bis* Sv., zoals aangepast door de wet van 28 juni 1984 (*B.S.*, 22 augustus 1984), dan deze misdrijven zonder enig gevolg te laten.

Uit het «Jaarverslag Openbaar Ministerie, 1986» van de Nederlandse Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven, blijkt eveneens de bezorgdheid van de Nederlandse parketten de onvoorwaardelijke beleidssepots zonder kennisgeving aan de verdachten (de zogenaamde kale beleidssepots) drastisch te reduceren, o.m. door de afdoening van de zaak door het voorstellen van een «transactie».

Bovendien wijzen de Nederlandse procureurs-generaal in voormeld verslag erop «dat een snellere reactie van een lichtere soort (bijvoorbeeld transactie) soms meer effect kan sorteren dan een zware reactie (zoals een vervolging) waarvan de gevolgen (middels executie) pas na verloop van lange tijd gevoeld worden»⁶.

Nog met betrekking tot de activiteit van de correctionele rechtbanken kan ik U de hierna volgende gegevens meedelen betreffende het aantal zaken waarin door een verdachte, in de periode van 1 september 1986 tot 30 juni 1987, een verzoek tot verwijzing werd gedaan van een correctionele kamer met één rechter naar een correctionele kamer met drie rechters, overeenkomstig artikel 91, tweede lid, Ger. W., als gewijzigd bij de wet van 25 juli 1985, in werking getreden op 1 maart 1986.

Er zij aan herinnerd dat door laatstvermelde wet de regel werd ingevoerd van de toewijzing van vorderingen in correctionele zaken aan kamers met één rechter in de rechtbank van eerste aanleg, met uitzondering van de zaken betreffende het hoger beroep tegen de vonnissen van de politierechter en de misdrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid (art. 92, 3° en 4°, Ger. W.).

	Aantal voor de kamers met 1 rechter van de R.E.A. te strafzaken	Aantal zaken waarin een verzoek tot verwijzing naar een kamer met drie rechters werd gedaan
Arr. Gent	3.877	42
Arr. Dendermonde	5.037	14
Arr. Oudenaarde	1.529	3
Arr. Brugge	3.257	15
Arr. Kortrijk	3.880	17
Arr. Ieper	482	
Arr. Veurne	683	4
	18.745	95
		of gemiddeld 0,5%

3. De rechtbanken van koophandel

Er werden in 1986 17.032 vonnissen over de zaak zelf uitgesproken (blijft stijgen: in 1985: 16.420; in 1984:

15.980; in 1983: 15.920). Het aantal tussenvonnissen bedroeg 5.412 in 1986 (in 1985: 5.542; in 1984: 5.386; in 1983: 7.221).

In 812 vonnissen werd het faillissement uitgesproken (770 in 1985; 817 in 1984; 898 in 1983).

Er waren 22 aanvragen voor een gerechtelijk akkoord (18 in 1985; 28 in 1984; 27 in 1983).

4. De vredegerichten en de politierechtbanken

Ten slotte, zoals uit de onderstaande cijfergegevens blijkt, blijft het aantal zaken ingeleid voor de vredegerichten en voor de politierechtbanken van het ressort en het aantal vonnissen door deze rechtscolleges uitgesproken toenemen.

4.1. De vredegerichten

Het aantal in 1986 ingeschreven zaken (die op de rol der verzoekschriften inbegrepen) bedroeg 47.189 (in 1985: 46.149; in 1984: 45.832; in 1983: 45.399).

Het aantal processen-verbaal van minnelijke schikking bedroeg in 1986: 15.457 (in 1985: 15.514; in 1984: 15.517; in 1983: 15.535).

Het aantal eindvonnissen bedroeg in 1986: 39.236 (in 1985: 37.302; in 1984: 36.732; in 1983: 37.643).

Het aantal tussenvonnissen bedroeg in 1986: 5.739 (in 1985: 5.580; in 1984: 5.381; in 1983: 6.505).

4.2. De politierechtbanken

Er werden in 1986 42.132 nieuwe zaken ingeleid (in 1985: 41.878; in 1984: 41.904; in 1983: 39.689).

Er werden in 1986 door de politierechtbanken 41.066 eindvonnissen uitgesproken in 1985: 41.261; 1984: 41.066; in 1983: 39.433).

Bovendien werden door het parket 162.453 zaken met toepassing van de wet van 28 juni 1984 afgehandeld buiten de rechter om.

Hierna volgen meer gedetailleerde cijfergegevens.

Het hof van beroep

— aantal cassatieberoepen in strafzaken: 317 (in 1985: 295; in 1984: 213; in 1983: 189).

— vernietigingen: 59

— verwerpingen: 213

— hangende: 48

Rechtbanken van eerste aanleg

Jeugdrechtbanken

— Aantal ingeleide burgerlijke zaken:

Gent: 585

Dendermonde: 961

Oudenaarde: 233

Brugge: 416

Kortrijk: 306

Ieper: 133

Veurne: 129.

— Aantal vonnissen in burgerlijke zaken:

Gent: 521

Dendermonde: 640

⁶ «Jaarverslag Openbaar Ministerie, 1986», p. 22, 7, uitgebracht door de procureurs-generaal bij de gerechtshoven.

Oudenaarde: 215
Brugge: 449
Kortrijk: 304
Ieper: 120
Veurne: 66.

— Aantal vonnissen houdende maatregelen genomen ter bescherming van de minderjarigen (zowel t.a.v. de ouders als t.a.v. de minderjarigen):

Gent: 266
Dendermonde: 248
Oudenaarde: 75
Brugge: 261
Kortrijk: 342
Ieper: 47
Veurne: 93

Rechtbanken van eerste aanleg

	Gent	Dendermonde	Oudenaarde	Brugge	Kortrijk	Ieper	Veurne
Burgerlijke zaken							
- aantal nieuwe zaken	8.961	7.566	2.389	7.214	5.068	1.330	1.463
- aantal vonnissen (inbegrepen tussenvonnissen)	6.115	4.861	1.768	4.976	4.372	1.307	1.569
- aantal beschikkingen (o.a. kort geding, beslagrechter, echtscheiding door onderlinge toestemming enz.)	6.491	5.197	2.047	6.369	2.992	2.139	1.386
- correctionele zaken, aantal notities parket	76.300	60.353	20.182	53.963	34.836	13.834	13.670
- aantal vonnissen (voor aantal beroepen hiertegen, zie rubriek ingeleide zaken hof van beroep)	3.640	5.721	1.156	3.377	3.608	645	929
- aantal vonnissen (correctionele rechtbank in graad van hoger beroep)	1.248	544	278	734	891	116	87
- beschikkingen van de raadkamer	2.204	2.103	963	1.775	1.512	336	818
- aantal zaken afgedaan door het parket buiten de rechter (minnelijke schikkingen)	2.711	1.711	165	2.031	980	181	406

Rechtbanken van koophandel

	Gent	Dendermonde	Oudenaarde	Brugge	Kortrijk	Ieper	Veurne
vonnissen	4.000	3.847	1.514	3.630	3.030	499	512
tussenvonnissen	1.638	514	626	1.553	659	208	214
faillissementen	177	161	54	201	123	45	51
aanvragen gerechtelijk akkoord	6	6	4	4	2	0	0

Vredegerichten

	Gent	Dendermonde	Oudenaarde	Brugge	Kortrijk	Ieper	Veurne
aantal zaken op de algemene rol	10.455	7.691	2.668	8.647	7.880	1.457	1.132
aantal zaken op de rol der verzoekschriften	1.916	1.888	577	1.223	1.261	220	174
aantal P.V. minnelijke schikking	4.239	4.692	1.113	1.729	2.893	579	212
aantal eindvonnissen	10.239	7.952	2.961	8.083	7.369	1.422	1.210
aantal tussenvonnissen	814	940	658	2.732	474	42	79
aantal vergaderingen familiaaraad	817	748	257	596	598	187	123

Politierechtbanken

	Gent	Dendermonde	Oudenaarde	Brugge	Kortrijk	Ieper	Veurne
aantal ingeleide zaken	13.135	9.873	1.990	7.108	7.714	1.206	1.106
aantal eindvonnissen	13.019	9.503	1.969	7.134	7.750	1.199	1.034
aantal voorzieningen hoger beroep	1.707	634	317	828	1.288	134	121
aantal zaken afgedaan door het parket buiten de rechter (minnelijke schikking). ≠	38.709	33.644	5.058	53.601	20.760	3.432	7.249

≠ Samen 162.453 In 1985: 160.702.

EEN NIEUWE WET M.B.T. ONRECHTMATIGE HANDELINGEN VAN AMBTSDRAGERS IN DE U.S.S.R.

A. Tekst van de wet van 30 juni 1987

Over de wijze waarop bij de rechtbank beroep kan worden aangetekend tegen onrechtmatige handelingen van ambtsdragers, die de rechten van burgers schenden.

De burgers van de USSR beschikken over de volledige omvang der sociaal-economische, politieke en persoonlijke rechten en vrijheden, afgekondigd in en gegarandeerd door de Grondwet van de USSR en de sovjetwetten. Eerbied voor de persoon en bescherming van de rechten en vrijheden van de burgers is een plicht voor alle staatsorganen, maatschappelijke organisaties en ambtsdragers. De wetgeving van de USSR en van de unirepublieken voorziet in het recht van de burgers om zich tot de rechtbank te wenden met het oog op bescherming van de hun toebehorende persoonlijke, vermogensrechtelijke, gezins-, arbeids-, woon- en andere rechten en vrijheden.

Deze wet bepaalt de wijze waarop bij de rechtbank beroep kan worden aangetekend tegen onrechtmatige handelingen van ambtsdragers, die de rechten van burgers schenden.

Art. 1. *Het recht om zich met een klacht tot de rechtbank te wenden*

De burger heeft het recht om zich met een klacht tot de rechtbank te wenden wanneer hij van mening is dat zijn rechten zijn geschonden door de handelingen van een ambtsdrager.

Voor de rechtbank mag beroep worden aangetekend tegen handelingen, eenhoofdig verricht door een ambtsdrager in eigen naam of in naam van een vertegenwoordigend orgaan.

Art. 2. *Handelingen van ambtsdragers waartegen beroep bij de rechtbank kan worden aangetekend*

Tot de handelingen van ambtsdragers verricht met inbreuk op de wet of met overschrijding van bevoegdheden, die de rechten van de burgers schenden, behoren handelingen als resultaat waarvan:

- de burger op onwettige wijze geheel of gedeeltelijk wordt beroofd van de mogelijkheid om een recht uit te oefenen, dat hem door de wet of door een andere normatieve akte wordt verleend;
- aan de burger op onwettige wijze één of andere plicht wordt opgelegd.

Art. 3. *Werkingsgrenzen van deze wet*

In overeenstemming met deze wet kan geen beroep bij de rechtbank worden aangetekend tegen handelingen van ambtsdragers met betrekking tot welke in een andere beroepsprocedure is voorzien door de strafproceswetgeving, de burgerlijke proceswetgeving, de wetgeving over de behandeling van arbeidsgeschillen, de wetgeving over uitvindingen, ontdekkingen en rationalisatievoorstellen, de wetgeving over administratieve inbreuken, de wetgeving over de individuele arbeidsactiviteit en andere wetgeving van de Unie en van de unirepublieken. Handelingen, met betrekking tot de verzekering van de landsverdediging en van de staatsveiligheid worden eveneens uitgesloten.

Art. 4. *Het aantekenen van beroep*

Het beroep kan pas bij de rechtbank worden aangetekend, nadat de burger zich met zijn bezwaarschrift tegen de handeling van de ambtsdrager heeft gewend tot de hiërarchisch hogere ambtsdrager of tot het hiërarchisch hogere orgaan.

Het beroep tegen handelingen van een ambtsdrager wordt aangetekend bij de rechtbank door de burger, zijn vertegenwoordiger en ook op verzoek van de burger, door een daartoe behoorlijk gevolmachtigd vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie of van een arbeidscollectief.

Het beroep tegen handelingen van een ambtsdrager wordt aangetekend bij de volksrechtbank van de raion of de stad van de arbeidsplaats van de ambtsdrager, tegen wiens handelingen beroep wordt aangetekend.

Art. 5. *Termijnen voor het aantekenen van beroep bij de rechtbank*

Een beroep kan bij de rechtbank worden aangetekend binnen de termijn van een maand, te rekenen vanaf de dag waarop de burger de weigering tot inwilliging van zijn bezwaarschrift door de hiërarchisch hogere ambtsdrager of het hiërarchisch hogere orgaan heeft ontvangen of vanaf de dag waarop de door de wet vastgestelde termijn voor de behandeling van het bezwaarschrift is verlopen.

Indien de termijn voor het instellen van beroep is verstreken, kan deze door de rechtbank om gewichtige redenen worden verlengd.

Tegen de beslissing van de rechtbank tot onontvankelijkheid van het beroep, kan verder beroep worden ingesteld bij de hogere rechtbank binnen tien dagen nadat de beslissing tot onontvankelijkheid is genomen.

Art. 6. Behandeling van het beroep

De behandeling van het beroep door de rechtbank en de tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissing geschieden volgens de regels van burgerlijk procesrecht, rekening houdend met de uitzonderingen en aanvullingen, bepaald in deze wet en in andere wettelijke akten van de USSR en van de unierepublieken.

Het beroep wordt door de rechtbank behandeld binnen een termijn van tien dagen, in principe in openbare zitting, met deelname van de burger die de klacht heeft ingediend, en van de ambtsdrager tegen wiens handelingen klacht is ingediend. Wanneer de burger of de ambtsdrager om gewichtige redenen niet op de zitting aanwezig kan zijn, kan de zaak worden behandeld met deelname van de vertegenwoordiger van de burger die het beroep heeft ingesteld of van de vertegenwoordiger van de ambtsdrager.

Wanneer de burger of de ambtsdrager tegen wiens handelingen beroep is aangetekend of hun vertegenwoordiger niet verschijnt zonder gewichtige redenen, is dit geen beletsel voor de behandeling van het beroep, maar de rechtbank kan oordelen dat het verschijnen van de burger die het beroep heeft aangetekend of van de ambtsdrager tegen wiens handelingen beroep wordt aangetekend, onontbeerlijk is.

Vertegenwoordigers van de maatschappelijke organisaties en arbeiderscollectieven, alsook ambtsdragers van het hiërarchisch hogere orgaan, of hun vertegenwoordigers mogen aan de rechtszitting deelnemen.

De rechtbank onderzoekt het dossier van de hiërarchisch hogere ambtsdragers of organen die de handeling waartegen klacht is ingediend, wettig hebben bevonden. Ook kunnen toelichtingen worden aanhoord van andere personen, en kunnen andere noodzakelijke documenten en bewijsmateriaal worden onderzocht.

Art. 7. Beslissing van de rechtbank i.v.m. het beroep

Na het onderzoek van het beroep neemt de rechtbank een beslissing.

Wanneer de rechtbank van oordeel is dat de aangeklaagde handelingen van de ambtsdrager onrechtmatig zijn, besluit zij tot de gegrondheid van het beroep en beslist zij dat de betrokken ambtsdrager de plicht heeft de begane schending van het recht van de burger te doen ophouden.

Indien de rechtbank vaststelt dat de aangeklaagde handelingen werden verricht in overeenstemming met de wet, binnen de grenzen van de bevoegdheden van de ambtsdrager en dat het recht van de burger niet geschonden is, besluit zij tot ongegrondheid van het beroep.

De rechterlijke beslissing i.v.m. een beroep, strekkende tot het doen ophouden van schendingen van de wet of van een andere normatieve akte, wordt verzonden naar de ambtsdrager tegen wiens handelingen klacht werd ingediend, of naar het hiërarchisch hogere orgaan of de hiërarchisch hogere ambtsdrager.

Van de maatregelen, genomen in uitvoering van de beslissing van de rechtbank i.v.m. een beroep, worden de rechtbank en de burger op de hoogte gebracht binnen de termijn van een maand na de rechterlijke beslissing. Bij niet-uitvoering van de beslissing neemt de rechter de door de wet bepaalde maatregelen.

Art. 8. De randbeslissing

Indien de rechtbank bij de behandeling van het beroep tot het besluit komt dat de voorgeschreven procedure voor het behandelen van voorstellen, verzoeken en klachten van de burger is geschonden, dat sprake is van een bureaucratisch gedrag, onderdrukking van kritiek of wraakneming wegens kritiek, of van andere schendingen van de wettigheid, vaardigt de rechtbank een randbeslissing uit en zendt deze aan de hiërarchisch hogere ambtsdrager of het hiërarchisch hoger orgaan.

Genoemde ambtsdrager of genoemd orgaan zijn verplicht binnen de termijn van een maand de rechtbank op de hoogte te stellen

van de maatregelen, genomen op grond van de randbeslissing.

Wanneer de rechtbank bij de behandeling van het beroep de elementen van een misdrijf vaststelt in de handelingen van de ambtsdrager of van een ander persoon, brengt zij de procureur op de hoogte of maakt zij een strafzaak aanhangig.

Art. 9. Indiening van protest tegen de rechterlijke beslissing

Tegen de beslissing van de rechtbank is geen hoger beroep mogelijk. In het kader van de toezichtsprocedure kan de procureur wel een protest indienen. De indiening van een protest schorst de tenuitvoerlegging van de beslissing.

Art. 10. Aansprakelijkheid van de burger voor het aantekenen van beroep bij de rechtbank met lasterlijke bedoelingen

Wanneer de burger een beroep bij de rechtbank aantekent met lasterlijke bedoelingen, dan wordt hij aansprakelijk gesteld volgens de geldende wetgeving.

Art. 11. Vrijstelling van staatsheffing

Voor het indienen van een klacht bij de rechtbank wegens handelingen van ambtsdragers is geen heffing aan de staat verschuldigd.

Art. 12. Verdeling van de kosten verbonden aan de behandeling van het beroep

De kosten verbonden aan de behandeling van het beroep kunnen door de rechtbank aan de burger worden toegerekend, wanneer de rechtbank besluit tot ongegrondheid van de klacht ofwel aan de ambtsdrager, wanneer de rechtbank besluit tot onwettigheid van diens handelingen.

De Voorzitter van het Presidium van de
Opperste Sovjet van de USSR
A. Gromyko

De secretaris van het Presidium van de
Opperste Sovjet van de USSR
T. Menteshashvili

Moskou, Kremlin, 30 juni 1987

Noot

1. De hierboven vertaalde wet is een uitwerking van het sinds 1977 ingevoerde art. 58 Gw. USSR:

«De burgers van de USSR hebben het recht klacht in te dienen over de handelingen van ambtsdragers en van staatsorganen en maatschappelijke organen. De klachten moeten op de wijze en binnen de termijnen die door de wet zijn vastgesteld, worden behandeld.

De handelingen van ambtsdragers die met schending van de wet of met bevoegdheidsoverschrijding zijn verricht en die de rechten van de burgers schenden, kunnen op door de wet vastgestelde wijze bij de rechtbank aanhangig worden gemaakt.

De burgers van de USSR hebben recht op vergoeding van de schade die door onwettige handelingen van de staats- en maatschappelijke organisaties, alsmede van ambtsdragers bij de vervulling van hun dienstverplichting, veroorzaakt is.»

Art. 58 Gw. USSR houdt een precisering in van art. 57 Gw. USSR, dat algemeen de eerbied voor de persoon en bescherming van de rechten en vrijheden van de burgers tot een plicht maakt voor alle staatsorganen, maatschappelijke organisaties en ambtsdragers. Art. 58 Gw. USSR concretiseert dit grondrecht van de burger i.v.m. overheidsoptreden op drievoudige wijze: het administratief klachtrecht, de rechterlijke bescherming en de beroepsaansprakelijkheid van ambtenaren.

2. Het administratief klachtrecht, beschreven in het eerste lid van art. 58 Gw. USSR 1977, kan door de burger worden uitgeoefend bij de hiërarchisch onmiddellijk hogere administratieve organen (naasthogere organen).

Een dergelijk klachtrecht, dat moet bijdragen tot een efficiëntere werking van het bureaucratisch systeem, bestaat in de Sovjetunie

sinds jaar en dag. Een decreet van de Raad van Volkscommissarissen van 30 december 1919 «Over de afschaffing van het bureaucratisme» (volokita) (*SU RSFSR*, 1920, 1, 2, 7) wil reeds door het invoeren van een administratieve klachtprocedure, de overheidsarbeid efficiënter laten verlopen.

Verdere regelingen i.v.m. het administratief klachtrecht werden uitgevaardigd in 1933 (Besluit van het Presidium van het Centraal Uitvoerend Comité van 13 april 1933 «Over de neerlegging van klachten door arbeiders en de naar aanleiding daarvan te nemen maatregelen» (*SZ*, 1933, nr. 26, 153) en in 1935 (wet «Over de beantwoording van klachten van arbeiders», *SZ*, 1936, nr. 31, 247).

Thans wordt het administratief klachtrecht uitgebreid geregeld door een decreet van het Presidium van de Opperste Sovjet van de USSR van 12 april 1968 (in de redactie van een decreet van 4 maart 1980, bekrachtigd door een wet van 25 juni 1980, *VVS SSSR*, 1980, nr. 11, 192; nr. 27, 540).

Laatstgenoemd decreet behandelt niet alleen klachten, maar ook voorstellen en verzoeken, die nochtans in Gw. USSR 1977 afzonderlijke vermelding krijgen in art. 48.

Klachtrecht en recht om voorstellen en verzoeken tot de overheid te richten moeten duidelijk niet worden gezien als beschermingsrechten voor de burger tegen het overheidsapparaat, maar als een van de bevoegdheden die aan de burger worden verleend, om de staatsmachine vlot te laten draaien. De sovjetburger wordt immers niet geacht te staan tegenover een om zich heen grijpende staat, maar werkt als integrerende schakel mee aan de uitbouw van een zo sterk mogelijke socialistische staat.

Daarom wordt de administratieve klachtprocedure zeer ruim toegelaten, ook bij niet-handelen of stilzitten van de overheid.

Het administratief klachtrecht wordt door de sovjetburger veel gebruikt. Vaak worden de klachten niet naar het onmiddellijk hogere orgaan gestuurd, maar volgens aloud gebruik naar de massamedia of naar de centrale instellingen (Presidium van de Opperste Sovjet of Centraal Comité van de Communistische Partij). Zulks is tekenend voor het wantrouwen t.a.v. de plaatselijke bestuurs- en partijorganen (Safarov, R.A., «Obshchestvennoe mnenie v politicheskoe sisteme» (De publieke opinie in het politiek systeem), *SGiP*, 1982, nr. 2, 160-173).

3. Dat rechterlijke bescherming, naast administratief klachtrecht, haar uitdrukking heeft gevonden in art. 58 Gw. USSR 1977 is in de eerste plaats te verklaren vanuit de internationale verplichtingen die de Sovjetunie op zich genomen heeft. De Sovjetunie is immers toetredend tot het UNO-Verdrag over burgerlijke en politieke rechten, dat de klassieke liberale vrijheidsrechten verenigt. Zulks gebeurde als teken van goodwill vóór de Geneefse onderhandelingen. De Europese veiligheidsconferentie ging van start op de dag na de goedkeuring door het Presidium van de Opperste Sovjet van de USSR van de twee UNO-conventies van 1966: over economische, sociale en culturele rechten en over burgerlijke en politieke rechten. Het verdrag over burgerlijke en politieke rechten werd in de Sovjetunie in 1973 geratificeerd door een decreet van het Presidium van de Opperste Sovjet van de USSR (*VVS SSSR*, 1973, nr. 40, 564) en werd van kracht op 3 januari 1976. Dit verdrag wil in eerste instantie de burger in staat stellen zich tegen een onwettig handelen van de overheid te verweren.

Als meest efficiënte vorm van bescherming wordt door het burgerrechtenverdrag (art. 2, derde lid) het beroep op de rechter genoemd.

Omdat binnen de sovjetmaatschappij echter geen behoefte bleek te bestaan aan een rechterlijke bescherming van de burger tegen onrechtmatig overheidsoptreden, bleef het tweede lid van art. 58 Gw. USSR 1977 jarenlang dode letter.

Daarin kwam verandering met het aantreden van Gorbachev. Uit verschillende aanwijzingen (zie ook de nieuwe wet over de staatsonderneming) kan men afleiden dat de opvatting, volgens welke alles wat het staatsapparaat doet, noodzakelijk goed is (een Stalinistisch idee), werd verlaten. De idee als zou de burger zich in

zijn belangen steeds kunnen identificeren met het staatsbelang, kent geen unanieme bijval meer.

De burger wil slechts een staatsbestuur ondersteunen dat hem rechtmatig en consequent voorkomt, zo luidt de nieuwe theorie. Aldus moet de rechterlijke bescherming sinds Gorbachev ook bijdragen tot interne democratisering, en verbetering van de morele atmosfeer in de sovjetmaatschappij: de mogelijkheid tot rechterlijke bescherming in geval van overheidsoptreden is niet langer een façade, die omwille van internationale verplichtingen moet worden opgetrokken.

4. In zijn toelichting bij de wet stelt G.P. Razumovskii dat de meeste door burgers ingediende klachten bij de administratieve procedure juist en tijdig werden behandeld, maar dat zulks niet steeds het geval was. De mogelijkheid tot beroep op de rechtbank moet dit soort tekortkomingen aan het licht brengen (Razumovskii, G.P., «O proekte Zakona SSSR o poriadke obzhalovaniia v sud nepravomernnykh deistvii dolzhnostnykh lits, vshchemliaunshchikh prava grazhdan» (Over het wetsontwerp van de USSR over de wijze waarop bij de rechtbank beroep kan worden aangetekend tegen onrechtmatige handelingen van ambtsdragers, die de rechten van burgers schenden), *Pravda*, 1 juli 1987, 6). Hoewel dit zeker niet duidelijk tot uiting komt in de formulering van art. 58, tweede lid, Gw. USSR 1977, gaat het inderdaad om een beroep bij de rechtbank tegen het resultaat van een administratieve klachtprocedure. Een rechtstreekse klacht bij de rechtbank tegen een administratieve beslissing is niet mogelijk. Eerst moet gebruik gemaakt zijn van de mogelijkheid tot administratief beroep. De bedoeling van deze gang van zaken zou zijn dat de administratief hogere organen op die wijze als eersten de gelegenheid krijgen om fouten recht te zetten, en dat bovendien de verantwoordelijkheid van de administratief hogere organen wordt vergroot (Razumovskii, 7).

5. Bovenstaande wet is de lang verwachte «algemene» wet inzake rechterlijke bescherming tegen overheidsoptreden. Er bestonden immers reeds een aantal verspreide wettelijke beschermingsmaatregelen tegen overheidsoptreden: tegen onregelmatigheden op de kieslijsten (art. 231, lid 1, Wb. Burg. procesrecht), weglatingen of wijzigingen van gegevens van de burgerlijke stand (art. 28 van de beginselen van huwelijk en gezin), onrechtmatige toeëigening van woningen, onrechtmatige handelingen van notarissen, klachten tegen disciplinaire straffen, tegen onrechtmatige inbeslagneming van vermogen (Fincke, M. (red.), *Handbuch der Sowjetverfassung*, I, Duncker & Humblot, Berlijn, 1983, 638).

De vraag is thans of door de nieuwe wet werkelijk een «Generalklausel» wordt ingevoerd, waardoor elke mogelijke schending van rechten of wettelijke belangen van burgers kan worden bestreden. Vóór de uitvaardiging van de wet betekende art. 58 Gw. USSR 1977 immers: «... nichts anders als eine Verweisung auf die einschlägigen Vorschriften ausserverfassungsrechtlicher Normen» (Maurach, R., *Handbuch der Sowjetverfassung*, München, 1955, 379).

Vanuit het Instituut voor Staat en Recht van de Academie der Wetenschappen werd ten eerste aangedrongen op een dergelijke «Generalklausel», en volgens het verslag van Razumovskii zou de wet inderdaad betrekking hebben op alle mogelijke schendingen van rechten en wettelijke belangen van de burgers. De wet zelf spreekt echter over de schending van een recht dat aan de burger door de wet of door een andere normatieve akte wordt verleend. Deze bepaling is voor uiteenlopende interpretatie vatbaar en stelt de vraag naar de directe werking van de grondwettelijke regels.

6. Het recht om klacht in te dienen bij de rechtbank beperkt zich tot de handelingen van ambtsdragers. Het begrip «ambtsdrager» wordt niet in de wet gedefinieerd. Bedoeld worden al die personen die eenzijdig bindende beslissingen aan de burger kunnen opleggen. De handelingen moeten «eenhoofdig» zijn gesteld, beslissingen genomen door collegiale organen (uitvoerende comités van plaatselijke sovjets, pensioencommissies, commissies voor arbeidsgeschillen) vallen buiten de toepassing van de wet.

De reden voor de beperking tot ambtsdragers zou zijn dat in

andere gevallen reeds in een beroepsprocedure is voorzien. Dat is inderdaad bijvoorbeeld zo voor arbeidsgeschillen. De werknemer kan voor de rechtbank opkomen tegen een beslissing van de ondernemingsgewijze georganiseerde commissies voor de behandeling van arbeidsgeschillen. Er is echter geen beroep bij de rechtbank mogelijk tegen de beslissingen van de pensioencommissies. Ook tegen beslissingen van de uitvoerende comités van de plaatselijke sovjets kan geen beroep bij de rechtbank worden aangetekend.

Bepaalde administratieve beroepsprocedures sluiten de mogelijkheid tot beroep op de rechtbank uitdrukkelijk uit. Zo kunnen alle hogergeplaatste werknemers in ondernemingen en bij de overheid alleen langs administratieve weg opkomen tegen een disciplinaire straf of tegen ontslag. In de praktijk heeft dit administratief beroep nooit gewerkt. Het ontbreken van iedere ontslagbescherming voor hoger personeel heeft ertoe geleid dat deze groep volstrekt afhankelijk is van hun directe bazen en uiteindelijk van de Partij (wat sterk samenhangt met het zgn. nomenklatura-systeem; Van den Berg, G.P., Nieuwsbrief over sovjetrecht en sovjetpolitiek, 13 juli 1987, 14).

Ook inzake de wetgeving i.v.m. uitvindingen en ontdekkingen, en rationalisatievoorstellen kan slechts in welomschreven gevallen beroep worden gedaan op de rechtbank.

— Het verbod van het uitvoerend comité van de plaatselijke sovjet om een individuele arbeidsactiviteit uit te oefenen kan niet aan rechterlijke controle worden onderworpen.

Wat precies wordt bedoeld met «handelingen tot verzekering van de landsverdediging en van de staatsveiligheid», is eveneens niet zo duidelijk. Zo let de censor (van Glavlit) er in principe alleen op of de wet op het staatsgeheim wordt geschonden. Kan een besluit van de censor als een handeling i.v.m. de staatsveiligheid worden beschouwd? (Van den Berg, G.P., a.w., 14).

7. De burger of ambtsdrager kan slechts beroep instellen tegen de beslissing tot onontvankelijkheid van de vordering. De eigenlijke beslissing ten gronde is slechts vatbaar voor protest door de procureur in het kader van de toezichtsprocedure.

Dat de burger of ambtsdrager geen hoger beroep tegen de beslissing kunnen aantekenen is zeker merkwaardig, omdat de laatste twee jaren in de pers herhaaldelijk melding werd gemaakt van beïnvloeding van de rechtbanken door plaatselijke partij- en staatsfunctionarissen. Nochtans ligt het voor de hand dat vooral handelingen van plaatselijke functionarissen zullen worden aangeklaagd.

8. Het risico dat de burger tot de kosten kan worden veroordeeld, is niet zo'n drempel, daar de gerechtskosten in de Sovjetunie zeer laag zijn (Van Den Bergh, 7).

9. Inzake mogelijke lasterlijke bedoelingen van de burger verwijst de wet naar de bestaande wetgeving ter zake. Art. 7 Beg. Burg. Wetg. beschermt de eer en de waardigheid van de sovjetburger. Voorwaarden zijn: verspreiding van de laster, schending van de goede naam en reputatie, een onwaarheid van de uitspraken (Pridvorov, M.A., *Okhrana chesti i dostoinstva lichnosti v SSR* (De bescherming van eer en waardigheid van de persoon in de USSR), Moskou, 1971, 99; Levitsky, S.L., *Copyright, defamation and privacy in Soviet Civil Law*, Sythoff & Noordhoff, 1979, Alphen a.d. Rijn, Nederland, 152).

10. De inwerkingtreding van de wet zal geen vloed van beroepen bij de rechtbank veroorzaken. Nog steeds blijft de hoofdbedoeling (ondanks de vermelde accentverschuiving) de accurate, snelle en moreel aanvaardbare werking van het staatsapparaat te realiseren. In het kader van de perestroika moet worden gestreden tegen onverantwoordelijkheid en bureaucratisme. De wet treedt in werking op 1 januari 1988. De handelingen waartegen vanaf dat ogenblik beroep kan worden aangetekend, moeten zelf verricht zijn na 31 december 1987. De bedoeling is duidelijk: deze wet moet een stok achter de deur zijn voor de degelijke werking van de administratieve klachtprocedure, eerder dan een garantie voor de «onvervreemdbare» rechten van de sovjetburger

K. MALFLIET

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 21 MEI 1987

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Poupart

Advocaat-generaal: mevr. Liekendael

Advocaat: mr. Simont

Wegen — Gemeente — Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Rijksweg — Veiligheid van de weggebruikers — Beveiligingsverplichting.

De gemeenteoverheid moet, tenzij een vreemde oorzaak die haar niet kan worden toegerekend haar belet haar beveiligingsverplichting na te komen, waken over het handhaven van de veiligheid in de straten, zelfs op de gedeelten van de wegen die aan de Staat toebehoren, en de nodige maatregelen treffen om het verkeer opnieuw mogelijk te maken wanneer de veiligheid van de weggebruikers niet verzekerd is.

Gemeente Elsene t/ De R. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 28 maart 1985 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;
Over het middel, (...)

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat in dit onderdeel wordt gezegd dat de decreten van 14 december 1789 (artikel 50), 22 december 1789 (artikel 2 van afdeling II) en 16-24 augustus 1790 (artikel 3, 1°, van hoofdstuk XI) enkel van toepassing kunnen zijn als de gemeenteoverheid de gebrekkige staat van de weg die een abnormaal gevaar voor de weggebruikers opleverde, kende of althans moest kennen, en de appelrechters derhalve verwijt dat zij niet hebben nagegaan of die voorwaarde ten deze was vervuld;

Overwegende dat de gemeenteoverheid, tenzij een vreemde oorzaak die haar niet kan worden toegerekend haar belet haar beveiligingsverplichting na te komen, op haar grondgebied moet waken over het handhaven van de veiligheid van het verkeer in de straten, zelfs op de gedeelten van de wegen die aan de Staat toebehoren, en de nodige maatregelen moet treffen om het verkeer opnieuw mogelijk te maken wanneer de veiligheid van de weggebruikers niet is verzekerd;

Overwegende dat het arrest, door vast te stellen dat een oneffenheid van ongeveer 4 centimeter in het geasfalteerde wegdek van de rijbaan «een abnormaal kenmerk van die rijbaan is, dat wil zeggen een gebrek», en dat eiseres geen enkele aangepaste maatregel had genomen om dat abnormaal gevaar te ondervangen, zijn beslissing naar recht verantwoordt op grond van de vorenvermelde decreten en van artikel 90, 12°, van de Gemeentewet;

Dat het middel, op grond van de bovenvermelde overwegingen, evenmin kan worden aangenomen in zoverre het de schending aanvoert van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek;

(...)

NOOT—Zie Cass., 1 februari 1973, *R.W.*, 1972-73, 1856; 30 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 852; 23 februari 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 757; 27 november 1980, *R.W.*, 1981-82, 2096.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 11 JUNI 1987

Eerste voorzitter: de h. Châtel

Raadsheer-rapporteur: de h. Poupart

Advocaat-generaal: de h. Declercq

Advocaat: mr. De Bruyn

Wegverkeer — Maneuver — De rijbaan oversteken — art. 76.4 Wegverkeersreglement.

Uit de bepaling van art. 76.4 van het Wegverkeersreglement volgt niet dat de fietser die in rechte lijn zijn weg vervolgt op een overeenkomstig dat artikel afgebakende oversteekplaats en aldus een kruispunt oversteekt, een maneuver uitvoert in de zin van art. 12.4.

De C. t/ V.

Gelet op het bestreden arrest, op 1 oktober 1985 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 12.4 en 76.4 van het koninklijk besluit van 1 december 1975, houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat het arrest, bij bevestiging van het beroepen vonnis, eiser veroordeelt (...) op grond: «dat de wegmarkeringen van het fietspad op het kruispunt niet tot gevolg hebben dat (verweerder) zijn voorrang verloor; dat immers de oversteekplaats voor fietsers op het kruispunt hiervan een onafscheidbaar deel uitmaakt en daardoor onderworpen is aan de regeling van de voorrang; dat dan ook het oversteken van het kruispunt in kwestie over de oversteekplaats voor fietsers geen maneuver is in de zin van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement, zoals beweerd wordt door (eiser)»,

terwijl artikel 76.4 van het Wegverkeersreglement bepaalt dat «de oversteekplaatsen die de fietsers en bestuurders van tweewielige bromfietsen moeten volgen om de rijbaan over te steken, worden afgebakend door twee onderbroken strepen»; uit deze wettelijke bepaling voortvloeit

dat de fietser die een door twee onderbroken witte strepen afgebakende oversteekplaats voor fietsers gebruikt, niet langer is te beschouwen als een weggebruiker op het kruispunt, doch moet worden aangemerkt als een weggebruiker die de rijbaan waarover de oversteekplaats voor fietsers is aangebracht, oversteekt; de wetgever voor de omschrijving van het begrip «maneuver», met toepassing van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement, uitdrukkelijk heeft bepaald dat «de rijbaan oversteken» als een dergelijk maneuver moet worden aangemerkt en de bestuurder die een maneuver uitvoert, aan de andere weggebruikers voorrang is verschuldigd; zodat het arrest, na te hebben vastgesteld dat verweerder «reed over de oversteekplaats voor fietsers aangelegd conform artikel 76.4», niet wettig heeft kunnen beslissen dat de aanrijding in kwestie zich heeft voorgedaan op het kruispunt gevormd door de Wiekevorstsesteenweg, de Processieweg en de Herenthoutsesteenweg te Heist-op-den-Berg en, met schending van voornoemde artikelen 12.4 en 76.4, beslist dat verweerder daar geen maneuver uitvoerde maar integendeel de voorrang van rechts genoot ten aanzien van eiser (schending van de in het middel aangehaalde wettelijke bepalingen):

Overwegende dat uit de bepaling van artikel 76.4 van het Wegverkeersreglement niet volgt dat de fietser die in rechte lijn zijn weg vervolgt op een overeenkomstig voormeld artikel afgebakende oversteekplaats en aldus een kruispunt oversteekt, een maneuver uitvoert in de zin van artikel 12.4 van dat reglement;

Dat het arrest derhalve, op grond van de in het middel weergegeven redenen, zijn beslissing naar recht verantwoordt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 17 JUNI 1987

Voorzitter-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaat: mr. De Gryse

Recht van verdediging — Ambtshalve afleiding van feiten uit andere voorgebrachte feiten.

De rechter die een te bewijzen feitelijk gegeven afleidt uit andere feitelijke gegevens, welke de partijen hem hebben voorgelegd, hoewel geen enkele partij die afleiding had gemaakt, miskent het recht van verdediging niet wanneer hij daarover niet vooraf het debat heropent.

K. t/ K.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 januari 1986 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het eerste middel: schending van artikel 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, van het algemeen rechtsbeginsel — het beschikkingsbeginsel — dat partijen in burgerlijke zaken autonoom de grenzen van het geding bepalen, en van het recht van verdediging,

doordat het arrest het verweer van eiseres, volgens hetwelk zij de bedragen van de spaarboekjes, ten belope van respectievelijk 278.636 en 143.417 frank, en de kasbons ter waarde van 200.000 frank van haar moeder, bij wijze van schenking onder de levenden, had gekregen, verworpt, en dientengevolge beslist dat zij geen aanspraak kan maken op deze door haar verborgen gehouden bedragen en waarden, op grond dat: «gelet op de tekst van het testament, niet kan worden aangenomen dat de *de cuius* 'al het geld en de roerende waarden' nog vóór haar overlijden aan haar dochter heeft willen schenken met vrijstelling van inbreng», (...)

Overwegende dat het door de verweersters ahangig gemaakte geschil strekt om eiseres als zuiver erfgenaam te doen beschouwen zonder dat zij op enig aandeel in wegge- maakte of verborgen gehouden zaken van de nalatenschap aanspraak kan maken; dat de verweersters die vordering hebben gegrond op feiten van verberging en bedrieglijk op- zet;

Overwegende dat de rechters, door het bewijs van het laatstvermelde feit mede af te leiden uit de inhoud van het testament, dat door partijen aan de rechtbank was overge- legd, de oorzaak van de vordering niet wijzigt, noch enig geschil opwerpt dat hun door partijen niet was onderwor- pen; dat de rechter die een te bewijzen feitelijk gegeven afleidt uit andere feitelijke gegevens, welke de partijen hem hebben voorgelegd, hoewel geen enkele partij die afleiding had gemaakt, het recht van verdediging niet miskent, wan- neer hij daaromtrent niet vooraf het debat heropent;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;
(...)

HOF VAN CASSATIE

VAKANTIEKAMER — 23 JULI 1987

Voorzitter-rapporteur: de h. Mahillon

Advocaat-generaal: de h. D'Hoore

Dienstplicht — Minderjarige — Bekwaamheid — Cassa- tieberoep.

De minderjarige is in principe handelingsbekwaam ter zake van zijn dienstplicht, inzonderheid om cassatieberoep in te stellen. Zijn ouders zijn in de regel niet bevoegd om hem dienaangaande bij te staan of krachtens de wet te ver- tegenwoordigen.

D.

Gelet op de bestreden beslissing, op 31 maart 1987 door de Herkeuringsraad van de provincie Oost-Vlaanderen ge- wezen;

I. In zoverre het verzoek is ingediend door de ouders van eiser, optredende om hem bij te staan of «als wettelijke voogden»:

Overwegende dat uit het geheel van de Dienstplichtwet volgt dat de minderjarige in principe handelingsbekwaam is ter zake van zijn dienstplicht; dat zijn ouders in de regel

niet bevoegd zijn om hem daaromtrent bij te staan, noch om hem krachtens de wet te vertegenwoordigen;

Dat het verzoek niet ontvankelijk is;

II. In zoverre het verzoek is ingediend door eiser:

Overwegende dat eiser, kort samengevat, op grond van een reeks «beslissingen» die hij vermeldt, verklaart te twij- felen aan de juistheid van de bestreden beslissing, die im- mers volkomen tegenstrijdig is met de eerder genomen «be- slissingen» en geenszins strookt met de reële situatie;

Overwegende dat eiser zodoende geen wetsschending aanvoert;

Dat het verzoek niet ontvankelijk is;

(...)

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

4e KAMER — 5 MAART 1987

Voorzitter: de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Van Houtven en Cor- net

Openbaar ministerie: mevr. De Jaeger

Advocaten: mrs. De Meester en Van Orshaegen loco Im- pens

Arbeidsovereenkomst — Arts — Medisch schooltoe- zicht.

De aanvullende onderzoeken, in het kader van het medisch schooltoezicht, door een arts voor rekening van een P.M.S.-centrum gedaan, doen ten deze niet blijken van een tewerkstelling ter uitvoering van een arbeidsovereen- komst.

V.Z.W. P. t/ R.S.Z.

(...)

Het vonnis a quo veroordeelt de V.Z.W. P.M.S.-cen- trum S. om aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid de som van 24.302 fr. + 81.742 fr. + 27.637 fr. te betalen, vermeerderd met de interest, uit hoofde van achterstallige bijdragen over een aantal kwartalen in de jaren 1974 tot en met 1978 (referentie nr. 749739-18); de uitspraak steunt op de overweging dat dokter B., die aanvullende onderzoeken voor het medisch schooltoezicht uitgevoerd heeft, met een arbeidsovereenkomst tewerkgesteld was; het P.M.S.-Cen- trum komt van dit vonnis in hoger beroep.

Het hof bevindt dat tewerkstelling in loondienst hier niet is aangetoond; wij overwegen daarbij inzonderheid het vol- gende:

1. het gaat hier om welomschreven (en overigens relatief weinig talrijke) prestaties van technische aard, die auto- noom zijn per eenheid en die per eenheid gehonoreerd wor- den; deze prestaties zijn bijgevolg van een aard dat zij het voorwerp kunnen uitmaken van een aannemingsovereen- komst; aangezien de partijen geen arbeidsovereenkomst gesloten hebben, moet men er dus van uitgaan dat de arts in kwestie als zelfstandige gewerkt heeft, behoudens indien de Rijksdienst bijkomende omstandigheden zou aantonen die noodzakelijkerwijze tot het besluit leiden dat de relatie die van een arbeidsovereenkomst geweest is;

2. geïntimeerde voert in dit verband aan dat de te onderzoeken personen (schoolkinderen) worden aangewezen, dat plaats en tijd van de werkzaamheden (school en schooluren) bepaald zijn, dat de geneesheer aanwezig moet zijn om de voorkomende P.M.S.-onderzoeken te doen en dat het honorarium en de minimumduur van de onderzoeken vastgesteld zijn, dit alles met toepassing van de onderrichtingen van het ministerie; appellante doet terecht gelden dat deze gegevens tot de zakelijke inhoud van de opdracht behoren en de kwaliteit van de dienstverlening waarborgen; de geneesheer, die een aldus geconstrueerde opdracht aanvaardt, is daardoor nog niet de bediende van het P.M.S.-Centrum geworden;

3. dat ook bij de hogere overheid de dingen zo werden opgevat, blijkt uit de verklaring die in het verslag van de controledienst van geïntimeerde is opgetekend, luidens welke het ministerie het loon van de personeelsleden van de P.M.S.-Centra rechtstreeks uitbetaalt en de overeenstemmende bijdragebons aflevert, terwijl voor de dokters de vergoedingen volgens de tarieven van het ministerie aan de hand van de ingediende staten aan de P.M.S.-Centra worden overgemaakt om door deze centra te worden uitbetaald; het feit dat de geneesheer zich niet bij de sociale zekerheid voor zelfstandigen zou hebben aangesloten, is niet relevant;

(...)

MEDEDELINGEN

Het Taalunieverdrag in het licht van het Volkenrecht

Sedert de werking van het Verdrag tussen België en Nederland inzake de oprichting van de Nederlandse Taalunie zijn enige vragen gerezen over de bevoegdheden van de Taalunie omtrent regelgeving, bijvoorbeeld ten aanzien van de spelling van het Nederlands, en over enige andere aangelegenheden (zoals de bevoegdheid om verdragen te sluiten met staten of internationale organisaties).

De algemeen secretaris van de Taalunie heeft aan twee volkenrechtsgelcerden, mevrouw prof. dr. Neri Sybesma-Knof (Vrije Universiteit Brussel), en prof. dr. Karel Wellens (Katholieke Universiteit Nijmegen), verzocht hun mening te geven over de verschillende volkenrechtelijke kwesties waar de Taalunie mee te maken krijgt.

Hun oordeel is neergelegd in de publikatie «Enige volkenrechtelijke vragen rond de Nederlandse Taalunie», die zo juist als Voorzet 10 van de Taalunie is verschenen en wordt uitgegeven door de Stichting Bibliographia Neerlandica (Prins Willem-Alexanderhof 5, 2595 BE Den Haag), prijs f 24,95.

De studie van de professoren Sybesma-Knof en Wellens is de eerste volkenrechtelijke verhandeling over het Taalunieverdrag. Zij geeft juridische antwoorden op concrete vragen die zich in de praktijk voordoen, waardoor het voor de Taalunie mogelijk wordt met behulp van beginselen, precedenten en argumenten haar houding te bepalen.

Inwerkingtreding van de Nederlandse Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen

Op 1 januari 1988 treedt in Nederland de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS) in werking. De wet is een uitvoeisel van de bekrachtiging door Nederland op 30 september 1987 van internationale verdragen over deze materie.

Deze wet maakt het mogelijk dat Nederlandse ingezetenen, die in het buitenland door de rechter tot een vrijheidsstraf zijn veroordeeld, deze straf of het restant daarvan in Nederland kunnen ondergaan. Daarnaast geeft de wet vreemdelingen de mogelijkheid om de straf in eigen land (verder) uit te zitten. Ook de tenuitvoerlegging van geldboeten en verbeurdverklaringen wordt overdraagbaar. Voorts kan het toezicht op voorwaardelijk veroordeelden en voorwaardelijk in vrijheid gestelden van een ander land worden overgenomen.

Als algemene voorwaarde voor de overname van de tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen door Nederland stelt de wet het bestaan van een verdrag waarbij zowel Nederland als het land waar de veroordeling is uitgesproken partij zijn. De overbrenging van in het buitenland gedetineerde personen naar Nederland, zal voor het merendeel geschieden op basis van het Verdrag overbrenging gevonnisde personen van 1983. De Nederlandse Wet en het Verdrag stellen de navolgende voorwaarden voor overbrenging: de veroordeelde dient Nederlander of een Nederlands ingezetene te zijn; de veroordeling waarbij gevangenisstraf is opgelegd moet onherroepelijk zijn en het strafrestant moet nog tenminste 6 maanden bedragen; het feit waarvoor iemand is veroordeeld, moet in beide landen strafbaar zijn; de veroordeelde moet met de overbrenging instemmen, hij heeft echter geen recht op overbrenging; beide betrokken landen moeten met een overbrenging instemmen.

Dezelfde voorwaarden als voor overbrenging naar Nederland gelden in het algemeen ook voor de overbrenging van vreemdelingen naar hun «thuisland». Om voor overbrenging in aanmerking te komen moet de veroordeelde onderdaan of ingezetene zijn van een land dat partij is bij een verdrag of van een land dat op grond van de nationale wetgeving bevoegd is Nederlandse vonnissen ten uitvoer te leggen. Hier geldt dus niet als voorwaarde het bestaan van een verdrag tussen Nederland en het andere land.

Vrije Universiteit Brussel — Bijzondere licentie in internationaal en vergelijkend recht

Onder de auspiciën van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek en met de medewerking van leden van de rechtsfaculteiten van Antwerpen, Brussel, Gent en Leuven, de Stichting Van Buuren en de Commissie van de Europese Gemeenschap, organiseert de Rechtsfaculteit van de Vrije Universiteit Brussel in het academisch jaar 1988-1989 opnieuw een bijzondere licentie in internationaal en vergelijkend recht.

Het «post-graduate program in international and comparative law» bestaat uit twee semesters. Aan de studenten, die aan de gestelde vereisten hebben voldaan, kan de graad van «Master in international and comparative law» worden verleend.

Tot de lesgevers in 1988-1989 behoren o.a. de professoren Herman De Croo, Frans De Pauw, Bart De Schutter, Robert Fischer, Fritz Gorié, Edward Latham, Marc Maresecau, P.S.R.F. Mathijssen, Bernhard Schloh, Neri Sybesma-Knof, Servaas Van Thiel en Gabriel M. Wilner.

Inschrijvingen voor 15 februari 1988 bij prof. dr. B. De Schutter, director of the Program on International Legal Cooperation, Pleinlaan 2, 1050 Brussel (tel. 02/641.26.31).

BERICHTEN

Debiteurenmanagement

Het Centrum voor Postuniversitair Avondonderwijs organiseert een seminarie i.v.m. debiteurenmanagement. De cyclus behandelt zowel de commerciële als de juridische aspecten van het debiteurenmanagement.

Programma:

- Het debiteurenbeleid in het globale commerciële beleid van de onderneming
- docent: dhr. W. Masschelier
- datum: woensdag 24 februari 1988 (19-22 u.)

- Bestelbon, factuur, algemene voorwaarden
docent: mr. R. Honoré
datum: woensdag 2 maart 1988 (19-22 u.)
- Zekerheden om betaling te verkrijgen
docent: dr. H. Lepage
woensdag 16 maart 1988 (19-22 u.)
- Bankwaarborgen bij kredietverlening; kredietverzekering
docent: dhr. A. Van Ingelghem
datum: woensdag 23 maart 1988 (19-22 u.)

Programmaleiding: prof. dr. R. Van den Bergh.

Prijs: 7.000 fr.

Inlichtingen en inschrijvingen: Centrum voor Postuniversitair Avondonderwijs, Korte Nieuwstraat 33, 2000 Antwerpe. Tel. 03/232.74.52 - 232.02.73.

Postuniversitaire Cyclus Haven- en Maritieme wetenschappen te Gent

Programma:

13 januari 1988

14u30

De toekomst van het vervoer in West-Europa door prof. L. Klaassen, emeritus hoogleraar Erasmus Universiteit Rotterdam.

16u30

1992: Keerpunt voor de Europese vervoersmarkt door prof. dr. J. Denduyver, R.U.G.

27 januari 1988

14u30

De rechtspositie van de havenarbeid: anachronistisch privilege of economische noodzaak door prof. dr. W. Van Eeckhoutte, R.U.G.

16u30

De Belgische koopvaardij en de tewerkstelling door R. Van Cant, Nationaal Secretaris Koopvaardij

10 februari 1988

14u30

Veiligheidsproblemen met RORO-schepen door prof. dr. V. Ferdinande, R.U.G.

16u30

Recente ontwikkelingen bij de berging van schepen door N., Smit Tak Internationaal Rotterdam

24 februari 1988

14u30

Politiebele bevoegdheid in de havens door J. Dujardin, Stadssecretaris Gent

16u30

De onderzoeksraad voor de scheepvaart door J. Guffens, voorzitter van de onderzoeksraad voor de scheepvaart, kamervoorzitter Hof van Beroep te Antwerpen.

9 maart 1988

14u30

De structuur, de middelen en de werking van de Belgische zee-macht door C. Jacobs, adjunct-stafchef van de Zeemacht

16u30

Informatiecasystemen in de havens: stand van zaken door E. Lamens en P. Vandersluys, R.U.G.

23 maart 1988

14u30

De UNCTAD-Code en de mededingingsverordeningen van de E.E.G. door J. Van Laere, advocaat en Belgisch V.N.-bemiddelaar bij de UNCTAD

16u30

Toepassing van het CMR-Verdrag in de RORO-Trafiëk door J. Theunis, advocaat.

13 april 1988

14u30

Stofhinder in de havens: problemen en oplossingen door prof. dr. De Boodt, R.U.G.

16u30

Graanhandel en behandeling in het havengebeuren door A. Van der Mueren, afgevaardigd bestuurder G.G.T. N.V.

27 april 1988

15u

Slotzitting: Maritimisatie van industrie — Casestudie staal door N. Von Kunitzki, adjunct directeur-generaal SIDMAR n.v.

Praktische inlichtingen: De voordrachten worden gehouden in de gebouwen van de Rechtsfaculteit, Universiteitstraat 4, 9000 Gent, woensdagnamiddag van 14u30 tot 18u. De slotzitting vindt evenwel plaats in de Aula van de R.U.G., Voldersstraat 9 te 9000 Gent.

Inschrijving door storting van 3.000 fr (voor studenten 500 fr.) op bankrekening 440-0323771-57 van «Cyclus maritieme wetenschappen». In het inschrijvingsgeld zijn begrepen: de syllabus van de voordrachten, koffie, de slotreceptie, getuigenschrift.

Het secretariaat wordt waargenomen door het Seminarie voor Volkenrecht, Faculteit van de Rechtsgeleerdheid, R.U.G., Korte Meer 11, 9000 Gent. De coördinatie berust bij dr. E. Somers (tel. 091/25.76.51, nr. 291-292-294).

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, 1987

nr. 9, 28 februari

Prast-Ragetli, J.C., De Hoge Raad als adviseur; Smit, J.A., De adviesfunctie van de Hoge Raad in het fiscaal wetgevingsproces; Van Maarseveen, H., Adviseren aan de Hoge Raad; Pontier, J.A., Eerste internationale conferentie over argumentatie; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer en strafkamer), X., Wetgeving (EEG-recht); X., Nieuws: Standaardomschrijvingen voor samenlevingsvormen; Verplicht bijstandsverhaal; Doodstraf in de USA: wreedheid en willekeur; X., Universitair nieuws: promotie.

nr. 10, 7 maart

Rood, M.G., Over collectieve werknemersacties of: de Hoge Raad terug van weggeweest; Ten Berg-Koolen, J., Invoering van de naamloze dagvaarding: de kraker gekraakt?; Bruggink, J.J.H., De identiteitscrisis van de algemene rechtsleer; Leijten, M. en Pluimakers, W.H.M.A., Een big met vier poten (I) en (II) (tuchtrechtspraak en art. 6 E.V.R.M.) (met naschrift van Verkruijsen, W.G.); Debets, P.H., Kort verslag van de werkzaamheden in 1986 van de Ondernemingskamer Gerechtshof Amsterdam; Falke-na, F.B., Rechterlijke vermoedens in de toekomst: reactie (met naschrift van Langeveld, S.V.); Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer, strafkamer, belastingkamer); X., Wetgeving; X., Nieuws: Regeling patiëntenrechten; Vergoeding op blanco beeld- en geluidsdragers; Gelijke behandeling tijdens dienstverband onderzocht; Nieuwe Canadese wetgeving op het gebied van computercriminaliteit; Criminaliteit met 30 procent gestegen in de periode 1980-1984; X., Kamervragen: Fraude-officiëren; X., Universitair nieuws: promotie.

nr. 11, 14 maart

Maeijer, J.M.M., Kroniek van het vennootschaps- en ondernemingsrecht; Kummeling, H.R.B.M., Het grondwettelijk overgangsrecht en de rechtstreekse werking van grondrechten; Van Maarseveen, H., «De Franse Salon»; Stein, P.A., Verslag van de vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht op 19 december 1986 over «Arbitrage»; Van Ittersum-Van Dullemen, H.B.M., Begroting rechterlijke macht; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer) en kort geding; X., Wetgeving; X., Nieuws; Nota van het Nederlands Juristen Comité inzake een Wet Gelijke Behandeling.